

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Diplomová práce

**ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA
V EVROPSKÉ UNII**

Zpracoval: Mgr. Kamil Bandžak

Plzeň 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze, 28.srpna 2019

Mgr. Kamil Bandžak

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval svému školiteli, vedoucímu práce Mgr. Tomáši Křivkovi, za jeho konzultace, odborné rady a cenné připomínky, z nichž jsem mohl čerpat a kterými jsem se mohl inspirovat při vypracování této diplomové práce. Děkuji také své drahé rodině za veškerou podporu.

ANOTACE

Tato práce se zabývá základními lidskými právy v Evropské unii. Vymezuje pojem a klasifikaci těchto práv. Vychází z historického exkurzu do problematiky vývoje lidských práv, jehož výsledky odráží v další části práce, kde se hovoří o ochraně lidských práv v rámci Evropské unie. Hovoří o porušování lidských práv a svobod, o sankcích, uvádí příklady judikátů Soudního dvoru Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva, poukazuje na některá jejich rozdílná rozhodnutí v podobných věcech. V práci jsou odraženy i případové studie lidských práv a základní právní dokumenty zabývající se otázkou lidských práv v evropském právním prostoru a bezprostředně v Evropské unii. Závěr práce se krátce věnuje stávající a možné budoucí právní úpravě kontrolního mechanismu dodržování lidských práv.

ANNOTATION

This Diploma Thesis considers fundamental human rights in the European Union, it provides their definition and classification. A gradual discussion of their problematics contains key historical milestones which depict the progress of the human rights with time. The results are reflected in the next part of the thesis which describes their protection in the European Union. Furthermore, it discusses violations of human rights and freedom along with sanctions. It provides various examples of case laws of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights with a particular focus on those in which both Courts decided differently on similar matters. It reflects case studies about human rights and basic legal documents which concern the issues of human rights in the European Legal Space and in the European Union. The final part of the Thesis is dedicated to the current and future legal framework of the control mechanism concerning respect for human rights.

ANNOTATION

Ce mémoire de master porte sur les droits fondamentaux de l'Homme au sein de l'Union Européenne. Elle se propose, dans une première partie de les définir et de les classifier. Une réflexion progressive sur les problématiques liées aux Droits de l'Homme offre, dans la deuxième partie, des points d'ancrage historiques permettant de décrire et de comprendre leur évolution dans le temps.

Le mémoire rend ensuite compte de ce que peut signifier la protection des droits fondamentaux de l'Homme en considérant les règles, les lois et la réalité de cette protection d'une part au niveau international en général et d'autre part, à l'échelle de l'Europe et plus particulièrement au sein de la Communauté européenne. La quatrième partie traite de la violation des droits de l'Homme, de la liberté ainsi que du régime de sanctions dans le cadre de la juridiction européenne. Elle se fonde sur l'analyse de nombre de cas précis de jurisprudence sur lesquels la Cour de justice de l'Union Européenne et la Cour Européenne des Droits de l'homme ont eu à statuer et aborde plus précisément les situations de justice similaires mais pour lesquelles les deux Cours ont rendu des décisions différentes. Elle se réfère à des études de cas concernant les droits de l'Homme et aux documents juridiques de référence qui ont trait à la question des droits de l'Homme dans l'espace juridique européen et au sein de l'Union Européenne. La cinquième et dernière partie du mémoire est consacrée aux cadres légaux actuel et futur du processus de contrôle du respect des droits de l'Homme.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pojem a klasifikace lidských práv, Všeobecná deklaráce lidských práv, Listina základních práv a svobod, Mezinárodní ochrana lidských práv, Rada Evropy, Soudní dvůr Evropské unie, Evropský soud pro lidská práva, Judikáty.

KEYWORDS

Definition and Classification of Fundamental Human Rights, Universal Declaration of Human Rights, Charter of Fundamental Rights and Freedoms, Council of Europe, Court of Justice of the European Union, European Court of Human Rights, Case Law.

MOTS - CLES

Définition et classification des Droits fondamentaux de l'Homme, Déclaration Universelle des Droits de l'Homme, Charte des libertés et droits fondamentaux, Conseil de l'Europe, Cour de Justice de l'Union Européenne, Cour Européenne des Droits de l'Homme, Jurisprudence.

OBSAH

1	HISTORICKÝ VÝVOJ LIDSKÝCH PRÁV	1
1.1	Vývoj do konce 17. století	4
1.2	Vývoj od 18. století do konce 2. světové války	12
1.3	Vývoj po 2. světové válce	19
2	VYMEZENÍ POJMU A KLASIFIKACE LIDSKÝCH PRÁV	26
2.1	Vymezení pojmu lidských práv	27
2.2	Klasifikace lidských práv	30
3	OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV	33
3.1	Ochrana lidských práv v rámci OSN	33
3.1.1	Všeobecná deklarace lidských práv	34
3.2	Ochrana lidských práv v evropském právním prostoru	37
3.2.1	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	38
3.2.2	Evropská sociální charta	41
3.2.3	Evropský soud pro lidská práva	43
4	VZTAH MEZI MEZINÁRODNÍ A EVROPSKOU OCHRANOU LIDSKÝCH PRÁV	46
4.1	Mezinárodní ochrana	46
4.2	Ochrana v Evropské unii	51
4.2.1	Listina základních práv a svobod Evropské unie	54
4.2.2	Soudní dvůr Evropské unie	55
4.2.3	Porušování lidských práv a sankce	60
5	SROVNÁNÍ ROZHODOVÁNÍ SOUDŮ V PODOBNÝCH VĚCECH.....	68
5.1	Soudní mechanismy ochrany lidských práv v Evropě.....	68
5.2	Přistoupení Evropské unie k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod	75
	ZÁVĚR.....	80
	RESUMÉ.....	83
	SEZNAM ZKRATEK	85
	POUŽITÉ ZDROJE	86

ÚVOD

Uplatňování základních lidských práv se stalo citlivým barometrem vyspělosti občanské společnosti a rozvoje svobodné lidské osobnosti. Občany vyspělých zemí je vnímáno fakticky jako samozřejmost. Dodržování lidských práv patří mezi zásady fungování všech demokratických společností, států, patří mezi značně sledované oblasti a je-li někdo na svých právech krácen, může se domoci nápravy. Z celosvětového hlediska však dodržování či zachování alespoň některých ze základních lidských práv zdaleka samozřejmostí není.

Diplomová práce vychází převážně z francouzsky a anglicky psaných pramenů mezinárodních institucí a odborné literatury v podobě knižní i elektronické, z článků a internetových zdrojů autorů, kteří se tematikou vývoje právního myšlení a lidskými právy, jejich ochranou, dlouhodobě zabývají. Je zaměřena na stěžejní vývojové etapy a vydané listiny týkající se vzniku a ovlivňující základní lidská práva člověka, na jejich ochranu a kontrolní mechanismus dodržování.

Abychom mohli základní lidská práva vymezit, je nezbytné se nejprve soustředit na významné a stěžejní mezníky celosvětového vývoje práv, z nichž ve značné míře doposud čerpají jednotlivé evropské organizace i státy. Byly to právě deklarace 18. století, které otevřely významnou epochu utváření a specifikace lidských práv, zejména jejich sepsání ve formě předpisů. Z jedné strany jsou lidé svobodní, mohou se odlišovat, ale ze strany druhé si rozhodně nemohou dělat, co chtějí, uchylovat se například k různým formám násilí, či terorismu. I přesto, že se ochrana lidských práv v evropském prostoru stala neodmyslitelnou součástí práva, je nezbytné vytvářet soudobé přijatelné rámce a pravidla, posilovat mechanismy potřebné ke kontrole jejich dodržování.

Po vymezení pojmů a klasifikace lidských práv, práce pokračuje otázkou jejich celosvětové ochrany, z níž vyplývá i dodržování a ochrana evropského právního prostoru, zemí Evropské unie. Zabývá se vzájemnými vztahy mezi mezinárodní ochranou a ochranou lidských práv v Evropské unii, jejich kontrolními mechanismy, porovnáním jednotlivých rozhodnutí a judikaturou mezinárodních soudů pro lidská práva v podobných věcech. Pokud ovšem vnímáme lidská práva z nadčasového hlediska, vidíme, že se vyvinula z individuálních základních práv, kam bezesporu můžeme zahrnout právo na

život, svobodu, soukromí a vlastnictví jedince. Teprve poté se formovala další práva - politická, včetně volebního práva, hospodářská, sociální a kulturní. V moderní době klademe důraz na jejich ochranu před zneužitím, například, výpočetní technikou a soudobými technologiemi, ale i na zdravé životní prostředí.¹

V poslední době se tedy poměrně často můžeme setkat s pojmem tzv. *nových lidských práv*. V praktické rovině to znamená, že se zastánci širšího pojetí lidských práv, kteří se vyslovují pro zvýšení profilu práv hospodářských a sociálních, snaží prosazovat mezinárodní úmluvy a jiné závazné lidskoprávní instrumenty rozšířené o nová práva. V odborné literatuře je nadále často diskutován i přetrvávající spor o rozsah všeobecně přijímaných základních práv a snahy, zejména rozvojových zemí, nevládních organizací a lidskoprávních aktivistů, dosáhnout větší rovnováhy mezi občanskými a politickými právy a právy hospodářskými, sociálními a kulturními.

Problematika porušování lidských práv a jejich ochrany je velice rozsáhlá. Počínaje od práva na život ve válečných konfliktech či při teroristických útocích, porušování lidské důstojnosti zneužíváním nebo týráním, až po porušování svobody myšlení v totalitních režimech. Důležitou a velice často diskutovanou otázkou je v tomto směru téma vývoje mezinárodních mechanismů ochrany lidských práv, možného vytvoření nové mezinárodní evropské soudní instituce, kolem níž vzniká stále více sporných otázek. V současné době je prosazována i reforma orgánů OSN, která by současně obsahovala zřízení tzv. Světového soudu pro lidská práva. Světově uznávanými odborníky na lidská práva Manfredem Nowakem a Martinem Scheininem, v rámci tzv. Švýcarské iniciativy, byl vypracován návrh jeho Statutu.² Doposud však existuje jen velmi málo odborné literatury, která by se bezprostředně dotýkala této problematiky a pokud existuje, pak převážně pouze v zahraničí, vydaná ve francouzštině, případně v angličtině, z níž jsou přejaty informace zpracované v této práci, což je i jejím přínosem. V českém jazyce se k této *problematice* v časopisu Právník vyjádřil zástupce

---

¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 226. ISBN 978-80-7380-023-9.

² Dostupné na WWW:
<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/StudyChildrenDeprivedLiberty/Pages/IE.aspx>.

Česka v Lucemburku u Soudního dvora Evropské unie soudce prof. Jiří Malenovský, který sdílí myšlenku vytvoření takovéto instituce a souhlasí s ní.³

V práci je užívána metoda plné i dílčí komparace, srovnání konkrétních mechanismů na ochranu lidských práv mezi sebou, je využito srovnání různých pramenů a dokumentů, názorů jednotlivých odborníků. Jsou v ní užity různé metody psaní, jako abstrakce, umožňující z konkrétních poznatků a z pramenů zejména mezinárodních institucí a odborné literatury vyvodit obecné charakteristiky. Konkrétní jevy jsou vysvětlovány z obecných charakteristik jednotlivých mechanismů metodou dedukce. Pomocí deskripce jsou pak srovnávány jednotlivé mechanismy s dalšími a metodou indukce jsou poté z jednotlivých jevů vyvozeny obecné poznatky. Z rozsáhlého materiálu týkajícího se lidských práv byly následně analýzou vyčleněny konkrétní poznatky. Příčiny a vztahy mezi jednotlivými jevy jsou vysvětlovány za pomoci explanace. V celé práci je využívána i metoda konkretizace, díky níž jsou aplikovány zjištěné obecné charakteristiky. Poznání současných mechanismů je prvky spojováno do logických struktur, z čehož je možné vyvozovat konkrétní závěry a doporučení pro možné úpravy systému ochrany lidských práv na univerzální úrovni, tedy v práci je použita také i metoda syntézy.

Cílem této diplomové práce je podání uceleného přehledu a porovnání vývojových etap vedoucích ke vzniku a ochraně základních lidských práv a s tím spojených významných dokumentů celosvětového a evropského významu, tedy přiblížení významných mezníků, které ovlivnily nejenom vznik, ale i vývoj práv člověka, a to od antiky do dnešního dne, na podkladu nejvýznamnějších prací různých historických období. Stěžejní část práce se zaměřuje na ochranu a nastavení konkrétních mechanismů kontroly dodržování lidských práv s akcentem na Evropskou unii. Jak je již výše předestřeno, práce je orientována na definování lidských práv, jejich nedodržování i právní ochranu. Proto pokus o jejich určité utřídění je přínosný, zejména v evropském prostoru, s akcentem na území Evropské unie. Důležitou součástí této práce tedy bude zodpovězení otázek: *Co to vlastně lidská práva jsou, jak vznikla a jak je vnímáme? Zda jsou tato základní*

---

³ MALENOVSKÝ, Jiří. Ubi ius ibi remedium, *Zamyšlení nad dvěma neúspěšnými projekty světového soudu pro lidská práva*. Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva, Praha: AV ČR, Ústav státu a práva, 2017, roč. 156, č. 1, s. 20-36. ISSN 0231-6625.

lidská práva chráněna dostatečně a která bude nastíněn návrh případné možnosti zlepšení této ochrany? V čem se stěžejní dva evropské soudní mechanismy ochrany lidských práv – Evropský soud pro lidská práva a Soudní dvůr Evropské unie liší, zda se vzájemně doplňují nebo si ve skutečnosti konkurují?

Tato diplomová práce sestává celkem z pěti částí: *První kapitola* obsahuje a porovnává jednotlivé vývojové etapy vzniku společenství, práv člověka a zákoníků, tedy období od antiky do konce 17. století, které z tohoto hlediska bylo obdobím snah o rozšíření lidských práv na širokou masu obyvatel. Dále se soustředí na mezníky nových vývojových etap celosvětového významu v oblasti lidských práv, a to v podobě Velké francouzské revoluce a období po ukončení druhé světové války. *Druhá kapitola* vymezuje pojem a klasifikaci lidských práv. *Třetí kapitola* se soustředí na ochranu lidských práv jako takových, na přijetí důležitých mezinárodních právních dokumentů celosvětového významu, ochranu lidských práv v evropském právním prostoru a Evropský soud pro lidská práva, *Čtvrtá kapitola* pojednává o vztazích mezi mezinárodní ochranou lidských práv a Evropskou unií, bezprostředně na ochranu lidských práv v Evropské unii, Soudní dvůr Evropské unie a porušování lidských práv, včetně sankcí. Na závěr, v *páté kapitole*, jsou porovnány jednotlivé soudní mechanismy ochrany lidských práv v Evropě s akcentem na otázku přistoupení Evropské unie jako společenství k celoevropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Pro ilustraci dnešního evropského mechanismu ochrany lidských práv jsou v práci uvedeny případové studie a řešení některých případů řešených evropskými soudy.

V Praze, 28.srpna 2019

Mgr. Kamil Bandžak

1 HISTORICKÝ VÝVOJ LIDSKÝCH PRÁV

Abychom mohli hovořit o právech jednotlivců ve společenství lidí řízeném státem, pak musí být moc takového státu omezena, lidé si musí uvědomovat svá práva a vyžadovat jejich respektování. „Formování a naplňování lidských práv je jedním z rozměrů zdokonalování jak společnosti, tak jednotlivce. Pramenem lidských práv není bůh. Nejsou to ani práva přirozená ve smyslu „daná přírodou“ v její hmotné povaze, či samozřejmá, chápána jako „zjevená skutečnost“.⁴

Pokud chceme studovat historický vývoj lidských práv jako takových, je nezbytné nejprve nahlédnout do období před naším letopočtem, do antiky, prvního vývojového období práv člověka, kde rovnost lidí té doby, ať v městských státech Řecka, tak i v republice Řím, či v dobách pozdějších neexistovala. Moc a možnost se podílet na utváření zákonů měly pouze bohaté patricijské rody. Tomu bylo přizpůsobeno i právo. Společnost té doby sestávala většinou z otroků. Hovořili-li vysloveně o lidských právech, nenacházíme v této době výraz, na který bychom mohli dále navázat.⁵

Starořeční filosofové, učenci se velice často zabývali postavením člověka, jeho právy, byli podle dochovaných pramenů prvními, kteří vůbec uvažovali o ideálním státě, o formě, kterou měl mít. V té době rovněž byly utvářeny zákoníky, které se snažily život člověka systematicky uspořádat. Řešily, jaké moci má vládce užít a jak se má chovat vůči svým občanům. Vycházeli především z toho, jak pravil Aristotelés, že člověk je tvor společenský, proto dobrý život mu měl zaručit život v městském státě, tzv. polis. Řecko je tradičně považováno nejenom za kolébku filosofie, ale i vzniku demokracie a evropského myšlení.

Ke značnému rozmachu a důležitosti práva dochází v Římě, který se historicky jako první stal republikou. Řím je právem považován za kolébku logicky uspořádané a podložené právní vědy, rozdělené na právo veřejné a soukromé. V tomto období se významně rozvinulo i právo trestní a rodinné. Významnou roli zde bezesporu sehrála lidová shromáždění, volby, senát a soudy. Dané rozdělení práva bylo přijato i dalšími kulturami. Nacházíme zde mnoho důležitých myšlenek, které bezesporu i v budoucnu ovlivnily další vývoj práva.

---

⁴ KREJČÍ, Oskar. *Lidská práva*. 1. vyd., Praha: Professional Publishing, 2011, s. 162. ISBN 978-80-7431-056-0.

⁵ Kolektiv autorů PF UK, *Občanská a lidská práva*. 1.vyd., Praha: ALEKO, 1991, s. 44. ISBN 80-85341-28-X.

Ve starověkém Řecku i Římě byl velice podobný náhled na práva a tím i pravomoci žen, která byla v té které době minimální, pokud vůbec byla a otroků, která nebyla žádná. Otroci byli považováni za určitý druh zboží. Existence otroků byla samozřejmá a absolutně nikoho neznepokojovala.

S relativně novou koncepcí chápání práv člověka přišlo křesťanství, které pohlíželo na jakéhokoliv jednotlivce jako na lidskou bytost, a to bez rozdílu pohlaví, rasy a postavení, tedy i na otroky, kteří se stali spolu s chudinou masovými širiteli této víry. Křesťanství postupně nabývalo na vážnosti a dostalo se až k významným rodům, k panovníkovi. Současně vzniklo i papežství. Později se však s mocenskými boji křesťanství rozštěpilo a se vznikem každé další odlišné víry lidé byli pronásledováni, týráni a popraveni, ke konci středověku vznikla inkvizice. Křesťanství výrazně ovlivnilo a dodnes ovlivňuje vnímání lidí svých práv a svobod, ale i povinností.

Feudální systém s sebou přinesl dělení lidí podle tříd, do kterých se lidé převážně rodili a vymanit se z těch nejnižších bylo fakticky nemožné. Určitým přelomem bylo až přijetí v Anglii Velké listiny práv a svobod (Magna Carta, 1215), jednoho z prvních dokumentů snažících se omezit v té době neomezenou moc panovníka, která se stala podkladem pro vznik dalších dokumentů.

Až novověk, pevně spojený s objevením Ameriky, přichází s novými reformačními myšlenkami, například Martina Luthera. V té době byla zpochybněna autorita katolické církve, vznikaly církve nové zaměřené na očistění církve jako takové, které doprovázelo nové pronásledování, například hugenotů ve Francii. O svobodě vyznání de facto nemohla jít řeč, náboženství v té které zemi záleželo na vládnoucím panovníkovi. Se změnou vyznání toho kterého panovníka, jeho výměnou, docházelo ke značné migraci obyvatelstva. Určitý posun směrem ke zklidnění situace přišel až se svobodou vyznání, tedy s vydáním tolerančního patentu.

Až teprve v 18. století, po smrti Ludvíka XIV., v období rozumu nazývaném osvícenství, vzniká i snaha rozšířit lidská práva na široké vrstvy obyvatelstva.⁶ Za určitý průlom můžeme považovat revoluce a vznik konstitucionalismu v Evropě druhé poloviny 18. století, kdy se hospodářsky nejsilnější třídou stalo měšťanstvo. Lidé, zejména ve Francii, začali veřejně a později organizovaně projevat své názory.

---

⁶ Přibližně v letech 1715-1789.

Velká francouzská revoluce se stala významným mezníkem novodobých dějin. Vznikla Deklarace, na jejímž základě byly později vytvářeny ústavy jednotlivých zemí. Spokojenost lidí však netrvala dlouho a roku 1848 téměř po celé Evropě vypukla revoluce nová, která sice nedopadla úspěšně, ale lidé začali důrazněji požadovat svá práva, lidská práva postupně přerostla v základní práva.

Dvě světové války 20. století poukázaly na naléhavost lidská práva důsledně chránit, na to, jak křehká je hranice mezi jejich dodržováním a pošlapáváním, mezi udržením mezinárodního míru a válkou. Již během první světové války vyvstal požadavek lidská práva právně zajistit, a to jak na mezinárodní, tak i na vnitrostátní úrovni. V té době byla pozornost soustředěna pouze na některá práva, zejména v oblasti postavení žen a dětí, potírání otroctví, vytvoření pracovních podmínek a ochrany menšin.

S koncem 2. světové války nabrala na síle jednání o zabezpečení budoucího míru. Do popředí se dostalo řešení otázky ochrany lidských práv, které v roce 1948 vyústilo ve vydání mezinárodně postupně uznávané Všeobecné deklarace lidských práv. Z ní vychází mnoho dalších dokumentů zaručujících lidem jejich svobodu i práva. Byl zahájen moderní vývoj řešení otázky lidských práv. Rozhodně se nejedná o proces jednoduchý a krátkodobý.

Období 18. - 21. století můžeme z hlediska rozvoje lidských práv označit jako průlomové. Otázka lidských práv, tím spíše jejich ochrany, však daleko není vyřešena. Doposud existuje velké množství států, kde koncepci základních lidských práv stále odmítají, kde nejsou zakotveny v ústavě, tím méně zaručena a dodržována.

Velice výstižně úlohu soudobé Organizace spojených národů definoval její bývalý generální tajemník Pan Ki-mun⁷: „Podpora lidských práv je jedním z hlavních důvodů existence Organizace spojených národů. O jeho naplňování usiluje od svého vzniku. Tehdy i dnes je klíčem politická vůle členských států. Právě státy jsou na prvním místě povinny chránit lidská práva a bránit jejich porušování. Současně mají povinnost postavit se porušování lidských práv, pokud se tak děje v jiných státech. Za posledních dvacet let jsme ale byli svědky genocid

---

⁷ Pan Ki-mun byl osmým generálním tajemníkem OSN, narodil se 13. června 1944. V době, kdy byl zvolen generálním tajemníkem, byl ministrem zahraničních věcí a obchodu Korejské republiky. Dostupné na WWW: <https://www.osn.cz/osn/organizacni-struktura/generalni-tajemnik/predchozi-generalni-tajemnici-osn/>

a jiných masivních projevů porušování mezinárodních lidských práv a humanitárního práva.”⁸

1.1 Vývoj do konce 17. století

Mezi první významné zmínky, snahy o systematizaci a ucelení morálních zásad, najdeme kolem roku 1800 př.n.l., v jednom z nejstarších dnes známých **Chammurapiho zákoníku**, který se zabýval zejména zvykovým právem. Pojednává a řeší otázky spojené s rodinou, soukromým vlastnictvím, obchodem a společenským postavením, kdy lidé byli rozděleni do tří vrstev – bohatou privilegovanou, méně bohatou neprivilegovanou a otroky. Následoval dodnes známý dekalog, tedy **Desatero přikázání** určující základní pravidla pro morální život, obsažený ve Starém zákonu bible.

Již na přelomu 2. a 1. tisíciletí př.n.l. starověcí Řekové užívali celou řadu dodnes známých pojmů, vycházejících z řecké mytologie, jako pravda a spravedlnost (diké) nebo soudnictví a právo (themis) či zákon (nomos).⁹ Právo člověka je spojováno právě se vznikem organizované společnosti jako celku, tedy až v antickém Řecku se setkáváme s prvními úvahami o právu, způsobu myšlení. V 7. až 6. století př.n.l. vznikala řecká státnost, utvářela se řecká společnost. Vztah k právům člověka je většinou zobrazen prostřednictvím filosofů či celých škol.¹⁰ Nejznámějšími a současně nejvýraznějšími filosofy té doby byli Sókratés, Platón a Aristotelés.

V období před Platónem převažují tři zdroje práva dávaného lidem bohy, zákonodárci a přírodou. Starověké teorie původ práva vidí v morálce. Podle **Sókrata**¹¹ by v čele státu měli stát lidé nejmoudřejší, schopni vládnout, neuznával naprostou svobodu lidí, kritizoval a odmítal demokracii, zaměřil se na problémy spojené s etikou a politikou. Podle jeho učení by aristokracie měla zaměnit oligarchii, současně si vážil svobody slova, svobodného pohybu a projevu, otroky považoval za majetek, jelikož lidé se otroky již rodí. Na rozdíl od sofistů, kteří věřili, že spravedlnost je pouze tam, kde lidé mají lepší společenské postavení,

---

⁸ Dostupné na WWW: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2014/12/vse-o-osn-lidska-prava.pdf>

⁹ Diké byla bohyně spravedlnosti, Thémis byla dcerou Úrana - boha nebe a Gaii – bohyně země, Thémis byla bohyně starající se o soulad zákona mezi lidmi a přírodou. Překladem řeckého slova „nomos“ je obyčej, lidský zákon.

¹⁰ Například racionální škola Jónská s centrem v Milétu, či vše matematicky vyjadřující Pythagorejci.

¹¹ 469 nebo 470 Athény – 399 př. n. l. Athény.

Sókratés chápal etické normy zcela jinak. Myslel si, že na svět člověk přichází již s objektivním poznáním a je schopen rozpoznat, co je v něm božské, čímž se chová správně, napomáhá mu zkušenost a všeobecně platná pravda, kterou si člověk nese v sobě. Nedochovaly se však žádné písemné záznamy.

U **Platóna**,¹² žáka Sókratova, můžeme pozorovat určitý posun ve vztahu k otrokům, i v rozvoji demokratického myšlení a tvorbě zákoníků. Přichází s myšlenkou dělby práce, ale i se zákony omezujícími rodinný život. Z této doby pochází i jeden z nejstarších dochovaných zákoníků popisujícího lidská práva, roli státu - **Platónova Ústava**, zhruba z roku 370 př.n.l. Platón, stejně tak jako i další filosofové starověkého Řecka vnímal ctnosti a jedinečnosti člověka, popisuje ideální stát, který je ovládán stejně jako člověk a vše kolem, spravedlností. Společnost je zde rozdělena na třídy, jejichž hranice zůstávají otevřeny, kdy jednotlivci mohou přecházet do třídy vyšší, ale i nižší, formuloval myšlenku dělby práce, která se stává základem společenské smlouvy i myšlenky městského státu. Vladař nemá tyransky, násilně nikoho nutit, aby byl v jedné řadě, aby ho bylo lehčeji ovládat, má poctivě a dobře vládnout a jeho poddaní ho mají poslouchat. Zákony jsou podle Platóna kvůli tomu, aby si lidé mezi sebou nečinili jakékoliv příkoří a bezpráví. Za tímto účelem vznikly i dohody a smlouvy mezi lidmi, které byly řízeny zákony, zákonným ustanovením, spravedlností.¹³ Jeho významným pokračovatelem byl **Aristotelés**,¹⁴ s nímž nastoupil nový věk, impérium v čele s Alexandrem Velikým, jehož byl vychovatelem. Vychází z existence práva přirozeného. Tak jako i Platón hledá nejhodnější formy vlády. Věnuje se jak teoretické filosofii - světu, tak praktické filosofii, tedy státu, politice, etice a ekonomii, které se vzájemně prolínají. Řadí se mezi první politické představitele rozdělující moc států na moc zákonodárnou, soudní a výkonnou, zabývá se druhy vlád. Uznával monarchii, aristokracii a politeiu a naopak do špatných forem státu zahrnoval oligarchii, tyranidu a demokracii, která byla podle něho dobrá v tom, že moc byla svěřena většímu počtu střídajících se lidí, ale špatná právě v tom, že mohla rozhodovat i chudina. Zásadním je význam Aristotela v oblasti práva. Byl to on, kdo přišel s myšlenkou, že ve společenství lidí by mělo být nejdříve zajištěno dobro pro jedince a až teprve poté postupně na celé společenství. Právo vzniklo právě z důvodu, aby sloužilo svobodným lidem, nemělo člověka svazovat

---

¹² 427 př.n.l. Athény – 347 př.n.l. Athény.

¹³ PLATÓN, *Ústava*. 2.vyd., Praha: Oikoymenh, překlad František Novotný, 2001, s. 39. ISBN 80-86005-28-3.

¹⁴ 384 př.n.l. Stageira – 322 př.n.l. Chalkida.

a omezovat, mělo být dost prostoru pro vztahy ovlivňované morálkou a láskou.¹⁵ Ani starověcí Řekové, ani Římané, rovnost lidí neuznávali, naopak je pro ně charakteristický otrokářský společenský systém, kdy se otrok stává majetkem, určitým druhem zboží.

Na rozdíl od Řecka je v Římě¹⁶ systém práva již daleko propracovanější, existuje zde státní uspořádání se stanovenými funkcemi senátu, konzulů a lidových shromáždění, vznikaly zákoníky, právo se dělilo na civilní (občanské) a veřejné. Zákony schvalovalo a přijímalo Lidové shromáždění, takže politická práva byla dána i lidu. Římané oproti Řekům většinou vycházeli z praxe, Občan byl vnímán jako subjekt a nikoliv objekt vládnutí. „Zákony zaručovaly všem rovné politické svobody a teoreticky umožňovala i rovný přístup k úřadům.“¹⁷ „Tam kde občan začíná myslet víc na sebe než na stát a stát se stává sám sobě účelem, společenská organizace upadá a začíná barbarství.“¹⁸ Mezi nejznámější zákoníky té doby jistě patří první z nich **Zákony dvanácti desek**¹⁹ či pozdější **Theodosiův zákoník**, neboli Codex Theodosianus²⁰ vydaný v roce 438, v němž se soukromé právo téměř nevyskytovalo nebo ucelené dílo **Justiniánův zákoník**, neboli Codex Iustinianus, kde jsou ve dvanácti svazcích popsány rodinné vztahy, situace žen dětí a otroků, obsahoval sbírky usnesení císařů. V tomto období, v roce 533, vznikla sbírka zákonů s komentáři od právníků **Pandecta** a **Institutiones** – učebnice práva. Z těchto děl vznikl důležitý soubor občanského práva - **Corpus Iuris Civilis**, který se později rozšířil a přizpůsobil podmínkám té které evropské země, s výjimkou Ruska ovlivněného Byzancí a Anglie s v té době již dokonalým právem, tzv. common law.²¹ Pokud se ženy neprovdaly za někoho vskutku mocného, jakýkoliv vliv na politiku, veřejné záležitosti, neměly. Nesměly volit. Až teprve v období pozdní republiky směly samy řešit vlastní záležitosti a finančně hospodařit. Většinou se ale směly starat o děti a být v domácnosti.

---

¹⁵ KRŠKOVÁ, Alexandra. *Dějiny evropského politického a právního myšlení*. 1.vyd., Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 67. ISBN 80-86432-24-6.

¹⁶ Římský stát vznikl přibližně 8. století př.n.l. jako království, v letech r. 510 př.n.l. do r. 27 př.n.l. hovoříme o římské republice, která vznikla téměř ve stejné době, kdy v Athénách vznikala demokracie.

¹⁷ KRŠKOVÁ, Alexandra. *Dějiny evropského politického a právního myšlení*. 1.vyd., Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 90. ISBN 80-86432-24-6.

¹⁸ Ibid., s. 62.

¹⁹ Veřejně platily přibližně od roku 451-410, spíše než o kodex práva se jednalo o soubor zvykových a etických zásad.

²⁰ Zákoník vznikl shromážděním všech konstitucí sepsaných císaři od Konstantina I.

²¹ BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva*. 2. vyd., Praha: Academia, 1995, s. 258. ISBN 80-200-0545-5.

Dědit a nakládat se svým majetkem ženy mohly jen, pokud nebyly vdané, tedy pod kontrolou manžela. Pokud ale zemřely, veškerý majetek přešel na jejich otce, případně příbuzné, nikoliv na děti. Pokud se otec rozvedl, děti automaticky zůstaly v jeho péči, pokud otec zemřel, jeho potomek se vždy považoval za sirotka a byl mu přidělen opatrovník.²²

S **křesťanstvím** přichází i nový obraz člověka vedoucí k určitému přiznání lidských práv, ale i pronásledování za přesvědčení, přichází víra v jediného lidským umem neuchopitelného boha zahaleného tajemstvím. Na rozdíl od práva římského, které se opíralo zejména o lidský rozum a současně umělo být i velice kruté, směřovalo zejména do mravní sféry společnosti, člověk v této době přestával být centrem všeho dění. V křesťanství se pozemský život stává přípravou na budoucí život věčný.²³ Život člověka význam nachází v bohu, kterému se přibližuje prostřednictvím moliteb nebo obětí. Toto náboženství se šířilo zejména v umírajícím kulturně vyspělém světě řeckořímském,²⁴ na rozdíl od mladších národů – slovanského nebo germánského, které k této víře v této době ještě nedošly. Po celých šest století našeho letopočtu, do příchodu kulturně odlišného islámu, křesťanství dominovalo, církve byla autonomní. Na rozdíl od doby antické byla základní hodnotou úcta k lidskému životu bez rozdílu ras a generací.

V období rané patristiky přichází k rovnosti všech lidí, která později přechází ke koncepci stavovské společnosti. Prvotně vychází z toho, že všichni jsou dětmi Otce nebeského. V tomto období jsou věřící otroci vnímáni jako bratři a sestry v Kristu. Nicméně obrací pozornost na původní hřích rozdělení lidí na ovládající a ovládané. Poddaní jsou povinni trpělivě snášet svůj osud.

Ačkoliv byli křesťané za svoji víru často pronásledováni, toto náboženství si našlo svoje místo na celém světě a dále ovlivňovalo světové dějiny, lidská práva. Prostý člověk je ve středověku ovládán, proto ani v tomto období o lidských právech prakticky hovořit nemůžeme. Největší autoritou byl bůh a jeho prostředníkem na zemi byl král, jehož moc nebyla de facto ničím omezena.²⁵ Nejstarší **slovanskou právní památkou** je staroslověnsky psaný **Soudní zákon**

---

²² ADKINS, Lesley; ADKINS, Roy A. *Antický Řím*. Praha: Slovart, s.r.o., 2012, s. 369. ISBN 978-80-7391-579-7.

²³ KRŠKOVÁ, Alexandra. *Dějiny evropského politického a právního myšlení*. 1. vyd., Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 119. ISBN 80-86432-24-6.

²⁴ *Ibid.*, s. 121.

²⁵ *Ibid.*, s. 123.

pro laiky (Zakon sudnyj ljudem)²⁶ z druhé poloviny 9. století. Tento soudní zákon pro laiky pochází z druhé poloviny devátého století. Pravděpodobně jej sestavili Cyril a Metoděj na žádost knížete Rostislava. Soudní zákon pro laiky obsahuje především trestněprávní předpisy, dále ze soukromého práva především ustanovení rodinně právní povahy. Z rodinného práva se zde uvádí především zásada monogamního manželství, zákaz rozluky manželství (v případě, že se nejednalo o cizoložství). Trestní právo např. uvádí, jakým způsobem trestat znásilnění dívky.²⁷

Kolem roku 1000 ve středověké společnosti dochází k výrazným změnám. Pozornost je soustředěna na páchání hříchu, čímž dochází ke značnému omezení práv člověka, mezi viditelným a neviditelným světem nebyla žádná hranice, díky výrazné negramotnosti je posíleno mluvené slovo pocházející především z kázání. Slovo té doby bylo závazným, bylo bráno velmi vážně. Bůh určoval místo člověka ve společnosti, což všichni respektovali, nejvyšší autoritou zde byla bible. V období středověku se právo dělí na nejstarší typ práva – *zemské*,²⁸ tedy starší formu práva ústavního, vycházejícího ze zvykového práva,²⁹ zabývajícího se otázkami státu, patří sem i právo trestní, dědické a majetkové, dále s rozvojem měst 13. století na *městské* a *církevní právo* týkající se zejména lidí v duchovní sféře, duchovních a věřících, církev z právního hlediska dohlížela na uzavírání a trvání manželství.³⁰ Právo bylo přizpůsobeno tehdejší společnosti zabývající se převážně zemědělstvím. Městská práva obsahovala privilegia udělované měšťanům na jejich vlastní žádost králem. Každé město té doby až do počátku 16. století mělo své vlastní zákony.

První nám známá dochovaná literatura, která hovoří o právech žen, jsou **Dekrety Břetislavova**, pocházející z roku 1039, v nichž je zmínka o tzv. ordálech, nebo-li Božích soudech.³¹ Mimo jiné je zde zdůrazněna nutnost sňatku jedné ženy a jednoho muže. Tento sňatek musí posvětit církev. „Narušitel“

---

²⁶ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepr. vyd., Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 25. ISBN 80-7201-433-1.

²⁷ ADAMOVIČ, Karolína; SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2010, s. 15. ISBN 978-80-7380-271-4.

²⁸ V Českých zemích byly sepsány až v 15. století.

²⁹ Nevznikly žádné kodexy, jen knihy bez zákonné moci.

³⁰ HATTENHAUER, Hans. *Evropské dějiny práva*. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 115. 80-7179-056-7.

³¹ MALÝ, Karel a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepr. vyd., Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 92. ISBN 80-7201-433-1.

takového manželství bude vyhnán bez možnosti se vykoupit. Kníže Břetislav v nich dále uvádí: “Když by však žena prohlásila, že jí muž nesplácí stejnou láskou, nýbrž ji nemilosrdně bije a trýzní, bude rozhodnuto mezi nimi božím soudem, a kdo bude nalezen vinným, ať trpí trestem vinného.”³² Prohlášení Knížete Břetislava je možno chápat i jako zákon nebo nařízení již v té době chránící ženy proti domácímu násilí. Bezesporu je zde patrný velký vliv církve, která v té době měla výkonnou a soudní moc, zejména po vítězství v 11. století církve v boji o investituru, papež byl přiznán jako autorita nejvyšší, k němuž se bylo možné odvolat proti feudálnímu panovníkovi. Práva žen až do novověku ovlivňovalo náboženství, ač křesťanství, židovství nebo islám, pro ženy nemělo velkého pochopení.³³ Ženy ve středověku z hlediska právního nebo ekonomického neměly žádná práva. První zmínku o možnosti dědického práva žen najdeme v **Statutech Konrádových** ze třináctého století.³⁴

Ve 13. století s přibývajícím stávkou se společnost diferencuje a výrazně mění. Určitým posunem bylo v roce 1215, pod nátlakem široké opoziční koalice anglické šlechty, vydání anglickým králem Janem Bezzemkem dokumentu pojednávajícím o lidských právech ve **Velké listině svobod** (Magna Carta, neboli Magna charta libertatum), která přivedla k oslabení královské moci v Anglii. Ve středověké Anglii té doby byli všichni lidé poddanými jediného boha a jeho zástupců na zemi, tedy krále a kněží. Koncept lidských práv až do začátku 13. století neznali. Listina patrně patří k nejvýznamnějším dokumentům té doby. Jedná se o jeden z prvních kroků ústavního omezení monarchie. Poskytovala určitá práva pro svobodné pány a barony, zejména právo, kdy člověk nemohl být bez řádného soudního procesu odsouzen, obsahovala ustanovení o svobodách církve, o lenních povinnostech baronů vůči králi a rytířů vůči baronům, o ústřední moci a jejím omezení, o obchodu a právech měst a o ochraně majetkových a osobních práv svobodných lidí.³⁵ V době svého vzniku zejména sloužila jako záruka šlechtické vrstvě proti svévoli krále, mj. zakotvovalo i právo na soudní ochranu, zákaz zbavení majetku aj. Nesmíme však opomenout, že tento dokument

---

³² ZOUBEK, Vladimír; MASTNÝ Václav; LIŠKA Pavel a kol. *Prameny ke studiu ústavního práva, lidských práv a mezinárodního práva. I. část.* 1. vyd., Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010, s. 11. ISBN 978-80-7251-324-6.

³³ Buddhismus byl sice umírněnější, ale za formu trestu považoval přetváření do ženského těla.

³⁴ ADAMOVIČ, Karolína; SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích.* 2. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2010, s. 25. ISBN 978-80-7380-271-4.

³⁵ BALÍK, Stanislav; BALÍK, Stanislav ml. *Právní dějiny evropských zemí a USA*, 2. rozšíř. vyd., Pelhřimov: Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2002, s. 99. ISBN 80-86473-15-5.

se vztahoval jen na svobodné lidi. Po staletí však značnou měrou ovlivnila vývoj anglického obyčejového práva, kdy došlo i k rozšíření těchto práv na poddané.

O právu na spravedlivý soudní proces hovoří **Zlatá bula Karla IV.**³⁶ z roku 1356: „Žádný kníže, pán, vladyka, panoš, zeman ani měšťan, žádný konečně člověk téhož království a příslušností jeho kdekoliv stávajících, jakéhokoliv stavu hodnosti, přednosti neb postavení by byl, ku kteréhokoliv žalobce naléhání mimo království samé, jakémukoliv soudu jinému, mimo soud krále Českého a soud soudců královského dvora jeho poháněn býti nemohl, ani potahován ani volán býti nemá pro všechny budoucí časy.“³⁷ Citovaný text můžeme chápat jako zákaz extradice.³⁸

Na našem území se reformační snahy projeví zejména ve 14. a 15. století ve vztahu k římskokatolické církvi. Zásadou rovnosti a svobodou hlásání slova Božího v celém království českém se zabýval původně notář, později největší český reformní kazatel v jazyce českém 14. století **Jan Milíč z Kroměříže.**³⁹ Náboženský reformátor, vysokoškolský profesor a filozof, kazatel **Jan Hus**⁴⁰ kritizoval nejenom bohaté církevní hodnostáře, ale i bohaté panstvo, požadoval svobodný výklad a hlásání Bible, požadoval rovnost lidí, jeho učení dalo vzniknout husitskému hnutí, české reformaci, zasloužil se vydání **Dekretu kutnohorského**, který podstatně zmenšil význam německých mistrů. Ve 14.- 15. stoletích se feudální systém dostává do významné krize. Stávky začaly již na sklonku 13. století zejména ve městech, v odvětvích textilním a stavebnickém, která se přenesla do zemědělství, kdy neúroda v polovině 14. století vyvolala hlad a podvýživu, rozšíření moru. Prudce klesá počet obyvatelstva a tím i pracovní síly.⁴¹ „Krise vytváří společnost renesance a nové doby, otevřenější a pro mnohé šťastnější nežli dusná společnosti feudální.“⁴² Počátkem 16. století dochází k návratu k antickému bohatství, vzdělanosti a do popředí opět dostává

---

³⁶ MALÝ, Karel a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepr. vyd., Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 29. ISBN 80-7201-433-1.

³⁷ ZOUBEK, Vladimír; MASTNÝ, Václav; LIŠKA, Pavel a kol. *Prameny ke studiu ústavního práva, lidských práv a mezinárodního práva. I. část*. 1. vyd., Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010, s. 15-16. ISBN 978-80-7251-324-6.

³⁸ Extradice je institut, na jehož základě je jeho dožádání nebo k výkonu trestu jinému státu vydávána osoba státem, na území kterého se nachází.
MASTNÝ, Václav. *Vybrané problémy mezinárodního práva veřejného II*. Dotisk. 1. vyd., Praha: Policejní akademie České republiky, 2009, s. 43. ISBN 978-80-7251-230-0.

³⁹ 1325 Tečovice -1374 Avignon.

⁴⁰ 1371 Husinec – 1415 Kostnice.

⁴¹ LE GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*. 2.vyd., Praha: Vyšehrad, 2005, s. 148. ISBN 80-7021-808-8.

⁴² Ibid., s. 151.

jednotlivec. Vzniká humanismus a pozdější renesance hledající povahu, zájmy a potřeby člověka, individuální lidská práva, která však v této době byla ještě značně podceňována. Hovoříme o moderním právním myšlení. Vzniká právo mezinárodní, jehož jedním ze zakladatelů byl **Francisco de Vitoria**,⁴³ rovněž známý svými příspěvky k teorii spravedlivé války. Řešil vzájemné souznění mezi lidmi díky lidskému rozumu. Jednotlivé státy se mají vzájemně respektovat, hájit si svou suverenitu, nevměšovat se do cizích záležitostí, umožnit volný pohyb osob, obchod, dodržovat uzavřené smlouvy.⁴⁴

Náboženskou svobodu všem třem stavům zaručil **Majestát Rudolfa II. o náboženské svobodě** z roku 1609. Význam tohoto majestátu však prakticky popřela minimálně na dalších 300 let prohra české stavovské armády katolickým armádám na Bílé Hoře roku 1620.

Jeden z největších českých myslitelů všech dob, poslední biskup Jednoty bratrské, filozof, pedagog a spisovatel **Jan Ámos Komenský**⁴⁵ zdůraznil nutnost reformy společnosti v oblasti církve, správy obce a významu rozumu. Vzněl požadavek návratu myšlenkové, občanské a náboženské svobody. Hájl též mírové soužití národů a vystupoval proti válkám.⁴⁶

Z hlediska lidských práv se stal významným revolučním proces v Anglii 17. století soustředěný zejména na boj parlamentu proti králi, který roku 1689 vyústil vydáním **Listiny práv** (Bill of Rights), která krále podřídila zákonům, který ke svým rozhodnutím dále potřeboval svolení parlamentu, jako například na vybírání daní, placení vojsku v mírové době apod. V této listině je zakotveno právo svobodných voleb, právo petiční, jsou zde i jisté záruky při vykonávání trestního soudnictví, i právo držet zbraň pro svou ochranu. Můžeme hovořit o právních dokumentech, které měly dosah na veškeré osoby, a to bez rozdílu stavu.

Se 17. stoletím přišlo baroko s optimismem renesanční doby směřující k askezi. Lidé si více uvědomují svoji národnost, utvářejí se národní státy se svými hranicemi, moc stále drží monarcha. Evropa se ubírá k racionalismu, stále

---

⁴³ Španělský renesanční římskokatolický filosof, teolog a právník, 1483 Burgos – 1546 Salamanca.

⁴⁴ KRŠKOVÁ, Alexandra. *Stát a právo v evropském myšlení*. 2. vyd., Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 236. ISBN 80-86861-15-5.

⁴⁵ 1592 jihovýchodní Morava – 1670 Amsterdam.

⁴⁶ TROJAN, Jakub S. *Idea lidských práv v české duchovní tradici*. Praha: Oikoymenh, 2002, s. 99-182. ISBN 80-7298-044-0.

více se otvírají nůžky mezi přírodními vědami a teologií.⁴⁷ Tuto dobu charakterizuje *carpe diem* (užívej dne) a *memento mori* (pamatuj na smrt). V té době probíhají i boje mezi evropskými absolutistickými státy. Probíhaly různé pokusy o teoretické popsání práva, zejména vlastnického vycházejícího z práva přirozeného ovlivněného zdravým rozumem a přírodou, práva států v období válek, respektování svobody nejenom obchodu, ale i námořní plavby, vystěhovalectví, náhrady škod na úkor nepřítele, nedotknutelnosti nepřátelského majetku. Byly položeny základy mezinárodního práva, jedním z prvních byl holandský učenec a pozdější advokát, diplomat **Hugo Grotius**,⁴⁸ který se snažil přenést vztahy mezi státy do práva.

1.2 Vývoj od 18. století do konce 2. světové války

Základním postulátem té doby se stala všelidská hesla o volnosti, rovnosti a bratrství, které se později staly i základními postuláty demokratických sil ve vztahu občanů a občanské společnosti ke státu. Důležitým přínosem pro rozvoj lidských práv poloviny 18. století se stalo dílo **O duchu zákonů** (1748) francouzského myslitele **Charlese Louise Montesquieuho**,⁴⁹ který rozpracoval teorii dělby moci. Ve svém díle pojednává o nebezpečí soustředění moci zákonodárné, výkonné a soudní do jedné rukou, vzniku tyranských zákonů a otevření cesty tyranům, kdy by moc nad životem a svobodou občanů byla pouhou libovůlí zákonodárců a soudců v jedné osobě a pokud by byla propojena moc soudní s výkonnou, soudce by se současně mohl stát tyranem. Musí být vzájemné omezení a kontrola, pak teprve může být zajištěna i svoboda. Stěžejními pro rozvoj lidských práv nejenom té doby se bezesporu staly **Velká francouzská revoluce**⁵⁰ a **Americká revoluce**.⁵¹ Za vlády Ludvíka XVI. koncem 18. století, kdy se Francie ocitla na pokraji bankrotu, vřela Velká francouzská revoluce, která přinesla významný posun v představách o uspořádání společenských poměrů. Důležitým dokumentem přijatým Národním shromážděním roku 1789 se stalo **Prohlášení práv člověka a občana**.⁵² Jedná se o právní text obsahující 17 článků. Vyhláší, že všem lidem jsou od narození dány práva a rovnost, pokud

---

⁴⁷ KRŠKOVÁ, Alexandra. *Stát a právo v evropském myšlení*. 2. vyd., Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 249. ISBN 80-86861-15-5.

⁴⁸ 1583 Delft – 1645 Rostock.

⁴⁹ 1689 La Brède - 1755 Paříž.

⁵⁰ 1789 – 1799

⁵¹ 1775 – 1783

⁵² La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen.

přece jenom vzniknou rozdíly, pak jsou celé společnosti užitečné, odmítá absolutistickou monarchii, zásadní důležitost dává svrchovanosti lidu, právu na bezpečnost a odpor proti útlaku, na soukromé vlastnictví a jeho nezczizitelnost, svobodu má sice každý člověk, ale s ohledem na druhého, tedy svoboda jednotlivce končí tam, kde začíná svoboda jiného člověka, včetně svobody náboženské a slova. Zákony zde platí pro každého, tedy každý jednatel výhradně podle zákona může být obžalován, souzen a trestán. Platí zde i presumpce nevinoty. Z druhé strany všichni jedinci jsou povinni státu platit daně. Vyhlášením řady revolučních zásad zasáhla i do státního zřízení. Prohlášení stálo na stanovisku svrchovanosti národa, podtrhovalo dělbu moci, odpovědnost úředníků lidu, rovnost před zákonem atd.⁵³

Prohlášení se současně stalo základní listinou, z níž byla v roce 1791 vytvořena **Francouzská ústava**. Francie se formálně stala konstituční monarchií. V tomto období bylo velice těžké lidská práva stanovit, jelikož především revolucionáři té doby věřili, že každý má vždy lidská práva dána od přírody a od narození, tedy, že mu je nikdo nedal a proto mu je ani nesmí nikdo brát.⁵⁴ Nicméně nesmíme opomenout ani na rozhodnutí Národního shromáždění na vyvlastnění církevního majetku, v němž spatřovali zdroje na zaplacení značných francouzských dluhů. Začalo období tyranie, mučení a poprav.⁵⁵ Tento revoluční proces se stal přelomem evropských dějin. V jeho důsledku proběhl přechod od absolutismu k občanství, lid se stal hlavní politickou silou. Principy obsažené v deklaraci dále přejímaly a rozvíjely revoluce a reformy 19. a počátku 20. století, které měnily charakter státu.⁵⁶

Podíváme-li se však za oceán, zjistíme, že ještě před Francií proběhla revoluce v Americe. Již roce 1776 byla vydána celá řada dokumentů, například **Virginská deklarace** (Virginia Declaration of Rights)⁵⁷ - ucelený dokument lidských práv, který mj. stvrzuje, že všichni lidé jsou nezávislí a svobodní, mohou získávat majetek, usilovat o štěstí a bezpečí, dále **Deklarace nezávislosti**

---

⁵³ BALÍK, Stanislav; BALÍK, Stanislav ml.: *Právní dějiny evropských zemí a USA*, 2. rozšíř. vyd., Pelhřimov: Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2002, s. 183. ISBN 80-86473-15-5.

⁵⁴ ZOUBEK, Vladimír; MASTNÝ, Václav; LIŠKA, Pavel a kol. *Prameny ke studiu ústavního práva, lidských práv a mezinárodního práva. I. část*. 1. vyd., Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010, s. 144. ISBN 978-80-7251-324-6.

⁵⁵ Roku 1793 byli popraveni král Ludvík XVI. a jeho žena, dcera Marie Terezie, Marie Antoinetta.

⁵⁶ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Občanská a lidská práva*. Praha: Aleko, 1992, s. 6-12. ISBN 80-85341-28-X.

⁵⁷ 12. června 1776.

Spojených států amerických (Declaration of Independence)⁵⁸ – zásadní a nejznámější dokument, kterým 13 kolonií deklarovalo nezávislost na Anglii. Prohlášení nezávislosti vycházelo z filozofie přirozených práv J.J. Rousseaua, že existují přirozená práva člověka a přirozená práva lidské společnosti jako celku, deklaruje rovnost lidí již od narození. Právy člověka zde jsou život, svoboda a právo na budování štěstí.⁵⁹ Přestože jsou lidská práva vyhlášována, ne vždy jsou s okamžitou platností dodržována. Deklarace nezávislosti Spojených států bezesporu patří mezi nejvýznamnější listiny té doby, ale její naplňování trvalo více než století. Dlouho nebyla dodržována, lidská práva byla odpírána otrokům, do jisté míry i původnímu obyvatelstvu - indiánům. Až teprve po ukončení války Severu proti Jihu, která si v té době vyžádala téměř milion obětí, dne 6. prosince 1865, kdy vstoupil v platnost 13. dodatek Ústavy, bylo otroctví zrušeno. Z formálního hlediska však k úplnému zrušení otroctví na území USA došlo až 7. února 2013, kdy jako poslední americký stát dokončilo ratifikaci třináctého dodatku Ústavy Mississippi.⁶⁰ Mimo to, zrovnoprávnění černošského obyvatelstva proběhlo de facto až ve druhé polovině 20. století, kdy byla prosazena všeobecná rovnost lidských práv pro všechny obyvatele bez rozdílu.

Z roku 1787⁶¹ se datuje nejstarší a stále platná **Ústava Spojených států amerických**, jejímž základem úpravy je **Listina práv** (Bill of Rights),⁶² která byla včleněna do federální ústavy v roce 1791.

V dějinách celé střední Evropy zcela mimořádné místo zaujala jediná žena na českém trůnu - **Marie Terezie**,⁶³ která zpočátku čelila rozpadu říše, kdy musela výrazně omezit finanční výdaje. Za její vlády došlo k mnohým změnám, byly přijaty na tu dobu velice pokrokové reformy. Současně získala kontrolu nad církví, kdy byly omezeny církevní pravomoci a zesílen vliv státu, byly zrušeny právo azylu, inkvizice, velký akcent byl dán na vzdělání, čímž částečně řešila i otázku nedostatku vzdělané pracovní síly pro manufaktury a strojovou výrobu. Z druhé strany sama Marie Terezie byla věrnou katoličkou, proto protestanti byli

---

⁵⁸ 4. července 1776, tento den je dnes v USA slaven jako Den nezávislosti a od roku 1941 je i státním svátkem.

⁵⁹ BALÍK, Stanislav; BALÍK, Stanislav ml.: *Právní dějiny evropských zemí a USA*, 2. rozšíř. vyd., Pelhřimov: Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2002, s. 183. ISBN 80-86473-15-5.

⁶⁰ Dostupné na WWW: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/americky-stat-zrusil-otroctvi-az-ted-po-150-letech/r~i:article:771755/>

⁶¹ Ratifikovaná v r. 1788.

⁶² Jedná se o prvních deset dodatků k americké Ústavě, které představují seznam již konkrétně specifikovaných a uznávaných práv jednotlivce.

⁶³ 1717 Vídeň – 1780 Vídeň.

nuceni buď přijmout katolickou víru nebo emigrovat. Židé ve Vídni měli pobyt zakázán.⁶⁴ Zásadní proměnou prošlo i školství. Již roku 1774 byl pro celou monarchii vydán **Všeobecný řád školní**. Byla zavedena povinná šestiletá školní docházka. Jedná se o nejzásadnější a nejvýraznější reformu školství všech dob, bylo posíleno právo na vzdělání s vybudovaným systémem veřejných škol poskytujícího vzdělání veškerému obyvatelstvu, tedy i dívkám. Zaměřeno bylo i do té doby převažující individuální vzdělávání zejména chlapců za hromadné vzdělávání chlapců i dívek. Tento zcela nový systém zabezpečil další hospodářský rozvoj státu. Ekonomický zájem státu se tady plně ztotožnil s politickým. Rodiče byli jménem císařovny vyzýváni, aby své děti ve věku 6-12 let posílali do školy. Prvotní disciplíny – počty, psaní a čtení byly postupně doplněny náboženstvím, na venkově pak základy hospodaření, ve městech se děti připravovaly pro průmysl a řemesla. Dětem byly vydávány učebnice. Jednalo se o značné rozšíření práv jednotlivců, nicméně zejména o velký význam, prospěch a přínos pro monarchii.

Významnou událostí v oblasti lidských práv v českých zemích bylo přijetí **Tolerančního patentu Josefa II.** (1781), díky němuž bylo připuštěno protestantské vyznání, tedy ukončeno pronásledování a omezování jiných náboženství než římskokatolického.⁶⁵ Téhož roku byl vyhlášen i **Patent o zrušení nevolnictví**,⁶⁶ který ve Vídni podepsal Josef II. Tento dokument řadíme mezi nejdůležitější reformy s celospolečenským významem. Obsahuje základ pro ochranu lidských práv. Hovoří se zde o právu uzavírat manželství, právu učit se řemeslům, nakládat se svým majetkem, vybrat pro své děti povolání nebo o možnosti se stěhovat. Nicméně roboty v patentu zahrnuta nebyla, byla jen omezena na tři dny v týdnu. Z poddanství se ale dalo vykoupit, čímž se lidé roboty zbavovali. Důsledkem bylo značné přesídlování lidí z venkova do měst, rostla vzdělanost a rozvíjel se průmysl. Josef II. změnil vztah k Židům, kteří již dále nebyli pronásledováni a trestáni, nemuseli chodit označení a žít uzavřeni v ghettu.⁶⁷

---

⁶⁴ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: ZVON, 1991, s. 155. ISBN 80-7113-003-6.

⁶⁵ ADAMOVÁ, Karolína; SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2010, s. 170. ISBN 978-80-7380-271-4.

⁶⁶ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepr. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 180. ISBN 80-7201-433-1.

⁶⁷ HATTENHAUER, Hans. *Evropské dějiny práva*. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 436, 465. ISBN 80-7179-056-7.

S příchodem 19. století přichází i nový pohled na práva člověka, vznikají první utopistická díla směřující k budování komunismu. Francouzský filosof **Étienne Cabet**⁶⁸ ve svém díle **Cesta do Ikárie** (1840) kritizující společnost, navrhol řešení situace ve Francii, přechod od zemědělství k průmyslu, uskutečnění volební a parlamentní reformy, poté sociální, bez užití jakéhokoliv násilí, čímž se výrazně lišil od komunistů, kterými opovrhoval. Revoluční úsilí mělo být zaměřeno reformními myšlenkami plnými bratrstvím, solidaritou a iluzí. „Socialismus a komunismus první poloviny 19. století je tedy třeba brát takový, jaký byl, a nesnažit se ho „zpětně“ hodnotit z hlediska marxismu, jehož hlavní teze byly formulovány teprve v **Manifestu komunistické strany** (1848) a který ovlivnil dělnické hnutí až daleko později.“⁶⁹ Manifest komunistické strany byl sepsán Karlem Marxem⁷⁰ a Bedřichem Engelsem,⁷¹ vydán v Londýně roku 1848. Hovoří o státu jako o násilí páchaném na druhé třídě, o právu, které se stalo pouze prostředkem, o nezvratném nastolení komunismu, jelikož kapitalismus nemůže trvat věčně, o tom, jak vládnout nad nižší třídou za pomoci tvorby nových zákonů. Dílo začíná informací o strašidlu obcházejícím Evropu v podobě již v té době mocného komunismu, kterého se světové mocnosti obávaly. Manifest vyzýval komunisty, aby se těmto mocnostem postavili, a to byl i důvod, proč byl sepsán. Společnost je jimi rozdělena do tříd, v 19. století na proletariát a buržoazii. Revoluce, které do té doby změnily podmínky pro nižší třídy, byly jen na dobu určitou a poté se podmínky výrazně zhoršily, práva byla potlačena. „Charakteristickým rysem komunismu není odstranění vlastnictví vůbec, nýbrž odstranění buržoazního vlastnictví.“⁷² „Avšak moderní buržoazní soukromé vlastnictví je posledním a nejúplnějším výrazem vyrábění a přivlastňování výrobků, které spočívá na třídních protikladech, na vykořisťování jedněch druhými.“⁷³ Výše uvedené je možné shrnout – aby nepokračovalo vykořisťování, je nutné zrušit soukromé vlastnictví. Dílo končí: „Proletáři všech zemí, spojte se!“ Manifest vyzývá proletariát, aby si uvědomil své odcizení od produktu své práce, ostatního lidu, ztrátu důstojnosti, zbídačený proletariát upozorňuje na fakt, že na

---

⁶⁸ 1788 Dijon – 1856 St. Louis, Missouri.

⁶⁹ KRŠKOVÁ, Alexandra. *Stát a právo v evropském myšlení*. 2. vyd., Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 442. ISBN 80-86861-15-5.

⁷⁰ Karl MARX 1818 Trevír - 1883 Londýn.

⁷¹ Friedrich ENGELS, 1820 Barmen, Prusko -1895 Londýn.

⁷² VZDĚLÁVACÍ INSTITUT. Manifest komunistické strany. MARX, Karel, ENGELS, Bedřich. [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné na WWW: <http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Manifest-komunisticke-strany.pdf>

⁷³ Ibid.

jeho úkor bohatnou stále bohatší v pohodlí žijící kapitalisti. Proletáři se mají ujmout vlády do doby, dokud budou existovat třídy a třídní rozdíly. Bude vytvořen stát, který se bude starat o blaho a štěstí občanů. Stát bude vše řídit, od průmyslové výroby až po zajištění bydlení či stravy. Socialismus s těmito prvky musí vést k tomu, že člověk již nebude brán jako objekt, ale jako subjekt, a stát pomalu ale jistě odumře.⁷⁴

Revoluce roku 1848 se z Itálie přes Francii rozšířila do celé Evropy. Impulsem byla několikaletá neúroda, nedostatek a zdražování potravin a hladovění stále chudších lidí, prudké šíření se tyfu a cholery, de facto krachu obchodní sféry, rozpadu bankovníctví a nárůstu nezaměstnanosti. Revoluce měla dosáhnout liberalizace ekonomiky, tedy volného obchodu, vyváží poptávky s nabídkou, upravení mezd a cen, konkurenceschopnosti. Třetí vrstva požadovala vytvoření a fungování ústav, tím i potlačení absolutistické vlády. Byly požadovány upevnění lidských a občanských práv, svoboda projevu, volnost psaní a možnost nakládání se svým soukromým majetkem. Po celé Evropě se šířilo heslo francouzské revoluce – volnost, rovnost, bratrství. Ve skutečnosti šlo o demokratizaci veřejného života. Rolníci žádali zrušení nevolnictví, roboty, 14-16 hodinové pracovní doby.

Nehledě na potlačení revoluce, ve všech zemích proběhlo několik důležitých a zásadních změn. Ústavy přetrvaly, poddanství i roboty byly převážně zrušeny a tím byl umožněn rozvoj zemědělství. Od té doby bylo třeba počítat s projevy mas. Lidé se začali zajímat o politický vývoj, bojovat o hlasovací právo, o zrovnoprávnění žen. Je zajímavé, že ženy se volebního práva dočkaly nejprve na Novém Zélandu (1893) a téměř za 80 let poté ve Švýcarsku (1971). Téměř zemědělská společnost postupně přerůstala v průmyslovou, čímž se nejenom v Evropě, ale i v USA, podařilo předstihnout ostatní kontinenty.

Koncem 19. a začátkem 20. století došlo k značnému posunu v oblasti upevňování lidských práv, která se postupně transformovala v **základní lidská práva**, jsou zahrnuta do státem tvořených zákonů. Počáteční deklarace nárokovaly individuální právní normy vycházející z tradic a přirozeného práva lidem vrozeného, čímž mohli na státu žádat práva občanská. „Ta byla chápána

---

⁷⁴ KRŠKOVÁ, Alexandra. *Stát a právo v evropském myšlení*. 2. vyd., Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 452. ISBN 80-86861-15-5.

jako souhrn přirozených práv, která již jednotlivci měli, avšak jejich dodržování si jednotlivci nedokázal prosadit, protože na to byl příliš slabý.“⁷⁵

Hlavním požadavkem v celé rakouské monarchii bylo zrušení absolutistické vlády a přijetí ústavy, která by obsahovala lidská práva a svobody. Až **Ústava prosincová**⁷⁶ z roku 1867, která se stala základním zákonem o všeobecných právech státních občanů pro království a země v říšské radě zastoupené, byla tvořena soustavou pěti základních zákonů, z nichž jeden byl **Státní základní zákon č. 142/1867 ř.z., O obecných právech státních občanů**,⁷⁷ Ústava mimo jiné zaručovala, že před zákonem jsou si všichni státní občané rovni před zákonem, listovní a petiční právo, svobodu slova a tisku, nedotknutelnost vlastnictví, mohou se svobodně stěhovat i nabývat majetek či svobodu náboženskou. Ve článku 8 tohoto dokumentu se říká: “Svoboda osobní jest zaručena.“ Dále je zde zaručeno zachování listovního tajemství, petiční právo, právo shromažďovací, volnost víry a náboženství. Každý občan se může vzdělávat a vybírat si zaměstnání, každý má právo na svou řeč.⁷⁸ Zde se však jednalo nicméně o formální zavedení občanských práva a svobod bez odpovídající praxe ze strany státní moci.⁷⁹

Prvním dokumentem, který myslí na práci žen a dětí je **Zákonník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené**. Tento zákon z roku 1884 stanovuje, že v hornictví mohou pracovat děti od čtrnácti let, výjimečně mezi dvanáctým a čtrnáctým rokem. Podmínkou je žádost rodičů nebo poručníků a souhlas horního úřadu. Ženy také mohou pracovat v dolech, ale pouze na denní směnu a ženy po porodu nejdříve čtyři týdny od porodu, pokud budou mít svolení lékaře. Pracovní doba podle tohoto zákona nesmí trvat déle než 60 hodin za týden.

---

⁷⁵ HANUŠ, Jiří. Lidská práva. Nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci. In HANUŠ, Jiří a kol. Lidská práva. Nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci. Brno: CDK, 2001, s. 5-6, 126-135, *Dějiny a kultura č. 1*, s. 15. ISBN 80-85959-86-0.

⁷⁶ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepr. vyd., Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 313. ISBN 80-7201-433-1.

⁷⁷ GERLOCH, Aleš; HŘEBEJK, Jiří; ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. 4. vyd., Praha: Prospektum, 2002, s. 13. ISBN 80-7175-106-5.

⁷⁸ ZOUBEK, Vladimír; MASTNÝ, Václav; LIŠKA, Pavel a kol. *Prameny ke studiu ústavního práva, lidských práv a mezinárodního práva I. část*. 1. vyd., Praha: Policejní akademie České republiky, 2010, s. 33-35. ISBN 978-80-7251-324-6.

⁷⁹ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 596-597. ISBN 80-86898-44-X.

V mimořádných případech je možné povolit výjimku.⁸⁰ Zlomovým rokem pro uplatňování lidských práv v Rakousku-Uhersku byl rok 1907, kdy bylo zavedeno rovné, všeobecné, tajné hlasovací právo pro muže do poslanecké sněmovny říšské rady.

Období první světové války s sebou přineslo hromadné porušování práv a svobod obyvatel zúčastněných zemí. Ještě se Evropa nevzpamatovala z první světové války, schylovalo se ke druhé. Podstatným zlomem v ochraně lidských práv byl tedy postupný vstup evropských zemí do druhé světové války, včetně tehdejšího Československa. Dne 30. září 1938 zástupci Německa, Itálie, Spojeného království a Francie, tedy Adolf Hitler, Benito Mussolini Neville Chamberlain a Édouard Daladier, podepsali **Mnichovskou dohodu**,⁸¹ čímž došlo k porušení psaných i nepsaných mezinárodních dohod. Ihned poté byly Národním shromážděním přijaty **Ústavní zákon o autonomii Podkarpatské Rusi**, ačkoliv jí byla ústavní listinou z roku 1920 garantována autonomie, která nikdy nebyla realizována a **Ústavní zákon o autonomii Slovenské země**.⁸² Mnichovská dohoda, stejně jako Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 O Protektorátu Čechy a Morava, znamenaly výrazné nerespektování základních lidských práv. Obyvatelé Čech a Moravy se stali státními příslušníky Protektorátu Čechy a Morava, nad kterým Říše vykonávala bezprostřední dohled,⁸³ občany druhé kategorie bez politických práv na rozdíl od říšských občanů první kategorie, kteří měli práva plná. Třetí skupinu tvořili občané „neárijského původu“, neplnoprávní občané zbavení veškerých lidských práv a právní ochrany, k nimž se vztahovaly rasové předpisy.

1.3 Vývoj po 2. světové válce

Po skončení druhé světové války stál svět před otázkou potrestání v novodobých dějinách nevidaných válečných zločinů proti lidskosti, masového porušování základních lidských práv. Na základě tehdy platného nacistického práva nebylo možné jejich potrestání dosáhnout. Byl dán podnět ke vzniku

---

⁸⁰ ADAMOVÁ, Karolína; SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2010, s. 175-176. ISBN 978-80-7380-271-4.

⁸¹ MALÝ, Karel a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepr. vyd., Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 452. ISBN 80-7201-433-1.

⁸² 22.11.1938

⁸³ ZOUBEK, Vladimír; MASTNÝ, Václav; LIŠKA, Pavel a kol. *Prameny ke studiu ústavního práva, lidských práv a mezinárodního práva. I. část*. 1. vyd., Praha: Policejní akademie České republiky, 2010, s. 78-80. ISBN 978-80-7251-324-6.

Organizace spojených národů (United Nations, dále jen „*OSN*“), založené na konferenci v San Francisku 26.6.1945 na principu suverénní rovnosti států, s jedním stejně platným hlasem, na základě přijetí padesáti státy,⁸⁴ včetně tehdejší Československé republiky, ustavujícího dokumentu OSN **Charty Spojených národů**⁸⁵ (dále jen „*Charta OSN*“) Právě povinnost zachování lidských práv, spolu se zachováním mezinárodního míru, bezpečnosti a zajištění mezinárodní spolupráce, se stala jedním ze základních cílů této mezinárodní organizace.⁸⁶ Charta OSN stanovuje nejenom práva a povinnosti členských států, stanoví orgány a postupy fungování OSN, ale i lidská práva posunuje z vnitrostátního do mezinárodního řádu. Jako mezinárodní smlouva Charta OSN kodifikuje základní principy mezinárodních vztahů – od suverenity a rovnosti mezi státy až po zákaz užití síly při řešení mezinárodních sporů.⁸⁷ Z hlediska ochrany lidských práv Chartě OSN můžeme vytknout i určité nedostatky. Obsahuje příliš obecná ustanovení, neobsahuje a ani neodkazuje na přehled, případně katalog lidských práv, povinnosti jednotlivých států nejsou přesně formulovány, není zde žádný kontrolní mechanismus k realizaci lidských práv, který by zajistil a zaručil jejich dodržování. Na základě čl. 68 Charty OSN **Hospodářská a sociální rada OSN** zřídila, jakožto svůj pomocný orgán, **Komisi pro lidská práva Organizace spojených národů** (dále jen „*Komise OSN*“),⁸⁸ v jejímž rámci měl být připraven návrh prohlášení základních práv a svobod jednotlivce.

Stěžejní dokument celosvětového významu byl Valným shromážděním OSN přijat 10. prosince 1948 - **Všeobecná deklarace lidských práv a svobod** (dále jen „*Všeobecná deklarace*“).⁸⁹ Historicky poprvé mezinárodní společenství přijalo katalog základních lidských práv uznávaných každému jednotlivci. Má doporučující charakter, tedy z hlediska právního je nezávazná, z hlediska politického závazná je, nemá ale faktickou právní sílu. Jedná se o zcela první

---

⁸⁴ Polsko Chartu Spojených národů podepsalo později a je považováno za jednu z 51 zakládajících členů OSN.

⁸⁵ Oficiálně OSN vznikla o čtyři měsíce později – 24.10.1945, kdy Chartu ratifikovaly Čína, Sovětský svaz, USA, Francie, Velká Británie a většina ostatních signatářů OSN.

⁸⁶ *Organizace spojených národů* [online]. [cit.13.1.2019]. Dostupné na WWW: : <https://www.osn.cz/osn/charta-osn/>

⁸⁷ Dostupné na WWW: <https://www.osn.cz/osn/charta-osn/>

⁸⁸ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopl. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, s. 5. ISBN 978-80-7400-318-9.

⁸⁹ Je rozdělena na 30 článků.

mezinárodní dokument týkající se lidských práv.⁹⁰ Tato rezoluce je v oblasti lidských práv jistě nejcitovanějším, nejznámějším a velice prestižním dokumentem. Základní myšlenka lidských práv je vymezena hned v prvním jejím článku - klade důraz na svobodu, rovnost, důstojnost a jednání v duchu bratrství.⁹¹

Ještě během jednání o přijetí Všeobecné deklarace, která nemá konkrétního autora a je dílem kolektivním, se vedla celá řada diskusí, zda pojednávat zvlášť o občanských a politických právech a zvlášť o sociálních, kulturních a hospodářských práva. Návrh Australanů na zajištění vynutitelnosti lidských práv plynoucích ze Všeobecné deklarace zřízením **Mezinárodního soudu pro lidská práva** (dále jen „*Mezinárodní soud*“) však schválen nebyl. Iniciativu postupně převzaly jednotlivé regiony.

V letech těsně po skončení druhé světové války⁹² z jedné strany panovala euforie z pádu nacismu, nadšení z těžce získané svobody, z druhé strany však bylo třeba obnovit válkou paralyzovanou ekonomiku, mnohé změnit, včetně oblasti dodržování lidských práv.⁹³ Převládala touha po obnovení demokracie. Jednalo se o budoucím poválečném uspořádání světa, v jehož důsledku se svět stal bipolárním, což se o něco málo později odrazilo i v přípravě, přijímání a ratifikaci dalších mezinárodních smluv a zavazujících dokumentů.

Až téměř po 20 letech, na sklonku roku 1966, byly **Valným shromážděním Organizace spojených národů** (dále jen „*VS*“) schváleny dva mezinárodní pakty univerzálního charakteru obracející se k státům, nikoliv k jednotlivci – **Mezinárodní pakt občanských a politických právech**⁹⁴ a **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech**,⁹⁵ které vstoupily v platnost až o dalších deset let později. Převedly práva obsažená ve Všeobecné deklaraci do práva mezinárodního. Mezinárodní pakt o občanských a

---

⁹⁰ *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. [cit. 12.1.2014]. Dostupné na WWW: <http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/vseobecna-deklarace-lidskych-prav> dále DE01/48 *Všeobecná deklarace lidských práv*

⁹¹ Dostupné na: <http://www.un.org/fr/universal-declaration-human-rights/>

⁹² 1945–1948

⁹³ Mezinárodněprávní ochrana lidských práv se tedy týká ochrany jednotlivců nejenom v případě válečných konfliktů, ale i v období míru. Je zakotvena v obyčejovém mezinárodním právu a obsažena v úmluvách Organizace spojených národů, v mezinárodních a regionálních úmluvách.

⁹⁴ Vstoupil v platnost na základě svého článku 49 dnem 23. března 1976 a tímto dnem vstoupil v platnost pro Československou socialistickou republiku.

⁹⁵ Vstoupil v platnost na základě svého článku 27 dnem 3. ledna 1976 a pro Československou socialistickou republiku vstoupil v platnost dnem 23. března 1976.

politických právech⁹⁶ pojednává o právu národů na sebeurčení, o obecném závazku státu respektovat a zajišťovat práva, která jsou v Paktu uvedena, vůči všem jednotlivcům na jeho území a pod jeho jurisdikcí, o závazku přijetí nezbytné realizace těchto práv, včetně povinnosti jednotlivých států zajistit rovnoprávnost žen a mužů, využívání občanských a politických práv stanovených tímto Paktem, zajistit účinné opravné prostředky. Pakt obsahuje katalog občanských a politických práv, jako jsou právo na život, na svobodu a osobní bezpečnost, zákaz nevolnictví a otroctví, zákaz retroaktivní aplikace trestního práva, zákaz mučení a krutého, ponižujícího a nelidského zacházení nebo trestu a mnoho dalších, včetně kontrolního mechanismu tohoto Paktu, kterým je **Výbor pro lidská práva** (dále jen „*Výbor OSN*“). Smluvní státy tohoto Paktu své zprávy o činnosti pravidelně předkládají Výboru OSN k hodnocení.⁹⁷ Na základě jednoho ze dvou **Opčních protokolů** přijatých k tomuto Paktu je ve všech smluvních státech zakázán trest smrti, na základě druhého a je ustanoven systém, kdy Výbor OSN je příslušný k přijímání a současně i posuzování stížností týkajících se porušení lidských práv jednotlivců.⁹⁸ Na Všeobecnou deklaraci navazuje podrobnější, s více právy, **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech**, mj. uznává právo na vzdělání, na práci, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, na sociální zabezpečení.⁹⁹ Jedná se spíše o závazky programové. Smluvní strany, státy, které tento Pakt podepsaly¹⁰⁰, uznaly za jeden ze svých úkolů péči o práva uvedená v tomto Paktu. Avšak plnění těchto závazků, práv, je velice úzce závislé i na finančních možnostech státu, nejenom na jejich zakotvení do zákonů jednotlivých zemí.¹⁰¹

Problematiku lidských práv řeší i celá řada dalších významných lidsko-právních úmluv a dokumentů vypracovaných z iniciativy OSN. Většinou se jedná o konkrétní problematiku práv a jejich ochranu.¹⁰² Pozdější mezinárodní smlouvy

---

⁹⁶ Skládá se z Preambule a šesti částí.

⁹⁷ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopl. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, s. 7-9. ISBN 978-80-7400-318-9.

⁹⁸ Ibid., s. 9-10.

⁹⁹ Pakt je rozdělen do 5 částí a celkem 32 články.

¹⁰⁰ V čínšském, anglickém, francouzském, ruském a španělském jazyce.

¹⁰¹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 14-15. ISBN 978-80-7400-318-9.

¹⁰² Například Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia (1948), Úmluva o právním postavení uprchlíků (1951), Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (1965), Mezinárodní úmluva o odstranění a trestání zločinu apartheidu (1973), Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (1979), Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1984), Evropská úmluva o

z šedesátých let dvacátého století již nesou závazný charakter, ukládají jednotlivým státům povinnost lidská práva dodržovat a chránit.

Nesmíme však ani opomenout jednotlivé velice významné dohody regionálního významu, jako jsou **Americká úmluva o lidských právech** (dále jen „*Americká úmluva*“, 1969) a **Africká charta lidských práv a práv národů** (dále jen „*Africká charta*“, 1981), konference celoevropského významu řešící bezpečnost a spolupráci v Evropě, jako například **Helsinská konference** (1975), v jejímž Závěrečném aktu je obsažen závazek států, že budou dodržovat lidská práva.¹⁰³ Celkem OSN pomohla vyjednat více než 80 lidskoprávních úmluv a deklarací zabývajících se právy žen, dětí, osob s postižením, menšin, původních obyvatel a dalších zranitelných skupin.¹⁰⁴

Jedním z nejvýznamnějších kroků poválečné Evropy bylo bezesporu v roce 1945 založení **Rady Evropy**.¹⁰⁵ Vznikl evropský smluvní systém ochrany lidských práv, jehož základními kameny jsou **Evropská sociální charta** (dále jen „*Evropská charta*“)¹⁰⁶ a **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod**, zkráceně *Evropská úmluva o lidských právech* (dále jen „*Úmluva*“)¹⁰⁷ navazující na Všeobecnou deklaraci a obsahující ucelený katalog základních práv a svobod, zejména v oblasti ochrany lidského života a důstojnosti, z něhož vychází ústavy řady států. Evropskou chartou je zvolen přístup à la carte, tedy každý stát je povinen si zvolit alespoň určité minimum flexibilně respektující na odlišnosti té které země. Jednotlivé země si ale mohou zvolit ustanovení více. Ve své první části Evropská charta deklaruje základní principy ochrany zejména sociálních práv, druhá část samotnou hmotně právní úpravu s 19 články.¹⁰⁸

---

zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1987), Úmluva o právech dítěte (1989), Evropská charta regionálních menšinových jazyků (1992), Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (1995), Úmluvu o lidských právech a biomedicině (1997), Deklarace práv původního obyvatelstva (2007).

¹⁰³ Součástí Závěrečného aktu signatářských států, které souhlasily s ratifikací Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, kulturních a sociálních právech, což bylo obsaženo v Závěrečném aktu konference. Tímto se staly součástí jejich právních řádů.

¹⁰⁴ Dostupné na WWW: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2014/12/vse-o-osn-lidska-prava.pdf>

¹⁰⁵ angl. Council of Europe (CoE), fr. Conseil de l'Europe

¹⁰⁶ European Social Charter, ze dne 18. 10. 1961 byla přijata 18.10.1961 v Turínu, vstoupila v platnost v roce 1965, pro Českou republiku dne 3.12.1999.

¹⁰⁷ Byla přijata v roce 1950, platnost nabyla v září 1953.

¹⁰⁸ Dále pak určuje, že z tzv. tvrdého jádra, tedy ze 7 konkrétních ustanovení, si každý stát musí vybrat minimálně 5, kterými bude vázán. Musí ještě zvolit dalších alespoň 10 článků, nebo 45 číslových odstavců, které pak pro něj budou závazné. Čl. 20 odst. 1 Evropské sociální charty.

Funkci kontrolního mechanismu Evropské charty plní pravidelné podávání zpráv generálnímu tajemníkovi Rady Evropy.¹⁰⁹ V roce 1988 byl ve Štrasburku přijat Dodatkový protokol, kterým byl rozšířen prvotní okruh chráněných práv o dalších 12. O tři roky později, v roce 1991, byl v Turínu podepsán následující Protokol zlepšující účinnost a fungování kontrolního mechanismu. Dalším Dodatkovým protokolem přijatým v roce 1995 ve Štrasburku byl vložen systém kolektivních stížností na porušení práv.¹¹⁰

V roce 1996 byla přijata nová, obsahově rozsáhlejší, strukturou analogická, na původní smlouvě nezávislá, **Revidovaná Evropská sociální charta**,¹¹¹ která vstoupila v platnost roku 1999. Původní smlouvu ani nenahrazuje, ani ji nikterak nedoplňuje, podává periodické zprávy jednotlivých států o aplikaci přijatých ustanovení Evropskému výboru pro sociální práva,¹¹² přejímá tedy pouze kontrolní mechanismus. Její druhá část obsahuje 31 článků.¹¹³

V rámci **Evropské unie** (dále jen „*EU*“), na mezinárodní úrovni nejrozsáhlejší katalog lidských práv, byl jako samostatný dokument přijat v roce 2000 v Nice. Ve formě společné deklarace Evropské komise, Rady a Parlamentu zde byla vyhlášena konečná verze **Charty základních práv Evropské unie** (dále jen „*Charta EU*“), která obsahuje základní práva při realizaci norem evropského práva, okruhy lidských práv v EU – důstojnost, svobodu, rovnost, solidaritu, občanská práva a soudnictví. Právní závaznosti nabyla až se vstupem v platnost Lisabonské smlouvy 1. prosince 2009.

V zemích tzv. východního bloku, zejména pak střední Evropy, návrat k demokratickému právnímu řádu přinesla až devadesátá léta dvacátého století. V mnohých z nich byla uzákoněna základní lidská práva a svobody v podobě **Listiny základních práv a svobod**.¹¹⁴

Dodržováním lidských práv se například v České republice zabývají a zaručují je jak obecné soudy, zejména pak Ústavní soud České republiky, včetně

---

¹⁰⁹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 2003, s. 33-35. ISBN 80-7179-398-1.

¹¹⁰ V České republice s Evropskou sociální chartou vyslovil souhlas Parlament České republiky, prezident republiky Chartu ratifikoval. Ratifikační listina České republiky byla uložena u generálního tajemníka Rady Evropy dne 3. listopadu 1999.

¹¹¹ European Social Charter (revised), ze dne 3. 5. 1996.

¹¹² European Committee of Social Rights, dříve Výbor nezávislých expertů.

¹¹³ Z 9 tvrdého jádra si každý stát musí vybrat minimálně 6 a dále je nezbytné, aby si stát zvolil dalších nejméně 16 článků nebo 63 číslovaných odstavců, které budou pro stát závazné. European Social Charter (revised), ze dne 3. 5. 1996.

¹¹⁴ V Československu přijetím ústavního zákona č. 23/1991 Sb. která nesla neústavní charakter. V roce 1993 stala součástí ústavního pořádku České republiky.

jeho rozsáhlé judikatury, tak i specializované nadnárodní instituce typu Amnesty International či Human Rights Watch a speciálně zřízené organizace zaměřené na ochranu ústavnosti, jako jsou Helsinský výbor, Člověk v tísni, Nesehnutí, Liga lidských práv aj. Zrušením trestu smrti v roce 1990 se Česká republika zařadila k předním civilizovaným zemím světa.¹¹⁵

---

¹¹⁵ GERLOCH, Aleš; HŘEBEJK, Jiří; ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. 4. vyd., Praha: Prospektum, 2002, s. 43-44. ISBN 80-7175-106-5.

2 VYMEZENÍ POJMU A KLASIFIKACE LIDSKÝCH PRÁV

V současné době jsou lidská práva vnímána jako určité měřítko úrovně vyspělosti demokracie v jednotlivých státech. Sama lidská práva mají hluboké historické kořeny. Existuje celá řada teorií a přístupů k nim, různá dělení. Zdrojem práv člověka je považována myšlenka člověka, tedy lidská idea. Jsou způsobem sebezdokonalování člověka. Lidská práva jsou programem a strategií, opírající se o humanistickou filosofii.¹¹⁶

Abychom mohli co nejlépe odpovědět na klíčovou otázku: *Co to vlastně lidská práva jsou, jak vznikla a jak je vnímáme?*, učinili jsme malý exkurs do celosvětové historie jejich vývoje, určili si mezníky výrazně ovlivňující vývoj lidských práv a nyní se budeme snažit vymežit pojem a klasifikaci lidských práv.

Jistě v této chvíli není stěžejní, zda lidská práva mají přívlastek základní nebo ne. Ruku v ruce zahrnují jak práva, tak i svobody. Můžeme souhlasit s názorem mnohých autorů, že se jedná o oprávnění všech lidí ve vztahu ke státu zaručená ústavou, která lze vnímat z různých stran, očima různých vědních disciplín. Právě zde pak vidíme nejednotnost vnímání lidských práv. Lidská práva jsou derivována od přirozených práv, na která můžeme nahlížet jako na kvalitativní nároky živoucího tvora, jako na jedinečný život, který prožívá.¹¹⁷

Jednotnou definici těchto práv jistě znesnadňuje i nejednoznačná terminologie, která často tato práva definuje nejenom jako lidská práva, ale i jako práva občanská, přirozená práva, práva člověka, základní práva aj. Ačkoliv se nejedná o slova souznačná, významově se často překrývají. Tato práva jsou univerzálními základními právy zaručovanými i mezinárodním právem, k jejichž dodržování se zavázaly téměř všechny státy, a to i přes svou různou kulturní, politickou, náboženskou a ekonomickou rozdílnost.¹¹⁸

---

¹¹⁶ KREJČÍ, Oskar. *Lidská práva*. 1. vyd., Praha: Professional Publishing, 2011, s. 162. ISBN 978-80-7431-056-0.

¹¹⁷ BLAHOŽ, Josef; BALAŠ, Vladimír; KLÍMA, Karel. *Srovnávací ústavní právo*. 4. přepr. a dopl. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 177. ISBN 978-80-7357-629-5.

¹¹⁸ DONNELLY, Jack. *Universal human rights in theory and practice*. 3. vyd. New York: Cornell University Press, 2013. s. 94-95. ISBN 978-0-8014-5095-2.

Základní myšlenka lidských práv je vymezena již v prvním článku Všeobecné deklarace, který klade důraz na svobodu, rovnost, důstojnost a jednání v duchu bratrství.¹¹⁹

2.1 Vymezení pojmu lidských práv

V odborné literatuře se většinou setkáváme s teorií, že pojem lidských práv lze postihnout ve větším množství různých kontextů, často se pak projevuje snaha o jejich začlenění. Postupem doby bylo vytvořeno tolik různých definicí lidských práv a i přes to nelze říci, že by některá z nich byla výraznou většinou uznávána za správnou.¹²⁰ V důsledku výše uvedeného se stále více projevuje snaha od přesné definice všeobecně platného vymezení lidských práv upustit.

K vymezení lidských práv můžeme jít buď pozitivní nebo negativní cestou. V prvním případě – pozitivní cesty, hovoříme o tom, co tato práva jsou. V opačném případě - negativní cesty, co práva nejsou, zde je významnou především jejich diferenciaci od jiných druhů práv.

Z hlediska *pozitivní cesty*, například, Frédéric Sudre rozlišuje celkem tři rozdílné roviny analýzy pojmu lidských práv, a to jmenovitě rovinu filozofie a morálky lidských práv, rovinu politické ideologie lidských práv a rovinu platného práva lidských práv,¹²¹ z čehož vyplývá, že sám o sobě pojem lidská práva může nést zcela jiný význam a současně i být jinak vnímán. Sudre, jakož i Freeman,¹²² poukazují na různé vazby a vzájemné propojování těchto vztahů. Na rozdíl, například, od Dworkina, který pojímá subjektivní práva jako druh politických práv, Sudre konstatuje, že filosofické názory a teorie týkající se lidských práv se uplatňují v politických procesech, které mohou vést až k tomu, že přerůstají do právních předpisů a smluv, a to jak na lokální, tak i mezinárodní úrovni.¹²³ V české odborné literatuře se vymezením pojmu lidských práv, zejména v kontextu společenskovedních disciplín, významně zabývají Josef Blahož a Hubert Smekal, který mj. doplnil teorii Frédérica Sudreho o rozlišování mezi národním a

---

¹¹⁹ Dostupné na WWW: <http://www.un.org/fr/universal-declaration-human-rights/>

¹²⁰ KREJČÍ, Oskar. *Lidská práva*. 1. vyd., Praha: Professional Publishing, 2011, s. 162. ISBN 978-80-7431-056-0.

¹²¹ SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, Evropské informační středisko Univerzity Karlovy, 1997, s. 11. ISBN 80-2101-485-7.

¹²² FREEMAN, Michael. *The Problem of Secularism in Human Rights Theory*. Human Rights Quarterly. 2004, vol. 26, no. 2, pp. 375-400. ISSN 0275- 0392.

¹²³ DWORKIN, Ronald. *Justice for Hedgehogs*. Harvard University Press, 2011, 506 s. ISBN 9780674046719.

mezinárodním pojetím ochrany lidských práv.¹²⁴ I v odborné literatuře se setkáváme s definováním lidských práv pro určitý účel, v určité souvislosti, který je převážně označován za užitečný. Přejdeme-li do obecnější roviny, pak se jedná spíše o objasňování, i když se můžeme setkat i s určitým zobecněním. V tomto duchu se vyjádřil i Hubert Smekal, který lidská práva na nejobecnější rovině pojal jako: „požadavky či aspirace směřující k ochraně lidské důstojnosti a života a dosahující jisté intenzity, které zpravidla reagují na předchozí negativní zkušenost.“¹²⁵ Zatím co Hans Maier přichází do určité míry s jiným pojetím. Snaží se definovat lidská práva podle jejich čtyř hlavních rysů, které charakterizuje, jako – univerzální (vše zahrnující, vztahující se ke všem lidem bez rozdílu), individuální (jejich nositelem už nejsou všichni, skupina, ale jednotlivec), vrozená (vyplývající z lidské přirozenosti mající předstátní původ) a zakládající nároky vůči státu.¹²⁶ Robert Alexy lidská práva definuje podobně, prostřednictvím pěti prvků.

Jak je již výše uvedeno, často se setkáváme s tou nejobecnější rovinou – že se jedná o práva, která mají všichni lidé na základě toho, že jsou lidskými bytostmi. Někdy se setkáváme se stejným výkladem i v případě přirozených práv. Tento přístup je ale často kritizován. Z celkového hlediska jsou jednotlivé definice lidských práv často velice obecné a nejednoznačné, spíše zdůvodňující lidská práva, nejsou vnímána jako samozřejmá, někteří při definování lidských práv soustřeďují pozornost na ochranu důstojnosti člověka, jako například Smekal, jiní myšlenku přirozenosti člověka – Maier. Oddělit od sebe definici a zdůvodnění lidských práv v obecné rovině je velice těžké, málo reálné, jelikož jsou velice těsně propojeny.

Při vymezení pojmu lidských práv tyto můžeme posuzovat nejenom z pozitivní strany, ale i z negativní – tedy, co nejsou, zejména čím se odlišují od jiných druhů práv.

Z uvedeného vyplývá, že se s lidskými právy zasahujícími do všech úrovní našeho života, můžeme setkat v nejrůznějších souvislostech, a to jak v sociálních, tak i v kulturních, ekonomických či právních. Setkáváme se s nimi v každodenním životě jak mezi jednotlivci, tak i v mezinárodním společenství. Většinou jsou

---

¹²⁴ BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. 1. vyd., Praha: ASPI, 2005, ISBN 80-7357-073-4.

¹²⁶ MAIER, Hans. Lidská práva – nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci. In HANUŠ, Jiří a kol. *Lidská práva. Nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci*. I. vyd., Brno: CDK, 2001, *Dějiny a kultura č. 1*, s. 7-31. ISBN 80-85959-86-0.

chápana jako práva, oprávnění jednotlivce, zajišťující důstojnost a svobodu člověka používající institucionálních záruk.¹²⁷ Je nezbytné si uvědomit, že existují i takové země, které je považují pouze za jakýsi specifický produkt západního právního myšlení a nedodržují je.¹²⁸ Ve své podstatě jsou to ta práva, která náleží každému člověku bez ohledu na jeho národnost, pohlaví, rasu, barvu pleti, náboženské vyznání, politické přesvědčení, vzdělání, sociální původ, majetkové poměry nebo společenské postavení. Důležitý aspekt základních lidských práv spočívá v jejich univerzálnosti a především rovnosti práv všech lidí jako lidských bytostí.¹²⁹

Pokud bychom chtěli lidská práva vymežit prostřednictvím jejich odlišení od základních, přirozených, popřípadě jiných obdobných práv, tedy jestli hovoříme o negativní cestě, pak by bylo zajisté dobré, aby tyto pojmy měly srozumitelný smysl, specifický význam a neměly by se podstatně překrývat. Pokud bychom chápali tento předpoklad jako cíl, tedy normativní požadavek, kam by měla odborná rozprava směřovat, například pokud autor bude ve své práci používat termíny základní, přirozená a lidská práva, bylo by správné, aby tyto přesně ohraničil a nepoužíval je jako slova souznačná. Z druhé strany ale, pokud tyto pojmy chápeme jako popis existujícího, tedy faktického stavu, je minimálně naivní si myslet, že tímto bude patrna souvislost a nebudou se významně překrývat, jako například lidská práva, která jsou někdy používána jako širší, zastřešující práva základní. Samozřejmě nemalý vliv na jednotlivé tyto výrazy mají určité historické momenty, které s sebou nesly i určité terminologické posuny a změny. Tak například se zavedením pojmu základních práv, vedle lidských práv, byl jistým důsledkem určitého významového posunu a reakcí na určitý ze situace nebo okolností vytvořený úsudek, který v té době nebyl pojmenován.

Odpověď na otázku „*Co to vlastně lidská práva jsou, jak vznikla a jak je vnímáme?*“ rozhodně není jednoznačná, vyžaduje širší diskuzi, zda jednotlivé výrazy i v současné době mají svůj původní význam, zda některé z nich má vůbec

---

¹²⁷ SUDRE, František. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 12-13. ISBN 80-2101-485-7.

¹²⁸ MAIER, Hans. *Lidská práva – nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, s. 7. ISBN 80-85959-86-0.

¹²⁹ HOLZER, Jan; MOLEK, Pavel a kol. *Demokratizace a lidská práva*. 1. vyd. Praha – Brno: Sociologické nakladatelství (Slon) v koedici s Masarykovou univerzitou, 2013, s. 86. ISBN 978-80-7419-159-6.

smysl používat a pokud se mají používat, pak jakým způsobem, aby si zachovaly svou důležitost a byly užitečnými pro další vědecké diskuze

„Formování a naplňování lidských práv je jedním z rozměrů zdokonalování jak společnosti, tak jednotlivce. Pramenem lidských práv není bůh. Nejsou to ani práva přirozená ve smyslu „daná přírodou“ v její hmotné povaze, či samozřejmá, chápána jako „zjevená skutečnost“. Zdrojem práv člověka je lidská idea. Jsou způsobem sebezdokonalování člověka. Lidská práva jsou programem a strategií, opírající se o humanistickou filosofii.“¹³⁰

2.2 *Klasifikace lidských práv*

S vývojem lidských práv vznikla nezbytnost, abychom se v nich lépe orientovali. Lidská práva byla a jsou klasifikována mnoha způsoby, Právě proto vznikla potřeba vytvořit určitý klasifikační systém na základě různých kategorií.

Z dnešního pohledu dělíme **právo podle vývoje** do několika generací:

První generace práv se vyvinula v 18. století a řadíme sem individuální základní práva, jako právo na život, svobodu jedince i jeho soukromí a možnost vlastnění majetku.

Druhá generace se rozvinula v 19. století a jedná se zejména o práva politická, jakým je například právo volební.

Třetí generace práv se rozvíjí hlavně po druhé světové válce, zahrnujeme sem práva hospodářská, sociální a kulturní.

Čtvrtá generace se začala formovat v sedmdesátých letech 20. století a doposud se utvářejí. Je spojena s moderní dobou a novými možnostmi, kdy člověk s postupem doby získává práva nová, jako například na zdravé životní prostředí. Z druhé strany je velký důraz kladen na jeho ochranu před zneužitím moderními technologiemi, například výpočetní technikou.¹³¹

Klasifikace **práv podle generací**, které můžeme rozdělit celkem na základní tři – na ta, která byla zformulována v *17. - 19. století* pod vlivem přirozenoprávní teorie, patří sem základní práva, jako například právo na život, tedy práva spojená se samotnou fyzickou existencí člověka – stát práva garantuje, ale samotná jejich existence na něm vůbec nezávisí. Dále na ta, která se začala formovat na *přelomu 19. a 20. století*, tedy zejména na práva sociální,

---

¹³⁰ KREJČÍ, Oskar. *Lidská práva*. 1. vyd., Praha: Professional Publishing, 2011, s. 162. ISBN 978-80-7431-056-0.

¹³¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 226. ISBN 978-80-7380-023-9.

hospodářská, politická a kulturní, související bezprostředně se životem ve společnosti, jsou vázána na existenci státu. Třetí generaci práv, podle této klasifikace, můžeme datovat *od dvacátých let 20. století*, zejména do období po druhé světové válce, jedná se o tzv. práva solidarity, kam můžeme zahrnout právo na mír, na rozvoj, na zdravé životní prostředí a na společné dědictví lidstva.¹³² Od *sedmdesátých let 20. století* tuto generaci symbolizuje ochrana práv spojených s technologickým rozmachem moderní doby, zejména v oblasti výpočetních a moderních technologií.

Klasifikace podle statusu se zabývá otázkou jednotlivce ve vztahu ke státu, několika jeho polohami, z nichž vyplývají subjektivní práva veřejná, která se dělí do několika skupin, podle toho zda *stát smí nebo nesmí zasahovat do práv jednotlivce*. Individuální svobodná sféra, do níž stát nesmí zasahovat - *status negativus*, zahrnuje základní práva, jako právo na život. Jiná skupina zahrnuje přiznání lidem nárokového práva vůči státu – *status positivus*, na rozdíl od předcházejícího stát aktivně poskytuje nejenom práva, ale vytváří i podmínky k jejich uplatnění, jako například práva hospodářská, kulturní a sociální. Další skupina práv přiznává jednotlivým lidem možnost samostatně vystupovat ve prospěch státu, účastnit se ve správě veřejných záležitostí – *status activus*, tedy práva politická. Zaručení stejného přístupu vůči všem a vyloučení diskriminace jistí *status relativus*.

Klasifikace podle subjektů lidská práva dělí na individuální, kolektivní a společenské, tedy, zda se *vztahují na určité osoby, skupiny, nebo jsou zaručeny všem*. Nicméně teorie lidských práv vychází z individuality člověka, tedy jednotlivce, z čehož vyplývá, že z některých práv je oprávněn jednatel, ale vykonávat je může jenom kolektivně. Pokud se zaměříme na práva společenská, tato jsou zaměřena na zachování určité integrity, z nichž je oprávněna skupina jako celek. Jako příklad můžeme uvést ochranu před genocidou jako mezinárodním zločinem zásahu do práva na život skupin lidí.¹³³

Klasifikace podle pramenů a právní síly lidská práva dělí podle toho, *v jakém dokumentu jsou zakotveny*, zda v ústavních předpisech nebo mezinárodních smlouvách o lidských právech a svobodách. V právních úpravách

---

¹³² FILIP, Jan; SVATOŇ, Jan; ZIMEK, Josef. *Základy státovědy*. 3. opr. a zkrác. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 141-143. ISBN 80-210-3023-2.

¹³³ SUDRE, Frédéric: *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 137. ISBN 80-210-1485-7.

některých států není znak nezměnitelnosti stanoven, v jiných jsou nezměnitelná, jako například v České republice je bezprostředně uvedeno, že změna podstatných náležitostí demokratického státu není přípustná, je vázána mezinárodními smlouvami, které stranou smluvního státu nemohou být jakkoliv měněny.¹³⁴

Klasifikace podle forem omezení základních práv dělí lidská práva a svobody na ty, která – *nelze omezit vůbec, lze omezit zčásti nebo za určitých podmínek* nebo *jsou plně v dispozici zákonodárce*, což můžeme vidět jak v Listině, tak v některých závažných případech i v mezinárodních smlouvách.

---

¹³⁴ FILIP, Jan; SVATOŇ, Jan; ZIMEK, Josef. *Základy státovědy*. 3. opr. a zkrác. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 141. ISBN 80-210-3023-2.
V Ústavě České republiky ve čl. 9 odst. 2.

3 OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV

Otázka ochrany lidských práv vyvstala již během první světové války, kdy byla základní lidská práva ve velkém rozsahu pošlapávána. Než se ale svět vzpamatoval z jedné války, začala se válka druhá, ještě krutější, daleko agresivnější, namířená proti lidskosti. Již v průběhu druhé světové války se významní politici, diplomaté, ale i odborná veřejnost, právníci, zamýšleli, jak do budoucna lidská práva ochránit. Zřejmým impulsem k vytvoření jasného rámce ochrany lidských práv bylo odkrytí jejich katastrofického porušování v průběhu druhé světové války, zejména pak vůči civilnímu obyvatelstvu. Hlavním cílem se stalo zamezení opakování se, v té době krátké, historie 20. století, aby zájem autoritářské ideologie státu nepřevážil základní právo jedince. Otázka řešení se z úrovně vnitrostátní ochrany postupně přesunula na úroveň mezinárodní. Bylo zřejmé, že musí být urychleně připraveny mezinárodní právní dokumenty uplatnitelné nejenom na regionální úrovni, v jedné zemi, nebo pouze na jednom kontinentu. V té době neexistovaly téměř žádné mezinárodní smlouvy či dohody, které by základní lidská práva dokázaly účinně chránit.

3.1 *Ochrana lidských práv v rámci OSN*

Ochrana lidských práv se v mezinárodním právu odrazila téměř okamžitě po ukončení druhé světové války v Evropě, kdy 26.06.1945¹³⁵ byla v San Franciscu, na závěr konference Organizace spojených národů, podepsána **Charta Organizace spojených národů**. Byla tedy vytvořena nová mezinárodní organizace s cílem udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Integrovaná součástí Charty tvoří *Statut Mezinárodního soudního dvora*.

Jedním z hlavních *cílů* OSN je udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, rozvoje mezi národy přátelských vztahů¹³⁶ a uskutečňování mezinárodní součinnosti „řešením mezinárodních problémů rázu hospodářského, sociálního, kulturního nebo humanitního a podporováním a posilováním úcty k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka

---

¹³⁵ V platnost vešla 24.10.1945.

¹³⁶ čl. 1. odst. 3. Charty.

nebo náboženství;¹³⁷ a současně „být střediskem, které by uvádělo v soulad úsilí národů o dosažení těchto společných cílů.“¹³⁸

Rozvoj lidskoprávních mechanismů, a následně jejich orgány ochrany lidských práv, rozlišujeme především podle toho, jaký právní základ mají, zda bezprostředně Chartu OSN, nebo jiné mezinárodní smlouvy. Ochrana lidských práv na univerzální úrovni je většinou zajišťována prostřednictvím orgánů vycházejících z Charty OSN, jako například Všeobecná deklaráce. Jediným kontrolním mechanismem dodržování těchto práv, a to ve všech členských zemích OSN, je pravidelný přezkum OSN.

3.1.1 Všeobecná deklaráce lidských práv

Celosvětovým garantem ochrany základních práv a svobod se postupně stala Organizace spojených národů. Prvním jejím počinem bylo přijetí a vyhlášení 10.12.1948¹³⁹ Valným shromážděním OSN **Všeobecné deklaráce lidských práv a svobod**.¹⁴⁰

Samotná myšlenka vytvoření celosvětového prohlášení základních práv sahá do období po ukončení první světové války, tedy do dvacátých let 20. století.¹⁴¹ Práci nad tímto prohlášením přerušila druhá světová válka. Ještě před jejím ukončením americký prezident Franklin D. Roosevelt ve zprávě o stavu Unie z roku 1941 vytyčil čtyři svobody – svobodu slova a projevu, vyznání, od nedostatku a od strachu, které měly být respektovány kdekoliv na světě. Tyto byly později zahrnuty do sedmi odkazů na lidská práva Charty OSN.¹⁴² Zajímavé je, že sem zahrnul oproti všem dosavadním americkým zvyklostem i práva, která dnes označujeme za práva druhé generace.

S postupným vznikem jednotlivých struktur OSN byl současně vytvořen i jeden z nejvýznamnějších orgánů OSN a pomocný orgán Valného shromáždění -

---

¹³⁷ Dostupné na WWW: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> s. 5

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ V současné době je tento den mezinárodním Dnem lidských práv.

¹⁴⁰ Odstavec 3 článku 109, pojednávající o možnosti konání konference k přezkoumání Charty v průběhu desátého zasedání Valného shromáždění, byl zachován ve své původní formě, s poukazem na „souhlas kterýchkoli sedmi členů Rady bezpečnosti“ a bylo ho použito v r. 1955 Valným shromážděním na jeho pravidelném 10. zasedání a Radou bezpečnosti. Dostupné na WWW: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> s. 3

¹⁴¹ WALTZ, Susan. Universalizing Human Rights: The Role of Small States in the Construction of the Universal Declaration of Human Rights. *Human Rights Quarterly*, 2001, vol. 23, no. 1, s. 50–51

¹⁴² Ibid., s. 62.

Komise pro lidská práva Organizace spojených národů,¹⁴³ která byla pověřena vypracováním návrhu Všeobecné deklarace. Při sestavování Komise OSN bylo přihlédnuto k rovnoměrnému geografickému zastoupení. Sestávala z 18 členů z 51 zástupců zakládajících států OSN. Do čela byly zvoleny významné osobnosti jako Eleanor Roosevelt (USA), Peng Chun Chang (Čína), či Charles Malik (Libanon), které výrazně přispěly ke stmelení této instituce. Nesmíme však ani opomenout, že v době založení OSN některé dnešní státy ještě neexistovaly, většina převážně afrických a asijských zemí byly ještě koloniemi a v OSN nebyly zastoupeny ani poražené státy.

Ačkoliv z dnešního pohledu Rezoluci můžeme vytknout některé nedostatky, jako například značnou všeobecnost či chybějící určitý donucovací mechanismus, který již v té době navrhovali delegáti z Austrálie a Indie, musíme uvážit, v jakém období a prostředí vznikala,¹⁴⁴ Některé texty byly formulovány tak, aby byla zabezpečena lehčí průchodnosti při schvalovacím procesu. Vedle rozpracovávaného návrhu Rezoluce se dlouho diskutovalo i o tom, zda se bude jednat o právně závaznou smlouvu či deklaraci. Nakonec, po vyjádření se k samotnému obsahu a formě návrhu všech členských zemí OSN, bylo přijato rozhodnutí, že se bude jednat o deklaraci s tím, že následně budou vypracovávány mezinárodní smlouvy.¹⁴⁵

Sám proces přijímání Všeobecné deklarace zpočátku vůbec nebyl jednoduchý. V té době OSN měla pouhých 58 členských států¹⁴⁶ s velice rozdílnými kulturními tradicemi, náboženstvím, ekonomickou vyspělostí i s různými politickými systémy. To se odrazilo i ve výsledku hlasování o přijetí Všeobecné deklarace, kdy se některé země zdržely.¹⁴⁷ V případě Jihoafrické republiky byl důvodem zjevně apartheid, pro Saudskou Arábii rovná práva mužů a žen v manželství a svoboda změny náboženství, v případě Sovětského svazu, ačkoliv se velice aktivně účastnil při její přípravě, to byla argumentace, že

---

¹⁴³ V roce 2006 na základě rezoluce Valného shromáždění Komisi pro lidská práva zaměnila Rada pro lidská práva. Sestává ze 47 členů volených ze svého středu Valným shromážděním na tři roky.

¹⁴⁴ GLENDON, Mary Ann. *A World Made New: Eleanor Roosevelt and the Universal Declaration of Human Rights*. 1. vyd., New York: Random House Trade Paperbacks, 2002, s. 38. ISBN 978-0375760464.

¹⁴⁵ MORSINK, Johannes. *The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting and Intent*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1999, s. 9-11. ISBN 0 8122 3474 X.

¹⁴⁶ V r. 2019 – 193 členské státy.

¹⁴⁷ Z 58 hlasujících států bylo 48 zemí pro přijetí Všeobecné deklarace, nikdo nebyl proti a 8 zemí – Sovětský svaz, Bělorusko, Ukrajina, Polsko, Československo, Jugoslávie, Saudská Arábie a Jižní Afrika se zdrželo hlasování. Nebyly přítomny Honduras a Jemen.

Všeobecná deklaráce porušuje Chartu OSN tím, že se vměšuje do vnitřních záležitostí jednotlivých zemí, a to zejména svobodou opustit kteroukoliv zemi, včetně své vlastní.¹⁴⁸ Mnohé země formujícího se východního bloku, včetně Československa, následovalo hlasování Sovětského svazu. Pokud tedy porovnáme a shrneme veškeré důvody zdržení se hlasování, můžeme konstatovat, že se jednalo jednak o uzákoněnou rasovou segregaci vlastních obyvatel, jednak o nábožensky konzervativní přístup a jednak o státy, které se vydaly cestou levicové diktatury.

Z dnešního pohledu bylo přijetí a vyhlášení Všeobecné deklaráce neuvěřitelným počinem a do té doby nebývalým mezinárodním úspěchem. Stačily pouhé dva roky a univerzální prohlášení lidských práv bylo státy z celého světa, s natolik rozdílnou kulturou, náboženstvím a ekonomickou vyspělostí, přijato.

Všeobecná deklaráce ve svých 30 článcích vychází z myšlenky, že všichni lidé se rodí svobodní a rovni důstojností i právy, každý člověk je oprávněn ke všem právům a svobodám, a to bez rozdílu rasy, pohlaví, barvy pleti, náboženství, politického smýšlení, sociálního původu, majetku, obsahuje veškerá práva – občanská, hospodářská, politická, sociální, kulturní.¹⁴⁹

Nejdůležitějšími právy vyhlášenými ve Všeobecné deklaraci jsou: právo na život, svobodu, osobní bezpečnost, zákaz otroctví, nevolnictví, zákaz mučení, krutého, nelidského a ponižujícího zacházení, právo na respektování právní osobnosti, rovnost před zákonem, právo na stejnou zákonnou ochranu, záruky proti svévolnému zatčení, vyhoštění, právo být při obvinění veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, být považován za nevinného, dokud není prokázána jeho vina. Dalšími proklamovanými právy jsou: zákaz zasahování do soukromí rodiny, domova, korespondence, pronásledování, rovná práva mužů a žen, ochrana rodiny ze strany státu, právo vlastnit majetek, svoboda myšlení, svědomí, náboženství, přesvědčení, projevu atd.¹⁵⁰

Obecný pojem soukromí si každý jednotlivec může vykládat individuálně, jelikož pro každého jedince je otázka a hranice soukromí vnímána jinak. Z hlediska práva je tedy nutné nastavit určité mantinely, co je považováno za

---

¹⁴⁸ WALTZ, Susan. Universalizing Human Rights: The Role of Small States in the Construction of the Universal Declaration of Human Rights. *Human Rights Quarterly*, 2001, vol. 23, no. 1, s. 813–825

¹⁴⁹ Dostupné na WWW: https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

¹⁵⁰ MASTNÝ, Václav. *Vybrané problémy mezinárodního práva veřejného II*. Dotisk. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2009, s. 49. ISBN 978-80-7251-230-0.

soukromí a co už je za hranicemi soukromí a z toho také vyplývají určitá práva a povinnosti. Nyní je tato problematika již zákonně upravena.¹⁵¹

Všeobecná deklaráce se tedy stala zcela první mezinárodní deklarací tohoto typu, mezinárodním uznáním lidských práv bez jakéhokoliv rozdílu pro každého člověka. Je nejznámějším lidskoprávním dokumentem, stala se inspirací a základním dokumentem pro vznik právně závazných mezinárodních úmluv na ochranu lidských práv.

3.2 Ochrana lidských práv v evropském právním prostoru

Druhou světovou válkou zničená Evropa si uvědomovala nezbytnost jednoty při odstraňování válečných hrůz. Byla objevenána a deklarována stále nová válečná porušování základních lidských práv, zločiny páchané na jednotlivcích, národech, neslučující se vůbec se životem. Evropské země byly odhodlány přijmout účinná opatření k ochraně lidských práva, aby nikdy více se tyto zločiny proti lidskosti neopakovaly. Stále více narůstala potřeba vzniku zavazujících právních dokumentů a později i kontroly dodržování lidských práv v té které zemi. Většina evropských zemí podepsala Všeobecnou deklaraci. Bohužel se již v této době projevila určitá míra nejednoty, kdy se při přijetí Všeobecné deklarace zdržel hlasování Sovětský svaz a země pod jeho vlivem.

Poválečná Evropa byla na základě rozhodnutí vítězných mocností rozdělena na kapitalistický Západ a socialistický Východ. Univerzální ochranu lidských práv postupně začaly přebírat regiony. Již v té době bylo zřejmé, že přísnější ochrana dodržování lidských práv v tzv. východních státech nebude jednoduchá. S postupem času byly stále více pod vlivem a kontrolou Sovětského svazu.

Naproti tomu v tzv. západních státech byla již těsně po válce zahájena jednání směřující ke vzniku evropské charty a soudu. Určitým mezníkem v rozvoji ochrany lidských práv v Evropě se stal rok 1949, kdy na základě podpisu deseti států zakládací listiny, tzv. *Londýnské dohody*,¹⁵² byla založena **Rada Evropy**,¹⁵³ se sídlem ve Štrasburku, která se stala mezinárodní smlouvou na

---

¹⁵¹ WINTR, Jan; ANTOŠ, Marek. *Základní lidská práva a svobody*. 1. vyd., Praha: Univerzita Karlova, právnická fakulta, nakladatelství Eva Rozkotová, 2015, s. 84. ISBN 978-80-87975-36-7.

¹⁵² Signatáři byly Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Norsko, Švédsko a Velká Británie. Česká republika se k Radě Evropy připojila 30. června 1993.

¹⁵³ Dostupné na WWW: <https://www.coe.int/cs/web/about-us>

ochranu lidských práv na regionální úrovni. O založení Rady Evropy se významně zasadil Winston Churchill prosazující smíření všech národů, navrhuující vytvoření v Evropě federace nekomunistických států. Počátečním úsilím Rady Evropy byla integrace, kterou později převzalo Evropské společenství. Obsahovala nejenom hmotně právní část, tedy úpravu jednotlivých práv, ale i efektivní kontrolní mechanismus, tedy procesní normy. Rada Evropy se později soustředila na dodržování lidských práv a svobod, a to nejenom jednotlivých států, ale i jednotlivců, díky čemuž se mohli dovolat svých práv a svobod na mezinárodní úrovni. Postupem doby však její význam upadal. Až v devadesátých letech 20. století, s pádem komunistických režimů, se celoevropská diskuse o dodržování lidských práva opět obnovila.¹⁵⁴ V současné době je základní misí a *cílem* Rady Evropy vytvoření společného demokratického a právního prostoru, který zaručuje dodržování lidských práv, demokracii a respektování zákonů, zajišťuje spolupráci členských států.¹⁵⁵ Představitelé všech členských států tvoří statutární orgány Rady Evropy – **Výbor ministrů**,¹⁵⁶ sestávající z ministrů zahraničních věcí nebo zástupců členských států při Radě Evropy a **Parlamentní shromáždění**,¹⁵⁷ složený z delegace parlamentů členských států, který plní pouze funkci poradní. Dalšími důležitými institucemi Rady Evropy jsou **Kongres místních a regionálních orgánů**,¹⁵⁸ sestávající ze zástupců územní samosprávy členských států, který je poradním orgánem Rady Evropy, **Komisař pro lidská práva**,¹⁵⁹ **Sekretariát** řídící činnost Rady Evropy, v jehož čele stojí **generální tajemník**¹⁶⁰ reprezentující Radu Evropy navenek a v neposlední řadě **Evropský soud pro lidská práva**¹⁶¹ dohlížející na dodržování Úmluvy.

3.2.1 *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*

Rok po založení Rady Evropy, v roce 1950,¹⁶² byla na její půdě v oblasti

---

¹⁵⁴ V roce 2019 jsou členem Rada Evropy 47 evropských států a 6 pozorovatelů – Izrael, Japonsko, Kanada, Mexiko, Spojené státy americké, Svatá stolice. Dostupné na WWW: <https://www.coe.int/cs/web/about-us/our-member-states>

¹⁵⁵ Dostupné na WWW: <http://www.radaevropy.cz/>

¹⁵⁶ Committee of Ministers. Dostupné na WWW: <http://www.radaevropy.cz/vybor-ministru-rady-evropy.html>

¹⁵⁷ Parliamentary Assembly. Dostupné na WWW: <http://www.radaevropy.cz/parlamentni-shromazdeni-rady-evropy.html>

¹⁵⁸ Congress of Local and Regional Authorities of Europe.

¹⁵⁹ Commissioner for Human Rights.

¹⁶⁰ Secretary General.

¹⁶¹ European Court of Human Rights.

¹⁶² Podepsaná v Římě, v platnost vstoupila 3. září 1953 jako dokument Rady Evropy.

lidských práv připravena velice důležitá mezinárodní smlouva **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod**,¹⁶³ často zkráceně nazývaná *Evropská úmluva o lidských právech* (dále jen „*Úmluva*“). Jedná se o jeden z nejvýznamnějších mechanismů ochrany lidských práv.

Úmluva má na zřeteli Všeobecnou deklaraci vyhlášenou OSN. Je zaměřena na práva občanská a politická. Na základě této Úmluvy se jednotlivé členské státy zavázaly, že nebudou zasahovat do v ní definovaných práv a svobod jednotlivců. Jedná se o právní text, který je přímo použitelný na jednotlivce. Nejedná se o katalog chráněných práv, ale o institucionální mechanismus sloužící ke kontrole jejich dodržování a činí z nich *nejefektivnější mezinárodní nástroj na ochranu lidských práv*. Vytvořením kontrolního mechanismu ochrany lidských práv zhojuje nedostatek Všeobecné deklarace.¹⁶⁴ Byla to právě Úmluva, která vedle smluvních států, otevřela možnost, aby se jednotlivci napřímo obraceli k **Evropskému soudu pro lidská práva**¹⁶⁵ (dále jen „*ESLP*“) se sídlem ve Štrasburku, který je soudním orgánem na jednotlivých smluvních státech nezávislým.

Povinnost respektovat lidská práva je zakotvena ihned v prvním článku Úmluvy, kde se uvádí: „Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.“¹⁶⁶ Z tohoto je patrné, že jednotlivé státy zodpovídají za dodržování lidských práv na území pod vlastní jurisdikcí, tedy na území svých teritorií, čímž je jednotlivcům zaručován minimální standard dodržování práv. Je ale však na rozhodnutí samotných zemí, zda spektrum práv a svobod člověku nad rámec nerozšíří.

V první části Úmluvy jsou uvedena jednotlivá základní práva a svobody, ve druhé pak právní úprava kontrolního mechanismu. Veškerá práva a svobody uvedené v Úmluvě jsou závazné pro veškeré členské státy, a to na rozdíl od Protokolů doplňkových, které jsou závazné pouze pro státy, které tyto ratifikovaly. Jedná se o mezinárodní smlouvy obsahující nová práva nebo svobody. Rozšiřování nebo změnu kontrolního mechanismu reformují protokoly revizní, které je zapotřebí, aby ratifikovaly veškeré členské státy.

---

¹⁶³ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, přijatá dne 4.11. 1950. Dostupné na WWW: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=745>

¹⁶⁴ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopl. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, s. 30. ISBN: 978-80-7400-318-9.

¹⁶⁵ angl. European Court of Human Rights, fr. Cour européenne des droits de l'homme, Dostupné na WWW: https://www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_CES.pdf

¹⁶⁶ Dostupné na WWW: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=745>

K Úmluvě samotné bylo přijato několik dodnes platných dodatkových protokolů, na jejichž základě byla přijata opatření k zajištění kolektivního provádění práv a svobod odlišných od těch, které už byly uvedeny v hlavě I Úmluvy. **Dodatkový protokol č. 1** z roku 1952 se dotýká ochrany vlastnictví, práva na vzdělání a na svobodné volby, o jedenáct let později roku 1963 byl přijat **Protokol č. 4** týkající se zákazu uvěznění pro dluh, svobody pohybu, zákazu vyhoštění státních občanů a zákazu kolektivního vyhoštění cizinců. **Protokol č. 6** obsahující zákaz trestu smrti a trest smrti v době války byl přijat roku 1983 a o rok později v roce 1984 **Protokol č. 7** upravující procesní záruky týkající se vyhoštění cizinců, právo na odvolání v trestních věcech, odškodnění za nezákonné odsouzení, právo nebýt souzen nebo trestán dvakrát a rovnost mezi manželi.¹⁶⁷ Všeobecný zákaz diskriminace kterýmkoliv orgánem veřejné moci, z jakéhokoliv důvodu je obsažen v **Protokolu č. 12** z roku 2000. V roce 2002 byl vyhlášen **Protokol č. 13** obsahující zrušení trestu smrti za všech okolností, nikdo tedy nesmí být popraven. Od ustanovení tohoto Protokolu nelze odstoupit a vůči ustanovením tohoto protokolu nelze učinit výhradu.¹⁶⁸

13. května 2004 byl „za účelem dlouhodobého zachování a zlepšení účinnosti kontrolního systému, zejména ve světle pokračujícího nárůstu pracovní zátěže Evropského soudu pro lidská práva a Výboru ministrů Rady Evropy; majíce na zřeteli zejména potřebu zajistit, aby Soud mohl nadále zastávat svoji prvořadou úlohu při ochraně lidských práv v Evropě,“ otevřen k podpisu **Protokol č. 14**, kterým se mění kontrolní systém úmluvy.¹⁶⁹ Protokol vstoupil v platnost na základě svého článku 19, tedy i pro Českou republiku, 1. června 2010.¹⁷⁰

Protokol č. 16 z roku 2013 se zabývá vydáváním posudků Evropským soudem pro lidská práva.¹⁷¹

---

¹⁶⁷ Dostupné na WWW: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=745>

¹⁶⁸ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolů 3, 5 a 8, přijatá v Římě dne 4. listopadu 1950, byla v Československu vyhlášena pod č. 209/1992 Sb. Rovněž byl vyhlášen Dodatkový protokol k Úmluvě (Paříž, 20. března 1952), Protokol č. 2 k Úmluvě (Štrasburk, 6. května 1963), Protokol č. 4 k Úmluvě (Štrasburk, 16. září 1963), Protokol č. 6 k Úmluvě (Štrasburk, 28. dubna 1983) a Protokol č. 7 k Úmluvě (Štrasburk, 22. listopadu 1984). Protokol č. 11 k Úmluvě (Štrasburk, 11. května 1994) byl vyhlášen v České republice pod č. 243/1998 Sb. a Protokol č. 13 k Úmluvě (Vilnius, 3. května 2002) byl vyhlášen pod č. 114/2004 Sb.

Dostupné na WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/disk/cs/torisoft/2010/10m048.htm>

Dostupné na WWW: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

¹⁶⁹ Česká republika tento Protokol ratifikovala v roce 2006.

¹⁷⁰ Dostupné na WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/disk/cs/torisoft/2010/10m048.htm>

¹⁷¹ Dostupné na WWW: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

3.2.2 *Evropská sociální charta*

V rámci Rady Evropy vzniklý systém ochrany lidských práv nestaví na myšlence nedělitelnosti první generace lidských práv od druhé, tedy práv politických a občanských od sociálních, kulturních a hospodářských. V Evropě tradičně, jakož i v Severní Americe, je pozornost soustředěna zejména na první generaci lidských práv, tedy na ochranu jedince před veřejnou mocí. Byl zde vytvořen vůbec nejsilnější regionální systém ochrany. Na rozdíl od druhé generace není natolik závislý na státních zdrojích. Systém druhé generace lidských práv, tedy v jurisdikci Rady Evropy, nepožívá mezinárodní soudní ochrany.

K dosažení větší jednoty a za účelem ochrany realizace ideálů a principů, usnadnění hospodářského a sociálního pokroku, především zachováním a naplňováním lidských práv a základních svobod¹⁷² byla v roce 1961 členy Rady Evropy přijata **Evropská sociální charta** (dále jen „*Evropská charta*“), která o čtyři roky později vstoupila v platnost.¹⁷³ Členské země byly „rozhodnuty společně vynaložit veškeré úsilí ke zlepšení životní úrovně a na podporu sociálního blahobytu jak městského, tak venkovského obyvatelstva prostřednictvím příslušných institucí a činností,“¹⁷⁴

Evropská charta, na rozdíl od Úmluvy, bere v úvahu odlišnosti sociálních práv od občanských či politických, možné hospodářské rozdíly jednotlivých signatářských zemí, které zároveň nezpochybnitelně zavazuje, na mezinárodní úrovni, k ochraně lidských práv.

Evropská charta je rozdělena do jednotlivých částí. Zpočátku, v části první, jsou vyjmenovány principy ochrany práv s akcentem na sociální oblast a v 19 člancích druhé části je obsažena hmotněprávní úprava. Každý členský stát si ze sedmi konkrétních ustanovení, tedy z tvrdého jádra, musí vybrat minimálně 5, může i více, ustanovení a zároveň ze 45 očíslovaných odstavců si musí vybrat minimálně 10, může i více, článků, kterými do budoucna bude vázán. Tímto poměrně flexibilním systémem à la carte byly zohledněny specifiky jednotlivých

---

¹⁷² Dostupné na WWW:

https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/Umluvy/Evropska_socialni_charta.pdf

¹⁷³ Pro Českou republiku vstoupila v platnost 3. prosince 1999.

¹⁷⁴ Dostupné na WWW:

https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/Umluvy/Evropska_socialni_charta.pdf

států.

Po 31 letech, v roce 1996 byla přijata strukturou analogická a obsahově rozsáhlejší¹⁷⁵ tzv. **Revidovaná Evropská sociální charta**.¹⁷⁶ Je na původní smlouvě z roku 1961 nezávislá, tedy ani ji nenahrazuje a ani ji nedoplňuje. Její tvrdé jádro sestává z 9 článků a každý členský stát si z nich musí zvolit minimálně 6 a dále si musí vybrat z 63 odstavců minimálně 16, které se poté pro jednotlivé členské státy stávají závazné. Kontrolní mechanismus je převzat z původní Evropské charty. Je postaven na předkládání jednotlivými státy pravidelných zpráv týkajících se realizace přijatých ustanovení **Evropského výboru pro sociální práva** (dále jen „*Výbor*“).¹⁷⁷ Závěry Výboru jsou postupovány na projednání dalším orgánům. Po ukončení tohoto procesu Výbor ministrů, který je však orgánem politickým, může státům dát své doporučení. Ve skutečnosti jsou však závěry málokdy publikovány.

Možnost podávat stížnosti na porušení práv kolektivně byla zavedena v roce 1999, kdy v platnost vstoupil **Dodatkový protokol zřizující systém kolektivních stížností**.¹⁷⁸ Kolektivní stížnosti za porušení některého ustanovení Evropské charty mohou být podávány k Výboru,¹⁷⁹ kdy k podání jsou oprávněny pouze mezinárodní nevládní organizace se zvláštním účastnickým statusem při Radě Evropy a organizace sociálních partnerů, kterými jsou **European Trade Union Confederation**, je oprávněna podat stížnost jménem zaměstnanců a naopak jménem zaměstnavatelů, organizace zaměstnavatelů nebo odborové organizace působící v jednotlivých smluvních státech Evropské charty je oprávněna organizace **Business Europe a International Organisation of Employers**. Ve stížnosti může být namítán pouze nesoulad právní úpravy či praxe s některým ustanovením Evropské charty, nikoliv stížnost na individuální situaci, což napomáhá k přesnější interpretaci jednotlivých ustanovení Evropské charty. Proto před podáním stížnosti v tomto případě není nutné vyčerpat všechny vnitrostátní prostředky nápravy a ani stěžující organizace nemusí být obětí

---

¹⁷⁵ V její druhé části je obsažen 31 článek. tzv. tvrdé jádro sestává z 9 článků a stát si musí vybrat minimálně 6.

¹⁷⁶ European Social Charter (revised), vstoupila v platnost v roce 1999.

¹⁷⁷ European Committee of social Rights, dříve Výbor nezávislých expertů.

¹⁷⁸ Additional Protocol to the European Social Charter Providing for a System of Collective Complaints.

¹⁷⁹ Dostupné na WWW: <https://www.coe.int/en/web/turin-european-social-charter/collective-complaints-procedure1>

namítaného porušení.¹⁸⁰ Řízení na Výboru jsou důvěrná. Zde můžeme pozorovat určité potlačení úlohy nezávislého Výboru, jelikož o samotném přijetí doporučení pro jednotlivé státy, které Evropskou chartu nedodržely, rozhoduje Výbor ministrů a až teprve poté jsou zveřejňovány závěry. Podávání kolektivních stížností,¹⁸¹ na rozdíl od pouhého přezkoumávání pravidelných zpráv jednotlivých smluvních států, současně otevřelo novou možnost dovolání se práv uvedených v Evropské chartě.

3.2.3 *Evropský soud pro lidská práva*

Spolu s definováním základních lidských práv a svobod a jejich zahrnutí do právně závazného mezinárodního mechanismu byla vypracována i jejich ochrana. Současně vyvstala i otázka vytvoření funkčního kontrolního mechanismu dodržování práv, díky němuž mohla být práva efektivně prosazována.

Kontrolní mechanismus se zprvu skládal z **Evropské komise pro lidská práva** (dále jen „*Komise*“) a **Evropského soudu pro lidská práva**.¹⁸² Počet členů Komise odpovídal počtu smluvních stran Evropské úmluvy, kdy každý stát předložil po třech kandidátech a poté Výbor ministrů Rady Evropy jmenoval z každého státu na období šesti let po jednom členovi Komise, který mohl být volen opakovaně.¹⁸³ Komise zasedala neveřejně. Po doručení zprávy jednotliví účastníci soudu, tedy státy, kterých se stížnost týkala, nebyli oprávněni ze zprávy cokoli zveřejnit.

ESLP je soudním orgánem, který zajišťuje plnění závazků plynoucích z Úmluvy Rady Evropy a byl zřízen v roce 1959. Sestává ze soudců, jejichž počet je roven počtu smluvních stran Úmluvy, volených Parlamentním shromážděním Rady Evropy z kandidátů jednotlivých zemí, z počtu tří z každé země. Soudci dříve mohli být voleni opakovaně. K soudu se mohly obracet pouze státy nebo Komise, jejímž prostřednictvím se mohl obrátit i jednotlivec, kde poté Komise i vystupovala v zájmu jednotlivce.¹⁸⁴ Nicméně Protokoly k Úmluvě doposud ne

---

¹⁸⁰ Dostupné na WWW: <https://www.justice.cz/web/msp/podani-kolektivni-stiznosti-k-evsp>

¹⁸¹ Od roku 1998 do poloviny roku 2013 bylo registrováno přibližně 100 stížností. Srov. List of complaints and state of procedure [online]. Council of Europe [cit. 2013-12-15].

¹⁸² European Court of Human Rights.

¹⁸³ Stížnosti na porušení práva dle Úmluvy mohly podávat jak státy vázané Úmluvou, tak i jednotlivci, přičemž přijímání a projednávání stížností jednotlivců byla podmíněna vyčerpáním vnitrostátních opravných prostředků a maximálně mohla být podána do půl roku od vynesení posledního rozhodnutí.

¹⁸⁴ Jednotlivec přímý přístup k Soudu neměl. Soud mohl případ převzít pouze s odpovídajícím prohlášením státu, že jurisdikci Soudu přijímá a ten může projednávat individuální stížnosti.

všechny členské státy, tedy dokumenty zavádějící dodatečná práva, ratifikovaly. V současné době nemusí být pravidlem, že každý stát má u Soudu svého zástupce a ani to, že by nemohlo být více soudců stejné národnosti. Kandidáti navrhovaní na post soudce jednotlivými státy nemusí být nutně jejich občany. V současné době jsou soudci voleni na 9 let, poté však již nemohou být dále voleni.¹⁸⁵

Úkolem ESLP je zajištění respektování práva a záruk uvedených v Úmluvě členskými státy. Pokud ESLP zjistí, že smluvní stát porušil daná práva a záruky, vydá závazný rozsudek. Dotčené státy jsou tento povinný plnit.

Zpočátku jednání vycházející z podmínek Úmluvy byla značně nepružná a tím i pomalá. Výraznou změnu přinesla reforma kontrolního mechanismu. V roce 1994 byl přijat Protokol č. 11,¹⁸⁶ který vstoupil v platnost v roce 1998. Jedná se o protokol revizní, proto bylo nezbytné, aby tento ratifikovaly všechny smluvní státy původní Úmluvy. Od této doby má ESLP obligatorní jurisdikci k přijímání a rozhodování individuálních stížností jednotlivců ze smluvních států Úmluvy. Jednotlivci tímto získali přímý přístup k ESLP, což ovšem vyvolalo i neočekávaný efekt. Došlo k zahlcování Soudu, k čemuž jistě napomohly i velké změny konce 80. let ve střední a východní Evropě. Z původních 23 států bývalé západní Evropy se jurisdikce rozšířila o dalších 24 státy, kterým se tímto otevřela cesta k hájení svých práv na mezinárodní úrovni ve Štrasburku.

Po reformě bylo dřívější důvěrné řízení před Komisí, která působila jako jakýsi filtr a mnohé žádosti pro jejich nepřijatelnost nebo opakování se merita věci odkláněla, změněno na řízení před ESLP, který v nezbytných případech může svolat slyšení veřejné. Komise a Soud byly zaměněny jediným orgánem – jednoinstančním ESLP, v současnosti se 47 soudci, Zároveň byly omezeny pravomoci Výboru ministrů Rady Evropy, a to pouze na dohled nad rozsudky ESLP. V praxi to znamená, že vlády států, které Úmluvu porušily, informují Výbor ministrů o opatřeních jimi přijatých na základě rozsudku ESLP.

Ve vztahu k vnitrostátním soudům ESLP není soudem odvolacím. Případy nepřezkoumává, nemůže je rušit či měnit. ESLP přímo nezasahuje u orgánů, na něž si stěžovatel stěžuje. Jménem stěžovatele ESLP smí přijímat předběžná opatření jen ve výjimečných případech, pouze tam, kde existuje reálné riziko

---

¹⁸⁵ Čl. 23 odst. 1 Úmluvy. Dostupné na WWW:

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf s. 15

¹⁸⁶ Protocol No. 11 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, restructuring the control machinery established thereby, přijatý dne 11. 5. 1994.

fyzické újmy stěžovatele. K sepsání stížnosti si stěžovatel musí sám vyhledat advokáta a jeho služby uhradit. ESLP nemůže poskytnout žádné informace o platných právních ustanoveních státu, proti němuž stížnost směřuje.“¹⁸⁷

Soud na podnět Výboru ministrů nejenom projednává stížnosti, ale i vydává posudky týkající se výkladu Úmluvy a Protokolů k ní. V určitých případech jednotlivé státy, v souladu s Úmluvou a s judikaturou ESLP, těmto přizpůsobují svoji národní legislativu. Vycházejí z rozhodnutí jednotlivých případů ESLP je nejlepším způsobem, jak hodnoty obsažené v Úmluvě a jejich dodržování chránit.

S prudkým a rozsáhlým nárůstem individuálních stížností byla zapotřebí nová reforma, proto byl vypracován nový revizní Protokol č. 14. Jeho hlavním cílem bylo nejenom odlehčení natolik přetíženého mechanismu, ale i zvýšení jeho výkonu a revize kontrolního mechanismu. Zahrnoval zvýšení počtu soudců a délku jejich působení. Bylo zakázáno opakované působení soudců v ESLP, aby nedocházelo k tendenčnímu rozhodování. Z druhé strany byly posíleny pravomoci Výboru ministrů v oblasti dohledu výkonu rozsudků ESLP. Do Úmluvy bylo rovněž vloženo nové ustanovení, na jehož základě k Úmluvě mohla přistoupit i EU jako společenství. Současně byl zaveden institut samosoudce. Tímto se odlehčilo tříčlenným výborům, které nyní mohou rozhodovat i meritorně v případech, kdy už existuje ustálená judikatura ESLP. Rozhodovacími orgány ESLP jsou samosoudce, tříčlenný výbor, sedmičlenný senát a sedmnáctičlenný Velký senát. Nově na žádost pléna ESLP může Výbor ministrů jednomyslným rozhodnutím na předem určenou dobu snížit počet soudců v senátě o dva. Bylo zavedeno nové kritérium přijatelnosti a posíleno ustanovení dosahování smírného urovnání, na jehož plnění bude dohlížet i Výbor ministrů.¹⁸⁸

Posledním státem, který Úmluvu ve znění Protokolu č. 14 ratifikoval, byla v roce 2010 Ruská federace, tímto nabyla platnosti.

---

¹⁸⁷ Dostupné na WWW: https://www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_CES.pdf

¹⁸⁸ CAFLISCH, Lucius. The Reform of the European Court of Human Rights: Protocol No. 14 and Beyond. *Human Rights Law Review*. 2006, vol. 6, no. 2, s. 407–412.

4 VZTAH MEZI MEZINÁRODNÍ A EVROPSKOU OCHRANOU LIDSKÝCH PRÁV

4.1 *Mezinárodní ochrana*

Abychom mohli vyjádřit vztah mezi mezinárodní a evropskou ochranou a mechanismy kontroly dodržování lidských práv, nejprve rozlišíme regionální evropské systémy od dalších kontinentů.

Porovnáme-li ochranu lidských práv a její vymahatelnost v rámci národního a mezinárodního práva, pak bezesporu můžeme konstatovat, že zajištění vynutitelnosti dodržování národních právních norem je daleko jednodušší, než je tomu v případě mezinárodního práva. V rámci národního je sice mnoho jednotlivců, tedy subjektů, a autorita, která zákony vydává. Jednotlivci se zákonům podřizují. Je tedy s velkou pravděpodobností zřejmé, kdo, kdy a kde zákon porušil. Naopak v rámci mezinárodního práva, kde sice existuje relativně malé množství států, tedy subjektů, avšak zde ani centrální autorita, která by zákonné normy vydávala, a mnohdy ani orgány, které by závazně o porušování práva rozhodovaly, prakticky neexistují. Situace je daleko složitější i v tom, že se na vzniku mezinárodních norem a na jejich kontrole bezprostředně podílejí samotné státy. To znamená, že státy nejenom vytvářejí mezinárodní právo, ale i kontrolují, zda je dodržováno a rovněž mají pravomoc toto vynucovat. Z tohoto plyne, že v rámci mezinárodního práva je právo vynucováno zejména prostřednictvím neformálních nástrojů, tedy spíše diplomatického tlaku. V současné době se však pojetí ochrany lidských práv v rámci mezinárodního práva postupně mění a i jednotlivci jsou postupně považováni za subjekty. To bezesporu poskytuje prostor k mezinárodní spolupráci a postupnému vlivu mezinárodního práva prostřednictvím mezinárodních společenství na mezinárodní ochranu lidských práv. Rozhodující úlohu zde samozřejmě hrají kontrolní mechanismy.

Je důležité rozlišit regionální systémy v Evropě od dalších kontinentů, například Ameriky a Afriky. Zpočátku byly vytvořeny mechanismy kontroly dodržování základních lidských práv složené z Komise a Soudu. Evropa později od Komise ustoupila a tím byl umožněn přímý přístup jednotlivce k mezinárodnímu soudu.

V Americe se základem interamerické ochrany lidských práv stala **Americká úmluva o lidských právech** (1969). Vznikla v období, kdy

v jižní a střední Americe převažovaly autoritářské formy vlády. Vychází z mechanismu tehdejšího regionálního systému ochrany lidských práv v Evropě složeného z Komise a Soudu. Díky osobitosti amerického regionu, odlišného od Evropy, se Amerika později vydala svojí cestou a vytvořila svůj vlastní mechanismus. Některé z amerických států se od mezinárodní spolupráce distancovaly.

Porovnáme-li tedy americký systém s evropským, pak k **Interamerickému soudu pro lidská práva** (dále jen „*Interamerický soud*“),¹⁸⁹ na rozdíl od evropského, nemá přístup celý region a sám tento Soud projednává daleko méně individuálních stížností, jelikož určitým filtrem slouží Komise, kam je nezbytné se stěžovateli nejprve obrátit. Americkým specifikem systému je formální dualita pravomoci Komise, některé kompetence tedy vykonává na základě Americké úmluvy a jiné pak podle **Charty Organizace amerických států**.¹⁹⁰ V konečném důsledku Komise poskytuje srovnatelnou ochranu lidských práv na celém kontinentu.

To ovšem není možné říci tak úplně o Interamerickém soudu pro lidská práva. Ze strany **Organizace amerických států** (dále jen „*OAS*“) se mu nedostává dostatečné pozornosti, tedy ani finančních prostředků, ani potřebného tlaku na státy k vymahatelnosti jeho rozhodnutí. Účinnost a plnění rozsudků ze strany jednotlivých států si tak Interamerický soud prověřuje sám a o neplnění maximálně informuje Valné shromáždění OAS. Zde se naskýtá otázka, zda by nestálo za zvážení odborníků se v této systémové otázce inspirovat v systému evropském a kontrolu plnění rozhodnutí Interamerického soudu postoupit některému z vrcholných orgánů OAS a současně se zaměřit na otázku činnosti Komise. Pokud by byl v Americe umožněn přístup jednotlivce bezprostředně napřímo k Interamerickému soudu, pak by se Komise mohla zaměřit čistě jen na otázky OAS. V takovém případě ale nesmíme zapomínat na důležitou otázku potřeby výrazného posílení financování Interamerického soudu, kdy dnes jeho činnosti není natolik rozsáhlá, rozhoduje převážně v otázkách individuálních stížností, do značné míry se zabývá i posudkovou činností a přijímáním předběžných opatření. Zjednodušení systému by však mohlo vyvolat jisté jeho přehlcení. Proto v blízké budoucnosti můžeme nejspíše předpokládat jen pozvolné

---

¹⁸⁹ V odborné literatuře rovněž označovaný jako Meziamerický soud pro lidská práva.

¹⁹⁰ Členem OAS není zámořský department Francie - Francouzská Guyana.

vylepšování mechanismu a vyšší úroveň předávání případů Komisi na projednání tomuto Soudu.

Na druhou stranu Interamerický soud má značně progresivní přístup k *reparacím*. Je prvním a současně i jediným mezinárodním soudem, který vyvinul natolik široký a detailní rámec reparačních opatření. Velkou měrou se podílí na rozvoji mezinárodního práva právě v této oblasti ochrany lidských práv. Ve svých rozsudcích vedle přiznání specifických opatření orientovaných na oběti a jejich peněžní vyrovnání, nařizuje i změnu národního práva, které k takovému porušení přivedlo. Právě tento systém přístupu k nápravným opatřením by mohl být inspirací pro africký systém ochrany lidských práv.

Systém ochrany lidských práv v Africe významně ovlivnila historie, období kolonialismu. Více než kde jinde je zde kladen důraz na právo na sebeurčení. O zahájení mezinárodní spolupráce nezávislých afrických států můžeme hovořit až od šedesátých let 20. století, od vzniku **Organizace africké jednoty** (dále jen „*OAJ*“).¹⁹¹ O jejím významnějším rozvoji až po pádu dalších diktátorských režimů, od vzniku nástupce OAJ - **Africké unie** (2000), která ve svém aktu již klade vysoký důraz nejenom na demokratické principy a hospodářskou integraci, ale i na dodržování lidských práv. V **Zakládajícím aktu Africké unie** si její členové odsouhlasili, že pokud jsou v členských zemích Africké unie páčány zločiny proti lidskosti, genocida, případně válečné zločiny, je Africká unie po schválení Shromážděním hlav států a vlád členských států Africké unie oprávněna bezprostředně zasáhnout.

Afrika čelí typově podobným situacím porušování práv jako Amerika. V období přípravy afrického katalogu lidských práv již existovaly jak evropský, tak i interamerický katalog, proto bylo možné se inspirovat z jejich obsahu. **Africká charta lidských práv a práv národů**¹⁹² vstoupila v platnost až v roce 1986.¹⁹³ Je zde zakotven nejenom katalog práv, ale i kontrolní mechanismus. Jednání před Komisí jsou důvěrná.

Pokud však budeme sledovat reálnou situaci v Africe a porovnáme ji s analýzou kontrolního mechanismu, jež má na starosti **Africká komise pro práva člověka a národů**, která se zabývá zejména hodnocením pravidelných zpráv

---

¹⁹¹ Byla založena podpisem Charty Organizace africké jednoty v Addis Abebě 32 státy v roce 1963 a o 37 let později již 53 členskými státy jednoty byl podepsán Zakládající akt Africké unie.

¹⁹² Byla podepsána v roce 1981.

¹⁹³ BEKKER, Gina. The African Court of Human and Peoples' Rights: Safeguarding the Interests of African States. *Journal of African Law*, 2007, vol. 51, no. 1, s. 152–156.

jednotlivých států a individuálními stížnostmi, mnohdy dojdeme k různým ne zrovna optimistickým závěrům. Velice často tyto dvě instituce prakticky nespolupracují. Mezinárodní soudní rozhodovací praxe **Afrického soudu pro práva člověka a národů** (dále jen „*Africký soud*“), založeného v roce 2003, jehož rozsudky jsou právně závazné, je fakticky na samém počátku svého působení.¹⁹⁴

Jistým posunem v dodržování lidských práv v Africe je bezesporu možnost jednotlivců těch států, které uznaly a uznají jurisdikci Afrického soudu k přijímání stížností, se obracet bezprostředně na tento soud. Celý mechanismus tedy kombinuje současný evropský a interamerický systém. Tento krok je možné hodnotit kladně. Nejenom, že jednotlivci umožňuje přímý přístup k Africkému soudu, ale eliminuje i schvalování revizního protokolu. Navíc může využít i relativně široké možnosti prostředků k nápravě. Z tohoto můžeme usoudit, že pokud bude celý tento systém uznán a využíván i jednotlivými státy, může opravdu fungovat a zabezpečit tak v Africe lepší ochranu lidských práv. Nicméně tento systém jednoznačně nemůže nahradit ochranu práv na národní úrovni. A pokud uvážíme, že na rozdíl od Evropy a Ameriky, v Africe stále ještě převládají autoritářské režimy, sebelepší mezinárodní systém nezamění kvalitu národního systému. Je proto velice důležité, jak se k otázkám respektování rozsudků Afrického soudu a jeho kontrole i financování postaví zástupci Africké unie.

V současné době mezi odbornou veřejností probíhá zajímavá diskuse ohledně možnosti podání individuálních stížností jednotlivci na univerzální úrovni, o přínosu a možném vzniku nové soudní instituce – tzv. **Světového soudu pro lidská práva** (dále jen „*Světový soud*“). Myšlenka rozhodně není nová. Již více než před šedesáti lety podobný návrh přednesli Australané za podpory Švýcarů. V té době byla tato idea vnímána spíše jako utopistická, i když díky ní bylo posunuto jednání v otázce kategorického odmítní vměšování se do vnitřních záležitostí státu, napomohla k akceptování přezkumu v individuálních případech dodržování mezinárodních lidských práv. Pozdější se švýcarská iniciativa snažila práva jednotlivce pozvednout a přístup k mezinárodnímu soudu povýšit na úroveň globální, což stále ještě vzbuzuje určité rozpaky. Alternativou jsou opatření vedoucí k transformaci fakultativně poskytovaného práva na stížnost, které by

---

¹⁹⁴ Protokol o jeho vzniku doposud neratifikovaly všechny státy Africké unie, nicméně Africký soud v roce 2009 zahájil svoji činnost a tím se i zlepšila kontrola plnění doporučení Komise. Kontrolou naplnění rozsudků jménem Shromáždění AU se zabývá Výkonná Rada Africké unie.

mělo být garantováno ve všech mnohostranných lidskoprávních smlouvách obligatorně, a bylo by tak uplatňováno systematicky po celém světě.¹⁹⁵

Pokud se podíváme na tuto problematiku z dnešního úhlu pohledu, vidíme, že by Světový soud mohl vykonávat jurisdikci ve vztahu ke stávajícím mezinárodním smlouvám, které sice již své kontrolní mechanismy mají v podobě výborů, tedy individuální stížnost mohou projednat, nicméně nemohou vydat právně závazná rozhodnutí. Za určitých podmínek, přiznání Statutu, by Světový soud mohl převzít pravomoci dnešních výborů. Tímto by mohl výborům odlehčit a zároveň i poskytnout vyšší úroveň ochrany, čímž by se kvalitativně povýšil stávající kontrolní mechanismus. Dá se předpokládat, že by bez zavedení nových pravidel došlo k jeho kvalitativnímu povýšení.

Z tohoto pohledu by tedy Světový soud měl pravomoc nejenom ke konkrétnímu projednávání věci, ale rovněž k přijetí právně závazného rozhodnutí. Mohlo by se podstatně zamezit ignorování některými státy doporučení smluvních výborů. Díky účinnějšímu kontrolnímu mechanismu by se tak zvýšil mezinárodní tlak na dodržování univerzálních smluv.

Značným přínosem by zajisté byla i možnost zapojení států z Oceánie a Asie, kde v současné době žije více než 60 % multikulturního obyvatelstva planety a doposud tam žádný regionální systém podobný evropskému, americkému, či africkému neexistuje.¹⁹⁶ Tímto by zejména asijským státům byla poskytnuta možnost, aby se k funkčnímu systému ochrany lidských práv na univerzální úrovni připojily. Mohl by být tedy vytvořen asijský systém ochrany lidských práv. Navíc v budoucnu by smluvní výbory mohly více času věnovat dalším svým pravomocím, jako například projednávání zpráv států.¹⁹⁷

V rámci mezinárodního společenství v posledních letech stále více roste význam a vliv nestátních organizací. Proto vytvořením nové soudní instituce by bylo možné reagovat na stávající nedostatek odpovědnosti některých z nich. Pokud by například nestátní organizace nebo nadnárodní korporace dobrovolně

---

¹⁹⁵ MALENOVSKÝ, Jiří. Ubi ius ibi remedium, *Zamyšlení nad dvěma neúspěšnými projekty světového soudu pro lidská práva*. Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva, Praha: AV ČR, Ústav státu a práva, 2017, roč. 156, č. 1, s. 20-36. ISSN 0231-6625.

¹⁹⁶ ULFSTEIN, Geir. *Do We Need a World Court of Human Rights?* In: ENGDahl, Ola; WRANGE, Pål (eds.). *Law at War: The Law as it Was and the Law as it Should Be*. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2008, s. 261–272. ISBN 9789004170162. s. 267

¹⁹⁷ NOWAK, Manfred. *It's Time for a World Court of Human Rights*. In: BASSIOUNI, M. Cherif; SCHABAS, William A. (eds.). *New Challenges for the UN Human Rights Machinery*. Cambridge: Intersentia, 2011. ISBN 978-17-8068-055-2.

přijaly jurisdikci Světového soudu, pak by tato jurisdikce mohla být na ně aplikována.

V současné době jsou kontrolní mechanismy na univerzální úrovni mimo struktury OSN. Je možné předpokládat, že by Světový soud, jako nová soudní instituce, v případě svého vzniku, na sebe upoutal mediálním pozornost. Tato by do značné míry mohla být využita k přiblížení lidem možností ochrany jejich práv. A v případě porušení práv by potom mohl využít relativně mnoho různorodých nápravných opatření, a to jak z evropského, tak i interamerického systému. Může tak rozhodnout mj. o náležité reparaci práva oběti formou satisfakce, například v podobě rehabilitace.

4.2 Ochrana v Evropské unii

V době založení Rady Evropy¹⁹⁸ ve válkou zdevastované Evropě, která nedávno prožila nejkrutější a největší porušování lidských práv ve své historii, všechny spojovala myšlenka sjednocení Evropy a zejména ochrana lidských práv, včetně vytvoření kontrolního mechanismu jejich dodržování, v případě EU tomu tak nebylo. Struktury předcházející dnešní EU již v otázkách lidských práv a svobod mohly vycházet z již existujících struktur a dokumentů, a to nejenom celosvětových, ale i celoevropských. Jednotlivé státy se staly jejich součástí, přistoupily k Úmluvě a současně měly vlastní vnitrostátní úpravu lidských práv. Do popředí zájmu se dostala ekonomická a později i politická spolupráce. Byla založena společenství, například za účelem kontroly těžkého průmyslu po druhé světové válce na období padesáti let - **Evropské společenství uhlí a oceli** (dále jen „*ESUO*“), tzv. *Pařížská smlouva*,¹⁹⁹ Evropské společenství pro atomovou energii (dále jen „*EURATOM*“)²⁰⁰ a současně bylo založeno **Evropské hospodářské společenství** (dále jen „*EHS*“), tzv. *Římská smlouva*.²⁰¹ Činnost EU spočívá na zásadách demokracie, právního státu, univerzálnosti a nedělitelnosti lidských práv a základních svobod, úctě k lidské důstojnosti a zásadách rovnosti a solidarity a dodržování zásad Charty OSN a mezinárodního práva. Žádná z nich neobsahovala katalog základních lidských práv. V šedesátých letech dvacátého století se na území států dnešní EU začala projevovat chybějící ochrana lidských práv v primárním právu. Až teprve **Evropský soudní dvůr** (dále jen „*ESD*“) ve

---

¹⁹⁸ V roce 1949.

¹⁹⁹ Založená v roce 1951 v Paříži, vstoupila v platnost v roce 1952 a pozbyla platnosti v roce 2002.

²⁰⁰ Založeno 25. března 1957 v Římě, která vstoupila v platnost od 1. ledna 1958.

²⁰¹ 1958-1993

svých rozhodnutích judikoval přednost komunitárního práva před právem vnitrostátním, což v několika judikátech interpretačně rozvíjel. Nicméně například Spolkový ústavní soud v roce 1974 přišel s tím, že pokud evropský právní předpis bude základní práva porušovat, německé orgány tento nebudou aplikovat, navíc Spolkový ústavní soud může akty komunitárního práva přezkoumávat, zda jsou v souladu se základními právy.

Až v roce 1986 byl přijat **Jednotný evropský akt**, kde v preambuli byla zahrnuta věta zabývající se ochranou základních práv a svobod. Poté Spolkový ústavní soud uznal, že ochrana základních práv ve Společenství je v podstatě rovnocenná s legislativou Německa a nadále nebude přezkoumávat komunitární právo z hlediska jeho souladu s ochranou základních práv.²⁰²

Smlouva o založení Evropské unie, tzv. *Maastrichtská smlouva*, byla podepsána v roce 1992 za přítomnosti předsedy Evropského parlamentu dvanácti evropskými ministry zahraničí a financí, která změnila název Evropského hospodářského společenství na **Evropské společenství** (dále jen „*ES*“), vstoupila v platnost 1. ledna 1993, k tomuto dni vznikla EU. V roce 1994 pak vznikl **Evropský hospodářský prostor**.

Struktura EU byla založena na třech *pilířích* – *první* na Evropském společenství, na společné zahraniční a bezpečnostní politice, na policejní a justiční spolupráci ve věcech trestních. *Druhý* a *třetí* pilíř uplatňují pouze právo unijní, tedy neuplatňují komunitární právo. Struktura byla postavena na uznání základních práv zaručených Evropskou úmluvou o lidských právech a vyplývajících z ústavních tradic společných členským státům, jako obecné zásady práva Společenství.²⁰³ V rámci společného práva a v jeho rámci fungují i Shromáždění, Rada, Komise a Soudní dvůr, jsou přijímány nařízení a směrnice, hlasování probíhá kvalifikovanou většinou. Současně byl zaveden **Institut evropského občanství**, tedy kterýkoliv občan členského státu je současně občanem EU, proto se například může obracet na kterýkoliv diplomatické zastoupení členských zemí. Jedná se o významný integrační občanský nástroj.

Smlouvy byly později v roce 1997²⁰⁴ změněny **Amsterodamskou smlouvou**, kdy respektování základních práv a svobod bylo zakotveno

---

²⁰² MALENOVSKÝ, Jiří. 60 let Evropských společenství: od francouzského „supranacionálního“ smluvního projektu k jeho německému „podústavnímu“ provádění. *Právník. 2012, roč. 151, č. 3*, s. 698-701.

²⁰³ Čl. F (později čl. 6) odst. 2 původního znění Smlouvy o Evropské unii.

²⁰⁴ S platností od 1.05.1999.

v primárním právu EU, byly změněny jednotlivé do té doby podepsané smlouvy o EU, ES, ESUO, EURATOM, volební předpisy do Evropského parlamentu a v roce 2001 **Smlouvou z Nice**,²⁰⁵ která mj. změnila způsob rozhodování v EU kvalifikovanou většinou, namísto principu jednomyslnosti, zavedla princip dvojité většiny,²⁰⁶ zvýšila počet poslanců Evropského parlamentu na 732 a přerozdělila hlasy mezi jednotlivými státy v Radě EU a Evropském parlamentu. Obě tyto smlouvy posílily fungování druhého a třetího pilíře, přípravu na významné rozšíření.

Důležitým mezníkem pro změny Smlouvy o EU a Smlouvy o založení Evropského společenství, i v oblasti základních práv, se stala **Lisabonská smlouva**, která vstoupila v platnost v roce 2009. Smlouva o založení Evropského společenství se přejmenovala na **Smlouvu o fungování Evropské unie** a pojem Společenství byl nahrazen pojmem **Unie**, která se stala jejím právním nástupcem. Nový text se tedy již nenazývá *Ústavní smlouvou*, nicméně si uchovává její podstatné vymoženosti. Smlouvou se mění způsob, jímž Unie vykonává své stávající pravomoci, zavádí některé nové, tzv. sdílené pravomoci, podporuje zapojení občanů a jejich ochranu, vytváří nové institucionální uspořádání a mění rozhodovací procesy s cílem zlepšit jejich efektivitu a transparentnost. Tímto se i zvyšuje úroveň parlamentního dohledu a demokratické odpovědnosti. Na rozdíl od *Ústavní smlouvy* neobsahuje žádný článek, který by formálně potvrzoval nadřazenost práva EU nad vnitrostátními právními předpisy. Za tímto účelem je ke Smlouvě připojeno prohlášení č. 17, které odkazuje na stanovisko právní služby Rady připomínající ustálenou judikaturu Evropského soudního dvora týkající se této záležitosti.²⁰⁷

Lisabonská smlouva zcela poprvé vysvětluje *pravomoci EU*, rozlišuje je tři typy – *výlučnou*, kdy EU může sama vydávat právní předpisy a členské státy je pouze provádějí; *sdílenou*, kdy členské státy mohou přijímat právně závazné akty, za předpokladu, že tak již nečinila EU; *podpůrnou*, kdy EU přijímá opatření, jejichž cílem je podpořit nebo doplnit politiku členských států. Pravomoci EU se nově mohou vrátit zpět členským státům prostřednictvím revize Smlouvy. Dále EU poskytuje vlastní právní subjektivitu, čímž získává možnost k podepisování mezinárodních smluv v oblastech spadajících do jejich pravomocí, může se stát

---

²⁰⁵ Oficiální název Niceská smlouva.

²⁰⁶ Pro přijetí návrhu musí být například 55 % Rady Evropské unie reprezentujících 62 % obyvatelstva Evropské unie.

²⁰⁷ Dostupné na WWW: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/5/lisabonska-smlouva>

členem mezinárodních organizací. Členské státy jsou oprávněny podepisovat pouze mezinárodní smlouvy, které jsou slučitelné s právními předpisy EU.²⁰⁸

Lisabonská smlouva poprvé určuje formální postup pro případ, že by některý ze členských států chtěl z EU vystoupit v souladu se svými ústavními požadavky.²⁰⁹ Smlouva současně dokončuje začlenění do prvního pilíře aspektů svobody, bezpečnosti a práva, tedy policejní a soudní spolupráce ve věcech trestních, které do té doby zůstávaly ve třetím pilíři. Oblast svobody, bezpečnosti a práva ztrácí mezivládní charakter. Právní předpisy v této oblasti jsou nyní přijímány řádným legislativním postupem, tedy kvalifikovanou většinou a postupem spolurozhodování, a není-li stanoveno jinak, jsou používány právní nástroje v rámci metody EU, tzn. nařízení, směrnice a rozhodnutí.

Evropský parlament, vedle Rady, vlád členských států a Komise, s nabytím platnosti Lisabonské smlouvy získal pravomoc k navrhování změn Smluv.²¹⁰ Smlouvy je tedy možné měnit, aniž by bylo nutné svolávat konferenci zástupců vlád členských států zjednodušenými postupy, jedná-li se o změny týkající se vnitřních politik a činností EU.²¹¹ Změny poté přijme formou rozhodnutí Evropská rada, mohou však podléhat i vnitrostátním ratifikačním pravidlům.

4.2.1 Listina základních práv a svobod Evropské unie

Evropský soudní dvůr v roce 1996 rozhodl, že k přistoupení k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod Evropská unie nemá potřebné kompetence. Zcela chyběl katalog práv. Byla vypracována **Listina základních práv Evropské unie** (dále jen „*Listina*“),²¹² někdy nazývaná též jako *Charta základních práv Evropské unie*, která byla vyhlášena Evropským parlamentem, Radou a Komisí v roce 2000. Jsou v ní zakotvena základní práva při realizaci norem evropského práva. Původně se Listina měla stát součástí Smlouvy o Ústavě pro Evropu, nicméně byla vyhlášena jako samostatný dokument. Má stejnou právní sílu jako zakládající smlouvy,²¹³ je součástí primárního práva EU.²¹⁴

---

²⁰⁸ Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/5/lisabonska-smlouva>

²⁰⁹ Článek 50 Smlouvy o Evropské unii.

²¹⁰ Článek 48 odst. 3 druhý pododstavec Smlouvy o Evropské unii.

²¹¹ Článek 48 odst. 6 a 7 Smlouvy o Evropské unii.

²¹² Ze dne 7. prosince 2000 na summitu v Nice ve znění upraveném dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku.

²¹³ Článek 6 Smlouvy o Evropské unii.

²¹⁴ Dostupné na WW:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

Listina žádná nová práva ani zásady nezakládá. Potvrzuje práva a zásady obsažené v judikatuře Soudního dvora, vycházející z Úmluvy, nicméně nebrání tomu, aby právo EU poskytovalo v některých případech širší ochranu, než garantuje Úmluva.²¹⁵

Je důležitým a relativně nadčasovým dokumentem, který zásadně ovlivnil evropské pojmání a vymáhání základních práv a svobod. Současně je i širokým katalogem lidských práv a svobod, většinou širším než ústavy členských států EU. Upravuje i poměrně nová práva, většinou zařazovaná do tzv. *čtvrté generace*, tato ještě ani nemusí být v ústavách jednotlivých členských států odražena. Například se jedná o zákaz eugenických praktik, zejména těch, jejichž cílem je výběr lidských jedinců, zákaz využívat lidské tělo a jeho části jako takové jako zdroj finančního prospěchu, či zákaz reprodukčního klonování lidských bytostí.²¹⁶ Pokud porovnáme Listinu s jinými obdobnými nástroji, Listina má originální strukturu. Je soustředěna zejména na život člověka, vytvoření prostoru pro důstojnost, svobodu, rovnost, solidaritu, občanská práva a soudnictví, jak jsou i práva a svobody v Listině tematicky rozděleny.²¹⁷ Vyjádření práv je většinou stručné, občas až heslovité. Podmínky a obsah pro vykonávání práv jsou dále specifikována v sekundárním nebo vnitrostátním právu.²¹⁸ Obsah Listiny nesmí omezovat jiná práva a svobody členských států upravená v jiných unijních dokumentech nebo mezinárodním právem. Ustanovení Listiny jsou závazná, jak pro evropské instituce, tak i pro jejich orgány, případně jiné unijní subjekty a rovněž pro členské státy EU. Ustanovení musí být v souladu s ústavním pořádkem členských států a je třeba je tak i vykládat.²¹⁹

4.2.2 *Soudní dvůr Evropské unie*

Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „*SDEU*“), dříve *Evropský soudní dvůr* zřízený v roce 1952, je nejvyšším soudem EU, sídlí v Lucemburku.

---

²¹⁵ Článek 52 odst. 3 Listiny základních práv Evropské unie.

²¹⁶ Dostupné na WWW:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXTw>

²¹⁷ Listinu základních práv a svobod Evropské unie tvoří preambule a 7 hlav, které obsahují 54 články.

²¹⁸ GERLOCH, Aleš; WINTR, Jan (eds). *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 329. ISBN 8073801922.

²¹⁹ KLÍMA, Karel. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 378. ISBN 978-80-7380-335-3.

Postavení SDEU je zakotveno v základních smlouvách, plní úlohu výrazného integračního faktoru. Jeho hlavní funkcí je zajištění toho, aby právo EU bylo vykládáno a uplatňováno ve všech zemích EU stejným způsobem, aby členské státy a orgány dodržovaly právní předpisy.

Žádostmi vnitrostátních soudů o rozhodnutí v předběžné otázce, některými žalobami na neplatnost a odvoláními se zabývá **Soudní dvůr**, v němž zasedají vždy po jednom soudci z každého členského státu a jedenáct generálních advokátů. O žalobách na neplatnost podanými jednotlivci, podniky a v některých případech přímo státy EU od roku 1989 rozhoduje **Tribunál**, projednává případy v oblastech státní pomoci, zemědělství, obchodu, hospodářské soutěže a ochranných známek, jednotlivců, má 56 soudců, tedy po dvou z každého členského státu EU. Ještě před podepsáním Lisabonské smlouvy byl Tribunál často nazýván jako *Soud prvního stupně*, jelikož některé spory rozhodl již v první instanci, Soudní dvůr potom v takovýchto sporech plnil roli soudu odvolacího.

Soudní dvůr je nejenom hlavním ochráncem zákonnosti při budování evropského práva jako systému, ale i garantem fungování EU, respektování ústavních principů právního státu. Na žádost vnitrostátních soudů přezkoumává legalitu aktů orgánů EU, zajišťuje dodržování práva při výkladu a provádění smluv, dbá o dodržování povinností států EU, které jim plynou ze Smluv. Napomáhá i posilování nadstátních rysů institucionálního a právního uspořádání EU. Vynáší rozsudky ve věcech týkajících se zejména výkladu práva, vymáhání práva, zrušení právního předpisu EU, zajištěním činnosti ze strany orgánů EU, postihy unijních orgánů. Provádí výklad práva EU, aby bylo uplatňováno stejným způsobem ve všech státech EU, a urovnává právní spory mezi jednotlivými členskými státy a jejich orgány.

Soudní dvůr vydává rozhodnutí o předběžné otázce, tedy o výkladu práva. V členských zemích EU za řádné provádění práva odpovídají vnitrostátní soudy jednotlivých států EU. Existuje proto možnost, že jeden právní předpis může být soudy v různých zemích interpretován různým způsobem. Proto pro případy, kdy má vnitrostátní soud pochybnosti týkající se právě výkladu nebo platnosti určitého právního předpisu EU, může požádat Soudní dvůr o vysvětlení. Zcela stejný

mechanismus platí i v případě, pokud je třeba určit, zda je vnitrostátní právní předpis nebo praxe v souladu s právem EU.²²⁰

Proti členskému státu neplnícímu své povinnosti vyplývající pro něho z právních předpisů EU může podat žalobu pro neplnění povinností, tedy zahájit řízení vymáhání práva, které může iniciovat jiný stát EU nebo Komise. Pro případ, pokud je zjištěno, že členský stát opravdu své povinnosti neplní, je vyzván k okamžité nápravě. Pokud ani přesto své povinnosti neplní, může být proti němu zahájeno následovné řízení a být pokutován.

Řízení o zrušení právního předpisu EU, tedy žaloba na neplatnost, probíhá, pokud se kterýkoliv z členských států, Rada EU, Komise nebo za určitých okolností Evropský parlament, domnívají, že je určitý právní předpis EU v rozporu se Smlouvami EU nebo lidskými právy. V takovémto případě SDEU může požádat o zrušení jeho platnosti. O zrušení platnosti určitého právního aktu EU mohou požádat i fyzické osoby, pokud se jich tento akt přímo dotýká.

Žalobu na nečinnost, tedy zajištění činnosti ze strany orgánů EU, kdy Evropský parlament, Rada a Komise by měly za určitých okolností přijmout určitá rozhodnutí a neučiní tak, pak členské státy nebo jiné orgány EU a za určitých podmínek i jednotlivci nebo podniky mohou podat k Soudnímu dvoru stížnost. Jednotlivec nebo podnik, jehož zájmy byly poškozeny v důsledku činnosti nebo nečinnosti EU, případně jejích zaměstnanců, se mohou obrátit k Soudnímu dvoru s žalobou o náhradu škody, tedy o postih orgánů EU.²²¹

U Soudního dvora jsou jednotlivé případy projednávány ve dvou etapách – v písemné a ústní části. Strany nejprve předloží svá písemná vyjádření. Své připomínky mohou předložit i orgány jednotlivých států, orgány EU a v některých případech i fyzické osoby. Ke každému projednávanému případu jsou přiděleni soudce, tzv. soudce zpravodaj a generální advokát. Nejprve tedy soudce zpravodaj vypracuje shrnutí a až poté je projednáno na všeobecném zasedání soudu, kolik soudců se případem podle složitosti bude zabývat, zda tři, pět nebo patnáct, tedy všichni soudci,²²² zda bude nutné ústní slyšení a jestli je nezbytné oficiální stanovisko generálního advokáta. Na rozdíl řízení před Tribunálem projednávají

---

²²⁰ Dostupné na WWW: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_cs#%C3%BAkoly-soudn%C3%ADho-dvora-eu

²²¹ Dostupné na WWW: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_cs

In: TOMÁŠEK, Michal; TÝČ, Vladimír a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, 2017, s. 496. ISBN: 978-80-7502-184-7.

²²² Většinu případů řeší pět soudců, patnáct jen ve výjimečných případech.

tří soudci a není zde funkce generálního advokáta. Jednotlivci se na Soudní dvůr mohou obrátit nepřímo, tedy prostřednictvím vnitrostátních soudů, které rozhodnou, zda věc předloží Soudnímu dvoru anebo v případě, pokud rozhodnutí některého z orgánů EU poškodilo jedince bezprostředně a osobně se tento může obrátit napřímo k Tribunálu.²²³

Význam Soudního dvoru nespočívá pouze v jeho pravomoci rozhodovat v řízeních, ale i to, že se může v rámci řízení vyslovovat i k zásadním otázkám celého práva EU, tedy výkladem toto právo dotváří, rozpracovává problematiku týkající se účinků práva v unijních státech. Díky existenci a postupným změnám různých vnitrostátních práv členských států je úloha Soudního dvora nezaměnitelná. **Evropské právo**, dříve nazývané *komunitární*, je jen jedno. Je proto nezbytné zabránit tomu, aby při jeho užívání byl v jednotlivých unijních státech možný různý výklad. Soudní dvůr proto tento výklad sjednocuje.

SDEU plní stejné úkoly, které jsou typické jak pro národní soudy ústavní, správní a civilní, tak i pro soudy mezinárodní. Má i specializované orgány. Některé z nich ale postupně zanikají, jako například Soud pro veřejnou službu, který řešil pracovněprávní spory mezi EU a jejími zaměstnanci, uvnitř orgánů EU. Jeho pravomoci přešly na Tribunál.²²⁴ SDEU prozatím nemá žádné pravomoci v trestněprávní oblasti. V současné době je připravován **Úřad evropského veřejného žalobce** (European Public Prosecutor's Office, dále jen „*EPPO*“), který bude mít pravomoc vyšetřovat a stíhat podvody týkající se financí EU. Do přípravy se zapojilo 22 unijních států. „Jakmile bude EPPO zřízen a začne fungovat, bude mít pravomoc vyšetřovat a stíhat trestné činy poškozující nebo ohrožující rozpočet EU, jako jsou podvody, korupce, praní peněz a příhraniční podvody v oblasti DPH.“²²⁵ Dále sem budou zahrnuty i daňové a celní úniky. Očekává se zvýšení příjmové položky EU,²²⁶ což by se pozitivně mohlo odrazit i na financování aktivit spojených s ochranou lidských práv. EPPO by měl svou činnost zahájit do konce roku 2020.

---

²²³ Dostupné na s. 497 WWW: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_cs

²²⁴ Byl zrušen 1. září 2016. Dostupné na WWW: <https://www.euroskop.cz/103/sekce/soud-pro-verejnou-sluzbu/>

²²⁵ Dostupné na WWW: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eppo/>

²²⁶ *Tribunál* [online] [cit. 16.2.2019]. Dostupné na WWW: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7033/cs/

SDEU má řadu pravomocí. Je oprávněn přezkoumávat, zda není porušováno evropské právo v rozhodovací činnosti orgánů EU a při plnění členských povinnosti jednotlivými státy. Porušením je i nečinnost při přijímání rozhodnutí. Dále řeší otázky náhrady takto vzniklé škody. Hájí vnější jednotu evropského práva, podává jeho výklad závazný pro národní soudy, případně zaplňuje mezery v něm vzniklé. Předběžně posuzuje i slučitelnost smluv uzavíraných EU s nečlenskými státy, mezinárodními organizacemi se základními smlouvami. Pokud mu byly předloženy, rozhoduje i ve sporech ze soukromoprávních i mezinárodněprávních smluv. Tyto pravomoci jsou výlučné, tzn. SDEU se o jejich výkon nedělí ani se soudy členských států, ani s jinými orgány EU. To znamená, pokud národní soudce podezírá kolizi mezi evropským právem a národním předpisem, který by měl jinak použit, řeší tuto otázku ve spolupráci s SDEU, který má tzv. obligatorní jurisdikci, a nikoli u národního ústavního soudu, který by byl příslušný pro obdobnou situaci rozporu národního předpisu s ústavou. V případě, pokud výkladové stanovisko SDEU potvrdí nesoulad norem, je příslušnost ústavního soudu vyloučena a národní soudce dále postupuje již samostatně, tedy národní předpis nepoužije a dá přednost předpisu evropskému.²²⁷ SDEU svými pravomocemi zcela pokrývá oblast tzv. prvního pilíře, tedy práva EU. V rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky, tedy tzv. pilíře druhého, nemá pravomoci žádné a v oblasti policejní a justiční spolupráce ve věcech trestních, tzv. třetího pilíře, kde se často jedná o otázkách spojených s postavením jednotlivce, SDEU prozatím vykonává své pravomoci pouze v otázkách tzv. užší neboli posílené spolupráce²²⁸ a dále jen na základě souhlasného projevu vůle členských států vyjádřeného obecně, nebo pro jednotlivé případy.²²⁹

Soudci SDEU by měli splňovat nejenom profesní požadavky stanovené členskými státy, ale zároveň poskytovat záruku nezávislosti. Většinou se jedná o univerzitní profesory, představitele arbitrážních tribunálů nebo mezinárodních odborných orgánů, bývalé vysoké ministerské úředníky apod. Po celou dobu svého funkčního období nesmí vykonávat žádné jiné, ač placené či neplacené, povolání, ve vztahu k projednávaným věcem musí být zcela

---

²²⁷ *Soudní dvůr Evropské unie v Lucembursku* [online] [cit. 16.2.2019].

Dostupné na WWW: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/cs/#composition

²²⁸ Článek 40 SEU

²²⁹ TOMÁŠEK, Michal; TÝČ, Vladimír a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vyd., Praha: Nakladatelství Leges, 2017, s. 499. ISBN: 978-80-7502-184-7.

neustranní, jsou neodvolatelní a podle trestního práva nestíhatelní. Soudci volí ze svého středu na obnovitelnou dobu tří let svého předsedu, jímž je nyní od 8. října 2015 Koen Lenaerts.²³⁰ Generální advokáti, volení podle stejných kritérií a stejným způsobem jako soudci, nejsou zástupci žádné ze stran sporu. Za úkol mají projednávanou věc ze všech právních aspektů prozkoumat a veřejně předložit odůvodněné závěry, které však pro SDEU nejsou závazné, ani se soudci nehlasují. Generální advokáti mají k dispozici tři kvalifikované právníky – referendáře. Registrace písemností, pod dohledem předsedy, ověřování dokumentů, provádění nutných sdělení, organizace jednání, úřední publikování ve Sbírce rozhodnutí SDEU, správa soudních spisů a archivů, řízení personálních záležitostí, tlumočnické a překladatelské služby, příprava a provádění rozpočtu je úkolem Kancléře.²³¹

Jednání SDEU probíhají v jazyce zvoleném navrhovatelem, z některého z 24 úředních jazyků EU.²³² Interní porady soudců probíhají ve francouzštině. Řízení je upraveno Procesním řádem SDEU schváleného Radou.

Velice důležitou je transparentnost řízení u SDEU a publicita jeho výsledků. V *Úředním listě EU*²³³ jsou zveřejňovány přehledy podaných žalob a návrhů. Rozsudky jsou podrobně odůvodňovány rozsáhlou právní argumentací a uveřejňovány ve *Sbírce Soudního dvoru*.²³⁴ Odvolání proti rozsudkům nejsou přípustné. Za určitých okolností, pokud vyjdou najevo nové skutečnosti, může dojít k obnově řízení, případně dotčené osoby, které nebyly účastníky řízení, mohou podat proti rozsudku odpor. Obhajoba práva EU rozhodně není snadná. SDEU často musí vážit řadu velmi rozdílných a často i protichůdných zájmů.

4.2.3 Porušování lidských práv a sankce

Základní lidská práva jsou subjektivní veřejná práva v mnoha zemích zaručovaná ústavní Listinou základních práv a svobod, kdy úplně každé lidské bytosti jsou tato práva přisuzována. Vycházejí z konceptu přirozeného práva. Jsou sice univerzální a nedělitelná, náleží tedy každému člověku, přesto však každodenně v celosvětovém měřítku dochází k jejich porušování. Z tohoto důvodu vznikala a stále vzniká celá řada závazných dokumentů a jejich

²³⁰ Dostupné na WWW: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7026/cs/

²³¹ *Soudní dvůr Evropské unie v Lucembursku* [online] [cit. 16.2.2019]. Dostupné na WWW: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/cs/#composition

²³² Dostupné na WWW: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_cs

²³³ Official Journal.

²³⁴ Reports of Cases.

kontrolních mechanismů orientovaných na zakotvení lidských práv jak na mezinárodní, tak i regionální, národní úrovni, zavazující jejich signatáře tyto chránit a vymáhat.

Vedle oficiálních mezinárodních a národních organizací, existuje i celá řada dobrovolných center, jako například *Centrum pro lidská práva a demokracii*²³⁵ nebo *Člověk v tísni*,²³⁶ působících po celém světě, věnujících se především podpoře lidí a skupin, kteří se „v zemích s represivními režimy potýkají s perzekucemi, pronásledováním, šikanou, či jsou vězněni kvůli svým názorům nebo aktivitám, zpravidla nezávislých na státní moci.“²³⁷

Evropská unie v oblasti ochrany lidských práv vydala mnohá usnesení týkající se konkrétních případů porušování práv v té které zemi, regionu. Evropský parlament na svém zasedání ve Štrasburku, týkajícím se vytvoření celounijního mechanismu ukládání cílených sankcí vůči osobám zapojeným do závažného porušování lidských práv, 14. března 2019 přijal Usnesení o **Evropském sankčním režimu v případě porušování lidských práv** (dále jen „*Evropský sankční režim*“).²³⁸ V patnácti jeho bodech postupně „důrazně odsoudil veškeré porušování lidských práv na celém světě a vyzval Radu, aby urychleně zavedla nezávislý a flexibilní celounijní režim sankcí schopný okamžité reakce, který by umožnil uvalit cílené sankce na jednotlivé osoby a státní, nestátní a další subjekty, které se dopustily závažných porušení lidských práv nebo do nich byly zapojeny.“²³⁹ *Celá následující část této kapitoly vychází, zpracovává a cituje Usnesení O evropském sankčním režimu v případě porušování lidských práv.*²⁴⁰

Tento sankční režim se v Evropě dlouhodobě připravoval. Parlament proto Radě doporučil, aby navázala na již vydané dokumenty, usnesení. Současně je názoru, že sankční režim ve vztahu k jednotlivci, a to kdekoliv na světě, by měl

---

²³⁵ Czech Centre for Human Rights and Democracy, nezávislé odborné akademické sdružení zaměřující se na nestranný odborný výzkum témat spojených s ochranou lidských práv, sleduje z odborného sociálněvědního a mezinárodněprávního pohledu. Dostupné na WWW: <http://www.centrumlidskaprava.cz/o-centru/kdo-jsme-co-delame/kdo-jsme-co-delame>

²³⁶ People in Need, nevládní nezisková organizace vycházející z myšlenek humanismu, svobody, rovnosti a solidarity, opírající se o Všeobecnou deklaraci lidských práv. Dostupné na WWW: <https://www.clovekvtsni.cz/kdo-jsme/o-nas>

²³⁷ Dostupné na WWW: <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/lidska-prava-ve-svete>

²³⁸ Dostupné na WWW: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0215_CS.html - 2019/2580 (RSP)

²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ Ibid.

symbolicky nést jméno po ruském právníkovi Sergeji Magnitském,²⁴¹ který v roce 2009 zemřel v moskevské vazební věznici. V reakci na jeho smrt americký Kongres v roce 2012 přijal tzv. **Magnitského zákon**, kdy byly uvaleny finanční a vízové sankce na ruské činitele zapletené do případu Magnitského, odpovědné za porušování lidských práv. V roce 2016 pak Kongres USA přijal globální Magnitského zákon²⁴² o právní odpovědnosti²⁴³ Evropský parlament reagoval na tento případ v roce 2014 a doporučil Radě, aby byla zavedena společná vízová omezení pro ruské státní úředníky, kteří byli do případu Magnitského zapojeni.²⁴⁴ O pět let později, v roce 2019, s ohledem na rezoluci Parlamentního shromáždění Rady Evropy v tomto případě, a v jemu podobných, bylo zahájeno konání proti beztrestnosti pomocí *cílených sankcí*.²⁴⁵ Některé členské státy obratem zareagovaly, zejména Pobaltské, a přijaly národní právní předpisy týkající se režimu sankcí v případě porušování lidských práv, tzv. zákony Magnitského typu. Evropský parlament tuto iniciativu přivítal. Současně vyzval k zavedení obdobného celounijního režimu sankcí, v případě porušování lidských práv kdekoliv na světě, který by zajistil důslednost a účinnost, zejména pak zmrazení majetku fyzických osob, zákaz vydávání víz a jiných sankcí uložených fyzickým osobám a subjektům členskými státy i na úrovni EU, zdůraznil potřebu transatlantické spolupráce, aby osoby porušující lidská práva mohly být pohnány k zodpovědnosti.²⁴⁶

Sankční režim celounijního charakteru by se měl především zaměřit na boj proti beztrestnosti, zvyšovat podporu obětem porušování lidských práv a obráncům na celém světě, omezit přístup jednotlivcům nebo subjektům porušujícím lidská práva či zabývajícím se systémově korupcí, financováním, řízením či plánováním porušování lidských práv, přístup do EU. Ovšem, abychom

---

²⁴¹ Sergej Leonidovič MAGNITSKIJ (8.04.1972-16.11.2000) byl ruský auditor a právník, zastupující jménem moskevské právní firmy Firestone Duncan anglický mezinárodní investiční fond Hermitage Capital, obviněný z daňového úniku a podvodu. Magnitskij poté, co jeho audit obvinil skupinu vysokých státních a daňových úředníků, soudců, policistů a bankéřů z miliardových machinací na úkor fondu, byl sám bez formálního obvinění a soudního procesu na téměř rok uvězněn. Jeho následná smrt vyvolala značnou mezinárodní pozornost a podezření z porušování lidských práv. V reakci americký Kongres v roce 2012 přijal tzv. Magnitského zákon, byly uvaleny finanční a vízové sankce na ruské činitele zapletené do tohoto případu, odpovědné za porušování lidských práv. Zákon se později rozšířil na zkorumpované činitele po celém světě.

²⁴² Global Magnitsky Act

²⁴³ the Sergei Magnitsky Rule of Law Accountability Act

²⁴⁴ Úř. věst. C 408, 30.11.2017, s. 43.

²⁴⁵ Sergei Magnitsky and beyond – fighting impunity by targeted sanctions, 22.01.2019.

²⁴⁶ Dostupné na WWW:

http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0215_CS.html

mohli tento celounijní sankční režim uvést do praxe, je třeba v první řadě přesně definovat formy a rozsah porušení, a zároveň stanovit vhodné právní nástroje, kterými by bylo možné napadnout zařazení na seznam. Dá se očekávat, že nový režim bude mít na chování dotčených jednotlivců a subjektů kladný vliv a současně ponese i odrazující účinek. Je velice důležité, aby výklad sankcí jednotlivými členskými státy EU, jejich důsledné uplatňování a vymáhání, byl stejný. Evropský parlament proto požádal členské země a Komisi, aby posílily vzájemnou spolupráci a výměnu informací, a vypracovaly návrh evropského mechanismu pro dohled a vymáhání.²⁴⁷

Na letošním březnovém zasedání Evropského parlamentu bylo rovněž navrženo, aby v případě rozhodování o **Společné zahraniční a bezpečnostní politice EU** (dále jen „*SZBP*“) Rada upustila od jednomyslnosti a o tomto novém sankčním nástroji, v podobě uvalení sankcí za porušování lidských práv, by v Radě mohla rozhodovat kvalifikovaná většina. Tímto by se zajisté urychlil proces schvalování. Navíc Parlament bude vykonávat nad tímto chystaným režimem dohled, zejména pokud jde o oblast působnosti a vymezení kritérií pro zařazení na seznam a dále o možných opravných prostředcích. Členské státy EU byly vyzvány, aby na základě mezinárodního práva zajistily dodržování všemi subjekty zaregistrovanými na jejich území, i jednotlivci, rozhodnutí Rady o omezujících opatřeních přijímaných vůči jednotlivcům a subjektům v důsledku porušení lidských práv, aby byl zmražen majetek osob uvedených na seznamu a bylo omezeno přijímání osob na území dotčených států. Proto je velice důležité, aby stávající omezující opatření EU byla vymáhána a vykládána jednotně, k čemuž zajisté napomůže natolik nezbytná vzájemná informovanost jednotlivých orgánů i členských států.²⁴⁸

Nový Evropský sankční režim by neměl nahradit dimenzi lidských práv stávajících opatření, která se dotýkají jednotlivých zemí. Musí tedy doplňovat stávající mezinárodní rámec sankcí a být s ním v souladu, zejména pokud jde o Radu bezpečnosti OSN.

Jednoznačně by mělo být rozhodnutí o zařazení osob či subjektů na seznam, nebo jejich vyškrtnutí, legitimním a vycházet z jasných, transparentních a jednoznačných kritérií, mělo by přímo souviset se spáchaným trestným činem,

---

²⁴⁷ Dostupné na WWW:

http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0215_CS.html

²⁴⁸ Ibid.

aby byl zaručen pečlivý soudní přezkum a byla zaručena práva na nápravu, proto by měly být i systematicky začleňovány jasné a konkrétní normy a metody pro ukončení sankcí nebo vyjmutí z černé listiny.²⁴⁹

Cílem veškerého úsilí EU a jejích členských států je boj proti beztrestnosti. Primárním by mělo zůstat trestní stíhání pachatelů závažného porušování lidských práv a brutálních trestných činů, včetně příhraničních, prostřednictvím vnitrostátní nebo mezinárodní jurisdikce. K zabránění obcházení sankcí je zapotřebí koordinované a mnohostranné spolupráce. Záleží potom na Komisi, kolik přiměřených zdrojů vyčlenění a nakolik poskytne odborných informací k prosazování a sledování tohoto režimu, jakmile bude zaveden. Nezbytným bude i zřízení poradního výboru na úrovni EU. Zvláštní pozornost je nezbytné věnovat veřejným sdělením o seznamech, a to nejenom v EU, ale současně i v dotčených zemích.

Evropský parlament v případě porušení lidských práv v Usnesení o Evropském sankčním režimu vychází a zohledňuje svá předcházející usnesení týkající se stavu lidských práv ve světě a politice EU v dané oblasti, celosvětového vymýcení mučení, uvalování cílených sankcí na osoby zapojené do závažného porušování lidských práv a stavu v jednotlivých zemích, kde byla a jsou výrazně porušována lidská práva.

Byla zohledněna i usnesení Evropského parlamentu vydaná v letech 2017 a 2018 o situaci v Burundi,²⁵⁰ Jižním Súdán,²⁵¹ Demokratické republice Kongo,²⁵² o potlačování opozice v Gabonu,²⁵³ o situaci na Maledivách,²⁵⁴ případu krymskotatarských vůdců Achtema Čijgoze a Ilmiho Umerova a novináře Mykoly Semena,²⁵⁵ o situaci v Jemenu,²⁵⁶ rozpuštění strany CNRP v Kambodži,²⁵⁷ o situaci v Rohingyů,²⁵⁸ v Sýrii,²⁵⁹ ve Venezuele,²⁶⁰ o případu novinářů Wa Lone a

---

²⁴⁹ Dostupné na WWW:

http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0215_CS.html

²⁵⁰ Úř. věst. C 242, 10.7.2018, s. 10. Přijaté texty, P8_TA(2018)0305.

²⁵¹ Úř. věst. C 307, 30.8.2018, s. 92.

²⁵² Úř. věst. C 331, 18.9.2018, s. 97; Úř. věst. C 458, 19.12.2018, s. 52.

²⁵³ Úř. věst. C 337, 20.9.2018, s. 102.

²⁵⁴ Úř. věst. C 346, 27.9.2018, s. 90.

²⁵⁵ *Ibid.*, s. 86.

²⁵⁶ Úř. věst. C 356, 4.10.2018, s. 104. Přijaté texty, P8_TA(2018)0383.

²⁵⁷ Úř. věst. C 369, 11.10.2018, s. 76.

²⁵⁸ *Ibid.*, s. 91.

²⁵⁹ Přijaté texty, P8_TA(2018)0090.

²⁶⁰ Přijaté texty, P8_TA(2018)0436.

Kyaw Soe Oo v Myanmaru,²⁶¹ o situaci v Azovském moři,²⁶² o zabití novináře Džamála Chášukdzího na konzulátu Saúdské Arábie v Istanbulu,²⁶³ o situaci a případu Ojuba Titijeva v Čečensku,²⁶⁴ včetně výroční zprávy o stavu lidských práv a demokracii ve světě v roce 2017 a politice EU v této oblasti,²⁶⁵ usnesení o korupci a lidských právech ve třetích zemích,²⁶⁶ o stavu politických vztahů mezi EU a Ruskem,²⁶⁷ o systematickém masovém vyvražďování náboženských menšin tzv. Islámským státem v Iráku a Sýrii - ISIS/Dá'iš.²⁶⁸

Byla zde zohledněna i Smlouva o Evropské unii a přijímání sankcí v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky,²⁶⁹ Smlouva o fungování Evropské unie o přijetí sankcí vůči třetím zemím a fyzickým osobám, skupinám a nestátním subjektům,²⁷⁰ Prohlášení č. 25 Lisabonské smlouvy o potřebě zajistit právo fyzických osob nebo subjektů, kterých se týkají omezující opatření EU nebo opatření EU pro boj proti terorismu, zákonné záruky, Evropská úmluva o lidských právech a Protokoly k této Úmluvě, strategický rámec a akční plán Evropské unie pro lidská práva a demokracii na období let 2015 – 2019. Současně vychází z prohlášení předsedy Komise Jeana-Clauda Junckera při příležitosti projevu o stavu EU dne 12. září 2018, kde navrhuje, aby členské státy využily stávající pravidla EU a v určitých oblastech SZBP EU, jako je například kolektivní reakce na porušování lidských práv a stanovení účinných sankcí. Jednomyslné rozhodování by pak mělo být zaměněno hlasováním kvalifikovanou většinou.

Evropský parlament do dokumentu dále zahrnul svoji studii z dubna 2018 - „Cílené sankce vůči fyzickým osobám kvůli závažnému porušování lidských práv – dopad, trendy a vyhlídky na úrovni Evropské unie,“²⁷¹ návrh ze dne 14. listopadu 2018 týkající se zřízení Evropské komise pro zákaz vstupu z důvodu porušování lidských práv i setkání věnované globálnímu režimu sankcí EU v souvislosti s porušováním lidských práv, které se konalo 20. listopadu 2018

---

²⁶¹ Přijaté texty, P8_TA(2018)0345.

²⁶² Ibid.

²⁶³ Přijaté texty, P8_TA(2018)0434.

²⁶⁴ Přijaté texty, P8_TA(2019)0115.

²⁶⁵ Přijaté texty, P8_TA(2018)0515.

²⁶⁶ Úř. věst. C 337, 20.9.2018, s. 82.

²⁶⁷ Přijaté texty, P8_TA-PROV(2019)0157.

²⁶⁸ Úř. věst. C 35, 31.1.2018, s. 77.

²⁶⁹ hlava V kapitola 2.

²⁷⁰ čl. 215

²⁷¹ Targeted sanctions against individuals on grounds of grave human rights violations – impact, trends and prospects at EU level.

v Nizozemsku.²⁷²

Evropská unie se zavázala systematicky uplatňovat sankce, o kterých podle kapitoly VII Charty OSN rozhodla Rada bezpečnosti OSN, a zároveň ukládá vlastní sankce v případě, že Rada bezpečnosti OSN k tomu nemá mandát, protože nebyla zmocněna konat nebo jí v tom brání nedostatek shody mezi jejími členy. Sankce EU, označované rovněž i jako omezující opatření, se v uplynulých dvaceti letech staly nedílnou součástí nástrojů zahraniční politiky EU. V současné době je uloženo více než čtyřicet různých omezujících opatření vůči třiceti čtyřem zemím. Podle odhadů byly dvě třetiny sankcí EU pro jednotlivé země uloženy na podporu cílů v oblasti lidských práv a demokracie.²⁷³

Pokud jsou uvalovány sankce vůči jednotlivci, tedy konkrétní osobě, jsou vždy navrhovány tak, aby se minimalizovaly nepříznivé dopady na osoby, které nenesou odpovědnost za politiky nebo činy, které vedly k přijetí sankcí. Jedná se zejména na místní civilní obyvatelstvo a legitimní činnost prováděnou v dotčené zemi nebo ve spolupráci s ní. Tímto by sankce měly dopadnout výhradně na osoby odpovědné za porušování lidských práv a mít odstrašující účinek. Sankce přijímané EU jsou vždy plně v souladu se závazky vyplývajícími z mezinárodního práva, včetně závazků, které se týkají lidských práv a základních svobod. Sankce musí být pravidelně přezkoumávány, aby se zajistilo, že opravdu přispívají k plnění stanovených cílů.

S postupem doby jsou zaváděny stále nové typy sankcí postihující zcela nové oblasti života člověka. Jsou zavedena opatření omezující a namířená například proti šíření a používání chemických zbraní, proti kybernetickým útokům a zvláštní opatření, jejichž cílem je boj proti terorismu. Sankce EU směřují jak proti státním i nestátním subjektům s cílem přimět je ke změně jednání.

Z druhé strany se v posledním období stále častěji objevují četné případy porušování sankcí EU, kterých se dopustily přímo evropské společnosti, dokonce i ze členských států EU. Uvedené příklady svědčí o tom, že je třeba konkretizovat a dále vyjasnit oblast působnosti a dosahu stávajících sankcí a míru odpovědnosti jednotlivých států a společností za zajištění toho, aby koncové užití či určení jejich zboží a služeb nebyly předmětem sankcí.

Na Evropské úrovni se přijímají rozhodnutí o přijetí opatření, nicméně za

---

²⁷² Dostupné na WWW:

http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0215_CS.html

²⁷³ Ibid.

samotné vymáhání sankcí nesou odpovědnost příslušné orgány členských států EU. V listopadu 2018 nizozemská vláda v rámci členských států EU otevřela diskusi o politické příležitosti zavést unijní režim cílených sankcí za porušování lidských práv. Předběžné diskuse nyní pokračují na úrovni pracovní skupiny Rady.

5 SROVNÁNÍ ROZHODOVÁNÍ SOUDŮ V PODOBNÝCH VĚCECH

5.1 Soudní mechanismy ochrany lidských práv v Evropě

Dříve než přistoupíme k porovnání vybraných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvoru Evropské unie, budeme se snažit odpovědět na otázku, *v čem se tyto dva evropské soudní mechanismy ochrany lidských práv liší, zda se vzájemně doplňují, či si ve skutečnosti konkurují?*

Jak je uvedeno v předcházejících kapitolách, v současné Evropě existují dva hlavní systémy ochrany lidských práv. Starší z nich byl založen na půdě Rady Evropy a je zastoupen Evropskou úmluvou o lidských právech. Druhý z nich je systémem ochrany základních lidských práv v rámci EU. Má sice více zdrojů, ale směřuje k celounijnímu mechanismu. Jeho podoba se postupně mění zejména po vstoupení Lisabonské smlouvy v platnost. Mechanismy soudní ochrany lidských práv – Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku a Soudní dvůr EU v Lucemburku si postupně začínají konkurovat.

Pro mnohá rozhodnutí Soudního dvoru EU je důležitým vodítkem Úmluva. SDEU se na Úmluvu často odkazuje i ve své judikatuře. Mezi Soudním dvorem Evropské unie a Evropským soudem pro lidská práva je viditelný rozdíl. Zatímco SDEU převážně zohledňuje cíle zejména hospodářského charakteru EU, ESLP se snaží poskytnout co nejširší ochranu lidskoprávní. Proto není výjimkou, že by při posouzení obsahu stejného práva tyto dva soudy rozhodly rozdílně.²⁷⁴

Rozhodování jistě ovlivňuje i rozdílnost ESLP a SDEU, jejich postavení vůči sobě. Nestojí na stejné úrovni, tedy nemají stejné postavení. ESLP může kontrolovat jak primární, tak i sekundární právo, tedy může dohlížet na soulad práva EU s Úmluvou, většinou rozhoduje i ve věcech, které již do té doby rozhodl SDEU. Může se ale i stát, že SDEU bude projednávat spor, který již rozhodl ESLP, jedinou podmínkou je, že SDEU může projednávat spor dotýkající se působnosti práva EU, jako například případ ve věci **Kremzow v. Rakousko**.²⁷⁵

---

²⁷⁴ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, s. 140. ISBN 978-80-87-87146-21-7.

²⁷⁵ Rozhodnutí ESLP *Kremzow proti Rakousku* ze dne 21. 9. 1993, stížnost č. 12350/86. Dostupné na WWW:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22kremzow%22%5D%22documentcollectioni>

Existuje tedy i reálné riziko, že by se na poli evropských lidskoprávních kontrolních mechanismů mezi oběma soudy mohla objevit určitá procesní rivalita. Oba soudy – ESLP a SDEU z podstaty věci nestojí na stejné úrovni. Jeden vždy bude mít postavení de facto vyšší než ten druhý. V případě, že by EU jako celek přistoupila k Úmluvě, tehdy by se Úmluva stala přímo součástí práva EU a jeho formálním pramenem, tedy nikoli už jen materiálním. ESLP by se stal soudem nadřazeným SDEU a jeho role by silně posílila. Stal by se de facto nejvyšším soudem pro lidská práva v Evropě a tím by i získal výsadní pravomoc posuzovat porušení lidských práv ze strany orgánů a institucí EU, a to i ve vztahu k rozhodnutím SDEU.²⁷⁶

Za dobu existence obou soudů bylo publikováno značné množství judikatur. Pro ilustraci můžeme uvést několik případových studií projednávaných ESLP s následnou judikaturou, které rozdělíme podle jednotlivých oblastí práv:

Právo na život – článek 2 Úmluvy

sebevražda spáchaná během policejního zadržení

ve věci Robineau proti Francii, rozhodnutí ze dne 3. září 2013

V říjnu 2003 byl člen rodiny stěžovatele zadržen policií a předveden před prokurátora, který navrhl zahájení vyšetřování a umístění do soudní vazby. Právem dotčeného bylo setkání s jeho právním zástupcem bez přítomnosti třetí osoby. Policejní a ochranná eskorta dotčeného zavedla do běžné místnosti umístěné v budově soudu. Na žádost advokáta mu byla sňata pouta a oba eskortní důstojníci opustili místnost, nicméně na ně dohlíželi proskleným průzorem. Po dvacetiminutovém rozhovoru se dotčený postavil, šel k oknu a vyskočil z něho. Jeho zranění nebyla slučitelná se životem.

Členem rodiny byla podána stížnost, kterou ESLP zkoumal z hlediska článku 2 Úmluvy. Potvrdil, že dotčený sice byl pod kontrolou státních orgánů, ale tyto nemohly tušit, že spáchá sebevraždu. Dotčený se zdál být klidný vůči všem, se kterými se během transportu a poté v policejním zadržení setkal, což konstatoval i psychiatr, který ho prohlédl. ESLP připustil, že policejní důstojníci

---

[d2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-62386%22\]}](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A61995CJ0299)

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie (pátého senátu) ze dne 29. května 1997. – Friedrich Kremzow proti Rakouské republice. - Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce: Oberster Gerichtshof - Rakousko. - Věc C-299/95. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A61995CJ0299>

měli možná poznat varovné signály, kdy dotčený během dne odmítl jíst tři jídla, která mu byla přinesena. To však nestačilo k tomu, aby vyšetřovatel či eskortní důstojníci zvýšili svou ostražitost z důvodu nebezpečí sebevraždy. ESLP dospěl k názoru, že zde nebyly žádné objektivní důvody se domnívat, že by orgány činné v trestním řízení věděly či mohly vědět, že zadržený spáchá sebevraždu. Pozitivní povinnosti vyplývající z ustanovení článku 2 Úmluvy na státu nepožadovaly, aby v daném případě přistoupil k jiným než základním preventivním opatřením, které by ochránily život dotčené osoby. Kromě toho eskortní důstojníci nechali zadrženého v místnosti z důvodu, aby bylo naplněno jeho právo a mohl hovořit se svým právním zástupcem bez přítomnosti třetí osoby, hlídali ho prostřednictvím proskleného výklenku. Otázka bezpečnosti dotčené osoby v době mezi ukončením policejního zadržení a jejím předvedením před soudce nevyžadovala zavedení specifitějšího právního rámce a bylo ponecháno na rozhodnutí policie, aby zhodnotila psychický stav eskortovaného zadrženého dotčeného a hrozící nebezpečí možného spáchání sebevraždy.

ESLP proto *odmítl stížnost jako zjevně nepřijatelnou*.²⁷⁷

Právo na spravedlivý proces – článek 6 Úmluvy

ve věci *Colloredo Mansfeldová proti České republice* rozsudek ze dne 11.1. 2018

Postavení stěžovatelky je po právní i skutkové stránce totožné s postavením bratrance stěžovatelky, stěžovatele ve věci *Colloredo Mansfeld proti České republice*,²⁷⁸ který v dotčeném vnitrostátním restitučním řízení vystupoval jako spolužalobce.

Stěžovatelka uplatnila restituční nárok na inventář zámku Opočno. Vzhledem k velkému množství položek bylo řízení o nároku rozděleno soudem prvního stupně do tří samostatných řízení. První části stěžovatelčina nároku soudy vyhověly, avšak druhou a třetí část, které jsou předmětem této stížnosti, zamítly. Své rozhodnutí v druhém a třetím řízení soudy opřely o rozhodnutí Ministerstva zemědělství z roku 1947, jímž byl zámek Opočno prohlášen za státní kulturní památku. Toto rozhodnutí nebylo účastníkům řízení předloženo a oni tak neměli možnost se k němu vyjádřit. Rozhodnutí o zamítnutí nároku stěžovatele v druhém i třetím řízení byla následně potvrzena nejvyššími soudními instancemi.

---

²⁷⁷ Evropský soud pro lidská práva. Judikatura. Rozhodnutí ze dne 3.9.2013. Robineau proti Francii [online] [cit. 16.2.2019]. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 11. ISSN 1805-8280. Dostupné na WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/z-judikatury-eslp-500/?browser=mobi>

²⁷⁸ č. 15275/11 a 76058/12, rozsudek ze dne 15. prosince 2016.

Stěžovatelka namítala, že bylo porušeno její právo na spravedlivý proces, jelikož v rozhodování soudů v druhém i třetím řízení se hrála zásadní roli listina, která jí nebyla předložena a ke které se tak neměla možnost vyjádřit.

ESLP shledal, že hlavní otázkou komplexního restitučního řízení bylo určení vlastnictví k inventáři zámku Opočno k rozhodnému dni, jímž je 25. únor 1948.²⁷⁹ V tomto ohledu bylo rozhodnutí Ministerstva zemědělství - Zpravodaj kanceláře vládního zmocněnce č. 2/2018 5 z roku 1947, klíčovým důkazem, k němuž se stěžovatelka neměla možnost vyjádřit.

ESLP s odkazem na případy týkající se stejných aspektů:

Krčmář proti České republice, č. 35376/97, rozsudek ze dne 3. března 2000, § 42, Milatová a ostatní proti České republice, č. 61811/0, rozsudek ze dne 21. června 2005, § 65,

shledal, že k tomu, aby byla respektována zásada kontradiktornosti, která je jedním z prvků práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 6 odst. 1 Úmluvy, je nezbytné, aby byla stěžovatelka seznámena s listinnými důkazy důležitými pro rozhodnutí soudu a byla jí poskytnuta příležitost se k nim vyjádřit.²⁸⁰ ESLP konstatoval, že se projednávaná věc po skutkové i právní stránce shoduje s věcí Colloredo Mansfeld, v níž ESLP již shledal porušení práva na spravedlivý proces. Na základě rozsudku z 11. ledna 2018 ESLP jednomyslně rozhodl, že nepředložením zásadního listinného důkazu stěžovatelce v restitučním řízení k vyjádření nebyla respektována zásada kontradiktornosti řízení, a *došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy chránícího právo na spravedlivý proces.*²⁸¹

Právo na osobní bezpečnost – článek 5 úmluvy

Nezákonné zadržení a nespravedlivý proces s dvanáctiletým chlapcem

ve věci Blochin proti Ruské federaci, rozsudek ze dne 14. listopadu 2013

Stěžovatel Blochin, trpící mentální a neurobehaviorální poruchou, v době spáchání trestného činu ještě nebyl trestně odpovědný. Již dříve byl podezřelý ze spáchání krádeží. Ve věku 12 let byl policií zatčen a obviněn z vydírání. Dle

---

²⁷⁹ Gratzinger a Gratzingerová proti České republice, č. 39794/98, rozhodnutí velkého senátu ze dne 10. června 2002, § 24.

²⁸⁰ Colloredo Mansfeld, č. 15275/11 a 76058/12, rozsudek ze dne 15. prosince 2016, § 33.

²⁸¹ Ministerstvo spravedlnosti. Colloredo Mansfeldová proti České republice [online] [cit. 16.2.2019]. *Zpravodaj kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva*, 2018, roč. 6, č. 2 (informace o judikátech Soudu za období prvního čtvrtletí 2018). Dostupné na WWW:

<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=6085&d=328999>

stěžovatele byl tento nucen se k danému jednání přiznat, ale později svoji nucenou výpověď odvolal. Ačkoli nebyl z důvodu nenaplnění věkové hranice trestně odpovědný, soud pro mladistvé jej přesto poslal na dobu 30 dnů do dočasného zadržovacího centra pro mladistvé.

Cílem bylo preventivní opatření k zamezení páčání další trestné činnosti. Stěžovatelova babička, jakožto zákonná zástupkyně, podala stížnost na pochybení v rámci vyšetřování, a to mimo jiné z důvodu, že stěžovatel byl bez přítomnosti svého zákonného zástupce vyslýchán a před svým doznáním zastrašován. Detence tedy byla nezákonná a vzhledem ke stěžovatelovu zdravotnímu stavu rovněž nepřijatelná, navíc se tomuto nedostávalo potřebných léků ani zázemí. Stěžovatel považuje detenční podmínky v rozporu s čl. 3 Úmluvy. Samotná detence pak byla v rozporu s právem na svobodu a osobní bezpečnost ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy. V neposlední řadě pak bylo, v souladu se čl. 6 odst. 1 a 3, porušeno právo na spravedlivý proces, neboť při výslechu nebyl přítomen stěžovatelův zákonný zástupce, ani nebyli připuštěni svědci k jeho obhajobě. ESLP předně vycházel z důkazu, že po propuštění z důvodu zhoršeného zdravotního stavu, na dobu tří týdnů, stěžovatel musel být hospitalizován v nemocnici.

Naopak ruské úřady nedoložily žádné relevantní dokumenty, které by prokazovaly adekvátní stav detenčního zařízení během stěžovatelova pobytu. V daném případě tak bylo porušeno jeho právo ve smyslu čl. 3 Úmluvy z důvodu nelidského zacházení a trestu. Dle názoru ESLP bylo také porušeno právo na osobní svobodu, neboť dočasné umístění do takového druhu zařízení je podle příslušných ruských zákonů přípustné pouze jako trest a navíc se jedná o řešení ultima ratio. Nelze tak učinit v případě trestně neodpovědného jedince pouze z důvodu výchovného dohledu. Navíc, soudy jeho umístění odůvodnily i potřebou korekce chování a prevence.

Páčání další obdobné činnosti je dle názoru ESLP, v souladu se čl. 5 odst. 1 Úmluvy, bez dalšího v rozporu s právem na svobodu a osobní bezpečnost. ESLP stěžovateli přisvědčil i v případě porušení práva na spravedlivý proces. Ačkoli se podle ruských zákonů, díky nedostatečnému věku stěžovatele, nejednalo o trestní řízení, ve skutečnosti proces i výsledné rozhodnutí trestnímu řízení plně odpovídaly. Podle čl. 6 Úmluvy měly být dodrženy všechny základní atributy spravedlivého procesu. Vzhledem k jeho věku mělo být řízení vedeno také v souladu s nejlepším zájmem dítěte a měl být zohledněn jeho zdravotní stav. Stěžovatel byl navíc zadržen policií bez sdělení obvinění, byl zastrašován, nebyl

poučen o svých právech a nebyla mu ani poskytnuta žádná právní pomoc. Místní soudy rovněž pochybily při posouzení důkazní hodnoty svědků svědčících proti stěžovateli, svědky vypovídající ve prospěch stěžovatele nepřipustily. Na základě všech těchto důvodů tak ESLP shledal *porušení čl. 5 Úmluvy*.²⁸²

Svoboda projevu – článek 10 Úmluvy

ve věci *Pentikäinen proti Finsku* – rozsudek ze dne 4. února 2014

Stěžovatel pracoval u jednoho z finských týdeníků jako fotograf. Zaměstnavatelem byl vyslán, aby pořídil snímky z protestu proti Asijsko-evropskému setkání (ASEM). Dle vyjádření vlády byl pro novináře vyhrazen zvláštní prostor, který stěžovatel nevyužil a splynul s davem. Samotné demonstraci předcházela rozsáhlá bezpečnostní opatření, včetně posuzování rizika vzniku násilností. Demonstrace v souladu s očekáváním přerostla v násilnosti. Policie oznámila, že lidé mohou v pokojné demonstraci pokračovat, avšak pouze na daném místě a nemohou se vydat na pochod. Po eskalaci násilí policie demonstraci ukončila. Vytvořila kolem místa demonstrace kordon a přítomným nařídila, aby se rozešli. Informovala je, že v případě neuposlechnutí výzvy budou zadrženi. Stěžovatel, který se z jeho slov domníval, že výzva je určena pouze demonstrantům a poté, co situaci telefonicky konzultoval se svým kolegou, na místě zůstal spolu se skupinou 20 demonstrantů. Následně byl společně s demonstranty zadržen a v policejní cele strávil více než 17 hodin. Stěžovatel byl posléze odsouzen za neuposlechnutí policejní výzvy. Prvostupňový rozsudek potvrdil jak odvolací soud, tak nejvyšší soud. Stěžovateli však nebyl uložen žádný trest, jelikož jeho jednání bylo dle soudů vzhledem k postavení novináře, který čelí rozporným očekáváním ze strany policie a ze strany zaměstnavatele, omluvitelné.

K tvrzenému porušení článku 10 Úmluvy stěžovatel s odvoláním na článek 10 Úmluvy namítal, že znemožnění poskytování informací z průběhu demonstrace a zadržení, zajištění a následné obvinění představovaly nepřiměřený zásah do jeho svobody projevu. Dne 4. února 2014 senát čtvrté sekce ESLP rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že k porušení článku 10 Úmluvy nedošlo. Věc

---

²⁸² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. března 2016, stížnost č. 47152/06. Blokhin proti Rusku [online] [cit. 16.2.2019]. *Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizace*, 2016, roč. VIII., č. 4. ISSN 1804-2392. Dostupné na WWW: <http://www.centrumlidskaprava.cz/sites/centrumlidskaprava.cz/files/attachement/bulletin/bulletinkveten2016.pdf>

byla následně k žádosti stěžovatele postoupena velkému senátu. Úvodem ESLP konstatoval, že zadržení, zajištění a obvinění stěžovatele představovalo zásah do jeho svobody projevu, který však měl oporu v zákoně o policii a sledoval legitimní cíl ochrany pořádku a předcházení nepokojů. *K porušení článku 10 Úmluvy proto nedošlo.*

Soudci v nesouhlasném stanovisku většině vytkli, že při posuzování nezbytnosti zásahu do stěžovatelova práva nebyla uplatněna kritéria vytyčená ve věci Stoll proti Švýcarsku a zároveň poukázali na to, že většina opomněla posoudit opatření uložená stěžovateli v jejich souhrnu. Především pak ESLP, dle jejich názoru, mohl a měl opačným závěrem zdůraznit roli a význam, který tisk v demokratické společnosti hraje při zajišťování transparentnosti a odpovědnosti výkonu veřejné moci.²⁸³

Velký senát Soudu 20. října 2015 třinácti hlasy proti čtyřem rozhodl, že zadržení, zajištění a odsouzení stěžovatele v souvislosti s neuposlechnutím příkazu policie k opuštění místa násilné demonstrace, které se stěžovatel zúčastnil jako novinář, *nepředstavuje porušení článku 10 Úmluvy.*

Zákaz diskriminace – článek 14 Úmluvy

ve věci *Carson a další proti Spojenému království*, rozsudek ze dne 16.03.2010

Stěžovatelé namítali, že vláda Spojeného království neuplatňovala na výplaty starobních důchodů pro důchodce žijící v zahraničí stejné navýšení jako v případě důchodců žijících ve Spojeném království. Podle právních předpisů Spojeného království bylo navýšení prováděno pouze u rezidentů Spojeného království s výjimkou státních příslušníků Spojeného království, kteří odešli do důchodu do zemí, s nimiž mělo Spojené království reciproční dohodu o sociálním zabezpečení. Stěžovatelé, kteří nežili ve státě, který takovou dohodu uzavřel, argumentovali tím, že byli diskriminováni na základě svého místa bydliště. ESLP nesouhlasil se stěžovateli, kteří namítali, že jsou ve stejném postavení jako osoby žijící v důchodu ve Spojeném království nebo státní příslušníci Spojeného království, kteří odešli do důchodu do zemí, s nimiž mělo Spojené království reciproční dohodu o sociálním zabezpečení. Konstatoval, že ačkoli všechny tyto jednotlivé skupiny přispěly k příjmům státu prostřednictvím plateb státního

---

²⁸³ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. *Pentikäinen proti Finsku*. Rozsudek ze dne 20. října 2015 ve věci č.11882/10 [online] [cit. 16.2.2019]. Dostupné na WWW: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8CAF5496132C89B9C1257FA0004BC6C8/\\$file/Pentikainen%20proti%20Finsku_anotace.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8CAF5496132C89B9C1257FA0004BC6C8/$file/Pentikainen%20proti%20Finsku_anotace.pdf?open&)

pojištění, nezakládaly tyto platby penzijní fond, ale spíše obecný veřejný příjem určený k financování různých složek veřejných výdajů. Kromě toho se povinnost vlády provádět navýšení zakládala na předpokladu růstu nákladů na životní úroveň ve Spojeném království. Stěžovatelé tedy nebyli v situaci srovnatelné se situací uvedených ostatních skupin, a proto *nedošlo k diskriminačnímu zacházení*.²⁸⁴

ESLD shrnul a vysvětlil pojetí diskriminace v souvislosti s Úmluvou a rozhodovací činností ESLP. Smluvní státy mají určitý prostor pro uvážení při posouzení, zda a do jaké míry odůvodní rozdílné zacházení v jinak obdobných situacích. Tato hranice uvážení se liší podle okolností a pozadí případu.²⁸⁵

5.2 Přistoupení Evropské unie k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Jelikož jednotlivé členské státy Společenství k Úmluvě přistoupily již během druhé poloviny 20. století, otázka přístupu Společenství jako celku nebyla ničím neočekávaným. Po vydání roku 1979 a 1990 kladných stanovisek, týkajících se přistoupení ze strany Evropské komise, se v roce 1994 Rada ministrů obrátila k přezkoumání této záležitosti k SDEU,²⁸⁶ který neměl přezkoumávat otázku způsobilosti Společenství k přistoupení, ani otázku jeho vhodnosti či efektivity, měl dát odpověď na následující tři základní otázky:

1. Zda je žádost Rady ministrů o tento posudek SDEU přijatelná a přípustná;
2. Jaké jsou pravomoci Společenství ohledně možného přistoupení k Úmluvě a jaký je jejich právní základ;
3. Zda je toto přistoupení slučitelné se Smlouvou ES,²⁸⁷

aby se do budoucna předešlo možným komplikacím slučitelnosti základních smluv EU se zněním Úmluvy.

Rada se v té době přikláněla k myšlence budoucího společného soudu pro lidská práva, proto i ve své žádosti nastínila nejdůležitější oblasti, které by měly

---

²⁸⁴ Agentura Evropské unie pro základní práva. Carson a další proti Spojenému království. Rozsudek č. 42184/05 ze dne 16. března 2010 [online] [cit. 16.2.2019]. *Průručka evropského antidiskriminačního práva*, 2010. ISBN 978-92-871-9992-8. Dostupné na WWW: https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_non_discr_iaw_CES.pdf

²⁸⁵ FOREJTOVÁ, Monika. *Judikatura soudů Evropské unie a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 55-56. ISBN 978-80-7380-475-6.

²⁸⁶ ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, s. 141. ISBN 978-80-87-87146-21-7.

²⁸⁷ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšíř. a aktual. vyd., Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 154–155. ISBN 978-80-7201-710-2.

v prvé řadě projít změnou. Jednalo se zejména o otázku kontrolních mechanismů a případnou změnu Úmluvy a s ní souvisejících protokolů.

Ve svém **posudku č. 2/1994**²⁸⁸ o právním základu možného přistoupení SDEU pouze na první zadanou otázku, i přes nesouhlas některých členských zemí,²⁸⁹ které žádost o posudek označily za předčasný, tedy nepřijatelný, odpověděl kladně. V odpovědi na zbývající dvě otázky SDEU došel k záporné odpovědi. Velké mezery shledal v de facto chybějící obecné pravomoci Společenství v přijímání pravidel a uzavírání mezinárodních úmluv v oblasti lidských práv. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že by muselo dojít k revizi nejenom základní smlouvy Společenství a s ní souvisejících dokumentů, ale i v kontrolních mechanismech Úmluvy, tedy ve Výboru ministrů a ESLP. Vedle toho v té době ani Úmluva nepočítala s možností přistoupení mezinárodní organizace, tedy tato nemohla být jako celek členem Rady Evropy. Jednalo se o problémy především právně technické, tedy překonatelné.²⁹⁰ A navíc ani nadřazenost ESLP při rozhodování SDEU a EU by jistě nebylo zcela ideálním řešením. Tímto závěrem se přistoupení k Úmluvě na určitou dobu pozastavilo.

Otázka přistoupení k Úmluvě se opět otevřela až s přípravou Listiny základních práv EU, v níž se s přistoupením počítalo. Proto tato varianta byla zahrnuta do návrhu Smlouvy o ústavě pro Evropu, tj. ústavní smlouvy, která však členskými státy EU napříč přijata nebyla, a proto byl text o přístupu zahrnut do kapitoly 3.1 Lisabonské smlouvy. Bylo zde zahrnuto mnoho omezení a podmínek. Většina z nich se dotýkala nemožnosti omezení pravomocí EU a jejich institucí, zachování práv EU a jejich specifik.²⁹¹ V roce 2009 se tedy pro EU stala právně závaznou i Listina základních práv EU, když vstoupila v platnost Lisabonská smlouva a nyní má stejnou právní hodnotu jako Smlouvy EU.

Přistoupením EU k Úmluvě se na žádost Evropské komise zabývá i druhý dlouho očekávaný klíčový **posudek SDEU č. 2/2013**, vydaný v roce 2014.²⁹² Podstata vypracování posudku spočívala především v nutnosti přezkoumání závazku plynoucího z Lisabonské smlouvy a jeho slučitelnosti se zbytkem primárního práva. Výrazně zasáhl do jednání o přistoupení, ke kterému se EU de

---

²⁸⁸ Ze dne 28. března 1996.

²⁸⁹ Zejména Dánsko, Irsko a Velká Británie.

²⁹⁰ Posudek SDEU č. 2/94 ze dne 28. 3. 1996 „*Přistoupení Společenství k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*“.

²⁹¹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopl. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, s. 66–67, ISBN 978-80-7400-318-9.

²⁹² 18. prosince 2014.

facto závazkem z primárního práva EU přijetím Lisabonské smlouvy zavázala, kdy mnozí čelní představitelé členských států i samotné EU považovali přistoupení definované ve čl. 6 odst. 2 Smlouvy o EU za de facto platné a potvrzené.²⁹³ SDEU jako i v prvním posudku č. 2/94 shodně shledala přistoupení EU k Úmluvě jako neslučitelné s primárním právem, se čl. 6 odst. 2 SEU, ani s protokolem č. 8 ke čl. 6 odst. 2 Smlouvy o EU o přistoupení EU k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.²⁹⁴ Pokud porovnáme tato dvě rozhodnutí, dojdeme k zajímavému výsledku, kdy část Smlouvy o EU se neshoduje s posudkem vydaným SDEU, kdy čl. 6 Smlouvy o EU přistoupení slibuje.

Přijetím Lisabonské smlouvy byla vyřešena otázka chybějícího právního základu k přistoupení, na který bylo poukázáno v prvním posudku č. 2/94. Nicméně SDEU došel k závěru, že *převládají skutečnosti bránící slučitelnosti přistoupení s unijním právem*, nadále přetrvává obava, že v případě přistoupení budou narušeny specifické rysy unijního práva, které spolu s autonomií unijního práva ze strany Úmluvy, tedy ESLP, nebudou respektovány. Navíc je doposud podmínkou Úmluvy jako multilaterální smlouvy, že přistoupit k ní může pouze suverénní stát, což EU jako svého druhu subjekt rozhodně nesplňuje,²⁹⁵ jelikož zaručení a dodržování práv na svém území garantují jednotlivé státy, nikoliv mezinárodní organizace, ať už EU, ale i OSN anebo NATO. Navíc na rozdíl od jednotlivých smluvních států Úmluvy žádná z těchto organizací jako celek nemůže být za porušování lidských práv před ESLP souzena.²⁹⁶ SDEU dále upozornil, že EU by se po přistoupení stala běžnou smluvní stranou, tedy Úmluva by zavazovala jak unijní orgány, tak i její členské státy, tedy Úmluva by se stala nedílnou součástí unijního práva. V oblasti dodržování lidských práv by EU podléhala externí kontrole a její orgány kontrolním mechanismům Úmluvy,

---

²⁹³ VÁLOVÁ, Irena. Evropská unie má problém: Část Lisabonské smlouvy nemusí být platná. In: *Česká justice.cz* [online]. 13. 1. 2015 [cit. 2018-03-15]. Dostupné na WWW: <http://www.ceska-justice.cz/2015/01/evropska-unie-ma-problem-cast-lisabonske-smlouvy-nemusi-byt-platna/>

²⁹⁴ Posudek SDEU č. 2/2013 ze dne 18. 12. 2014 „*Slučitelnost návrhu dohody o přistoupení Evropské unie k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*“.

²⁹⁵ FOREJTOVÁ, Monika. Přistoupit či nepřistoupit k EÚLP – to je oč tu už neběží. In: *pravni prostor.cz* [online]. 16. 1. 2015 [cit. 2018-03-15]. Dostupné na WWW: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/pristoupit-ci-nepristoupit-k-evropske-umluve-o-ochrane-lidskychprav-to-je-oc-tu-uz-nebezi>

²⁹⁶ VÁLOVÁ, Irena. Evropská unie má problém: Část Lisabonské smlouvy nemusí být platná. In: *Česká justice.cz* [online]. 13. 1. 2015 [cit. 2018-03-15]. Dostupné na WWW: <http://www.ceska-justice.cz/2015/01/evropska-unie-ma-problem-cast-lisabonske-smlouvy-nemusi-byt-platna/>

zejména pak rozhodnutím a rozsudkům ESLP.²⁹⁷ Navíc by o stížnostech organizací, občanů nebo samotných členských států EU proti EU samotné rozhodovali i soudci ze zemí, které nejsou členskými státy EU.²⁹⁸ Mimo to se SDEU v posudku věnoval i problematice institutu spolužalovaného, předběžného řízení před SDEU nebo oblasti SZBP.

Jak je již uvedeno, Úmluva je mezinárodněprávní pilíř, o který se opírá unijní lidskoprávní úprava, řídí se jím tedy při realizaci svých politik. Sem patří např. i Evropská sociální charta nebo relevantní case-law ESLP.²⁹⁹ Pokud by EU přistoupila k Úmluvě jako celek, jednalo by se o formální pramen práva EU. V současné době jde jen o pramen materiální, často označovaný jako pramen poznání práva. Tento termín užívá ve svých rozsudkách, v souvislosti s Úmluvou, i SDEU, jako například v rozsudku Hoechst. Ale i přesto, že Úmluva není formálním právním pramenem, i v rámci EU v oblasti lidskoprávní ochrany má velký význam. Mnohá rozhodnutí SDEU se ve své judikatuře často na Úmluvu odkazují.

Posudek SDEU tedy poměrně jasně naznačil, jakým směrem by se musela EU, a de facto i Rada Evropy a Úmluva ubírat v případě, že by EU nadále chtěla k Úmluvě přistoupit. Nutné institucionální a ústavní změny by totiž musely proběhnout nejen v rámci EU, ale i na úrovni Úmluvy samotné. Na úrovni EU by muselo dojít ke změně zřizovacích smluv, stejně jako by byla nutná jeho následná aktivní participace v oblasti kontrolních mechanismů Úmluvy, tedy v ESLP a ve Výboru ministrů.

Jak je z výše uvedeného patrné, SDEU svým rozhodnutím spíše směřuje k tzv. eurofederalizaci, tedy o přistoupení k Úmluvě fakticky nerozhodují jednotlivé státy, ale SDEU. Jeho vyjádření jsou nejenom klíčovými, ale de facto konečnými. SDEU se stále více snaží dostat do pozice „ústavního“, nebo dokonce „federálního“ soudu EU. Za každou cenu chrání svůj právní systém, kde má SDEU právo posledního slova a nechce riskovat potenciální zásahy zvenčí, tedy ESLP. Z tohoto i vyplývá, že SDEU v ESLP spíše spatřuje možné ohrožení své

---

²⁹⁷ Tisková zpráva č. 180/14. Curia.Europa.eu [online]. Lucemburk, 2014 [cit. 2018-03-15]. Dostupné na WWW:

<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-12/cp140180cs.pdf>

²⁹⁸ VÁLOVÁ, Irena. Evropská unie má problém: Část Lisabonské smlouvy nemusí být platná. In: *Česká justice.cz* [online]. 13. 1. 2015 [cit. 2018-03-15]. Dostupné na WWW: <http://www.ceska-justice.cz/2015/01/evropska-unie-ma-problem-cast-lisabonske-smlouvy-nemusi-byt-platna/>

²⁹⁹ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšíř. a aktualiz. vyd., Praha: Linde Praha, a. s., 2008, s. 44. ISBN 978-80-7201-710-2.

pozice a proto SDEU samotný nemá o přistoupení zájem a snaží se odsunout konstruktivnější řešení situace.³⁰⁰ Tedy čl. 6 odst. 2 Smlouvy o EU zůstal nenaplněn. Žádná konkrétní lhůta, do kdy se má přistoupení uskutečnit, nebyla stanovena.

---

³⁰⁰ VÁLOVÁ, Irena. Rozhodnutí Soudního dvora EU o Úmluvě je směřováním k eurofederaci. In: *Česká justice.cz [online]*. 27.01.2015 [cit. 2018-03-15]. Dostupné na WWW: <http://www.ceska-justice.cz/2015/01/rozhodnuti-soudniho-dvora-eu-o-umluve-je-smerovanim-k-eurofederaci/>

ZÁVĚR

Problematika základních lidských práv a jejich dodržování se ve většině zemí našeho kontinentu stále více a častěji dostává do popředí, a to jak na úrovni místní, tak i regionální a mezinárodní. Tato práva by měla mít charakter práv přirozených a neporušitelných, jednoznačně by neměla být odvozována od moci státu, neměla by být státem občanům udělována, ale naopak by měla být státem vůči jedincům uznávána a zaručována. Na rozdíl od práva vnitrostátního má doposud právo mezinárodní k vynucení ochrany právně závazných norem méně účinné nástroje, proto je zde velice důležité nastavení a kvalita kontrolních mechanismů. A právě na výše uvedené otázky je zaměřena tato diplomová práce, která nejprve shrnuje a současně analyzuje, podává ucelený přehled historického vývoje lidských práv, na který je možné i v budoucnu navázat. Následně lidská práva vymezuje a klasifikuje, soustřeďuje se na jejich ochranu, na stávající a možné budoucí kontrolní mechanismy.

Práce je zaměřena na souvislosti vymezení a ochrany lidských práv, na instituce zabývající se touto problematikou a nástroje, jako jsou deklarace, pakty a úmluvy, na významné judikatury. Snaží se o zodpovězení základních otázek – co vlastně lidská práva jsou, jak vznikla a jak je vnímáme, zda jsou chráněna dostatečně, případně jaké jsou případné možnosti ke zlepšení této ochrany, zda a případně v čem se liší stěžejní dva evropské soudní mechanismy ochrany lidských práv – Evropský soud pro lidská práva a Soudní dvůr EU, zda se vzájemně doplňují nebo si ve skutečnosti konkurují, jakým směrem se ubírá navrhovaný systém mezinárodní ochrany lidských práv v podobě možného vytvoření Světového soudu pro lidská práva.

Významným mezníkem v otázce dodržování lidských práv bylo 20. století, které lidstvu přineslo velké množství nových neočekávaných negativních zkušeností v podobě dvou světových válek, které vyvolaly potřebu stanovení hranic lidských práv, poněvadž právě v období těchto dvou světových válečných konfliktů došlo v celoevropském měřítku k jejich nebývalému pošlapání a zneužití. Myšlenka upevňování a dodržování lidských práv všech bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka a náboženství se stala klíčovou v mnohých následných deklaracích a dokumentech.

Od doby vyhlášení Schumanovy deklarace 9. května 1950, která vedla k vytvoření dnešní EU, evropská integrace prošla nelehkým vývojem.

Z prvopočátečních cílů převážně hospodářské spolupráce se rozšířila i na další sféry, včetně oblasti lidských práv, která jsou ve všech členských zemích EU brána za jednu ze základních morálních hodnot společnosti. I přes všechny překážky se pro EU stávají jednou z priorit, v právním řádu EU si získaly poměrně důležité místo. Za posledních dvacet let, kdy se EU výrazně rozšířila směrem na východ, čímž se rovněž rozšířil Schengenský prostor, se ochrana lidských práv výrazně zintenzivnila. Posílení kontrolního mechanismu dodržování lidských práv zejména jistě ovlivnila i stoupající migrace obyvatel z tzv. třetích zemí do Evropy, zejména pak do vyspělých států EU. Současně se výrazně zvýšila i hrozba teroristických a nacionalistických útoků.

I přes legislativní úpravy v jednotlivých členských státech EU, ukotvení lidských práv v právním systému EU, v mezinárodním právu, jsou v reálném životě na území EU jednotlivá práva porušována, jak vyplývá z případových studií ESLP a SDEU, které jsou součástí této práce. Porušování lidskoprávních závazků jednotlivých členských států by v budoucnu mohlo mít neblahé důsledky při prosazování demokracie a dodržování lidských práv na mezinárodní scéně. Byla by tak porušena základní pravidla činnosti EU, která byla blíže specifikována ve čl. 28 odst. 1 Smlouvy o EU ve znění Lisabonské smlouvy: „Činnost Unie na mezinárodní scéně spočívá na zásadách, které se uplatnily při jejím založení, jejím rozvoji a jejím rozšiřování a které hodlá podporovat v ostatním světě: demokracie, právní stát, univerzálnost a nedělitelnost lidských práv a základních svobod, úcta k lidské důstojnosti, zásady rovnosti a solidarity a dodržování zásad Charty Organizace spojených národů a mezinárodního práva.“³⁰¹

Do budoucna by proto EU měla takovýmito situacím předcházet. I přes právní závaznost Charty základních práv EU a právních dokumentů, bez vůle jednotlivých členských států a důsledné implementace jednotlivých práv tuto není možné realizovat. A ani Evropská rada, ani Rada EU nejsou těmi orgány, kterým by se dlouhodobě nějak výrazněji dařilo se proti porušování lidských práv postavit. V dané oblasti je dozajista nejaktivnějším orgánem EU Evropský parlament, který se vedle vystupování proti porušování lidských práv snaží vyvíjet i kontrolní činnost, včetně vyšetřování.

---

³⁰¹ KRÁLOVÁ, Jana. *Důsledky přistoupení Evropské unie k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod pro vztah mezi Soudním dvorem EU a Evropským soudem pro lidská práva*. In: GERLOCH, Aleš; ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva 21. století*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-23-0.

Nemalý význam při formování budoucí ochrany základních lidských práv v Evropě, zejména v EU, zajisté sehraje i soudní mechanismus jejich ochrany. Řešení přistoupení EU k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ovlivní a ukáže, jakým směrem se dále v oblasti lidských práv Unie bude ubírat.

S možným vytvořením nové soudní instituce v podobě Světového soudu pro lidská práva by v obecné rovině bylo možné očekávat primární přínos, který by mohl plynout z toho, že by se některé státy a nestátní organizace mohly připojit k jurisdikci Světového soudu a tím by Světový soud mohl poskytovat ochranu základních práv konkrétních jednotlivců. Důležitým přínosem by poté bezesporu mohla být možnost postupného ustálení výkladu mezinárodních smluv na univerzální úrovni v rámci působení nové soudní instituce prostřednictvím užití práva na konkrétní případy. Touto cestou by mohl být i prostřednictvím judikatury vytvořen obecný standard dodržování lidských práv, čímž by se současně mohlo významně odlehčit i stávajícím mezinárodním soudům. Kladně by přínos vzniku takového soudu jistě přivítaly země, které by byly připraveny a ochotny se na fungování Světového soudu podílet a měly by opravdový zájem, aby práva jednotlivců byla respektována. Z druhé strany ale nesmíme zapomínat na fakt, že by Světový soud jen stěží mohl zvrátit konání autoritářských režimů. Vytvoření této soudní instituce je dnes spíše v rukou politiků a je spojeno zejména s vůlí vytvořit účinný kontrolní mechanismus. Je však otázkou, zda je většina států na tuto diskusi již dostatečně připravena.

RESUMÉ

This thesis summarizes, analyzes and provides a comprehensive overview of the historical development of human rights, which can be built upon in the future. Subsequently, it defines and classifies human rights, focusing on their protection, existence and possible future control mechanisms. It focuses on the context of the definition and protection of human rights, on institutions dealing with this issue and on instruments such as declarations, pacts and conventions, on important case law. It seeks to answer basic questions - what human rights are; how they arose and how we perceive them; whether they are adequately protected; what the possible options to improve its protection are; whether and if probably there are differences between the two European judicial mechanisms for the protection of human rights - The European Court of Human Rights and the EU Court of Justice; whether they are complementary or in fact compete with each other; in what direction is the development of the proposed system of international human rights protection in possibility of the creation of the World Court of Human Rights. The protection of human rights has intensified considerably over the last twenty years since the EU expanded significantly eastwards, thus also expanding the Schengen area. The strengthening of human rights monitoring mechanism has certainly also been influenced by the increasing migration of people from so-called third countries to Europe, in particular to the developed EU countries, while at the same time, the threat of terrorist and nationalist attacks have also increased significantly.

According to case studies of the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union, despite legislation in individual EU member states which are anchored in the EU legal system for human rights and in international law, individual rights are currently being violated on EU territory. In the future, violations of human rights obligations of individual Member States could have detrimental consequences in promoting democracy and respect for human rights on the international stage. This would violate the basic rules of EU action, as further specified in the Article 28, paragraph 1 of the EU Treaty as amended by the Treaty of Lisbon.

The EU should therefore avoid such situations in the future. Despite the legally binding nature of the EU Charter of Fundamental Rights and legal documents, it is not possible to implement this without the willingness of the individual member states and the consistent implementation of individual rights.

Indeed, the judicial mechanism for their protection will also play an important role in shaping the future protection of fundamental human rights in Europe, especially in the EU. Addressing the accession of the EU to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms will influence and show what direction the Union will take in the area of human rights.

With the possible creation of a new judicial institution in the form of the World Court of Human Rights, it would also be expected to provide protection for the fundamental rights of specific individuals. The possibility of a gradual stabilization of the interpretation of international treaties on a universal level could also undoubtedly be an important contribution. Positively, the benefits of such a court would be welcomed by countries that are prepared and willing to participate in the operation of the World Court and have a genuine interest in respecting the rights of individuals. On the other hand, we must not forget that the World Court would hardly reverse the activities and operations of the authoritarian regimes. The creation of this judicial institution is now more in the hands of politicians and is linked, in particular, with the will to create an effective control mechanism. However, the question is whether or not most states are already prepared enough for this debate.

SEZNAM ZKRATEK

Africká charta	Africká charta lidských práv a práv národů
Africký soud	Africký soud pro práva člověka a národů
Americká úmluva	Americká úmluva o lidských právech
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o lidských právech
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
Evropská charta	Evropská sociální charta
Evropský sankční režim	Evropský sankční režim v případě porušování lidských práv
Charta EU	Charta základních práv Evropské unie
Charta OSN	Charta spojených národů
Interamerický soud	Interamerický soud pro lidská práva
Komise	Evropská komise pro lidská práva
Komise OSN	Komise pro lidská práva Organizace spojených národů
Listina	Listina základních práv a svobod Evropské unie
Mezinárodní soud	Mezinárodní soud pro lidská práva
OAJ	Organizace africké jednoty
OAS	Organizace amerických států
OSN	Organizace spojených národů
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
Světový soud	Světový soud pro lidská práva
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
VS	Valné shromáždění Organizace spojených národů
Všeobecná deklarace	Všeobecná deklarace lidských práv a svobod OSN
Výbor	Evropský výbor pro sociální práva
Výbor OSN	Výbor pro lidská práva

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura

- česká

ADAMOVIČ, Karolína; SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2010, 368 s. ISBN 978-80-7380-271-4.

ADKINS, Lesley; ADKINS, Roy A. *Antický Řím*. Praha: Slovart, s.r.o., 2012, 487 s. ISBN 978-80-7391-579-7.

BALÍK, Stanislav; BALÍK, Stanislav ml. *Právní dějiny evropských zemí a USA*, 2. rozšíř. vyd., Pelhřimov: Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2002, 223 s. ISBN 80-86473-15-5.

BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva*. 2. vyd., Praha: Academia, 1995, 280 s. ISBN 80-200-0545-5.

BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. 1. vyd., Praha: ASPI, 2005, 260 s. ISBN 80-7357-073-4.

BLAHOŽ, Josef; BALÁŠ, Vladimír; KLÍMA, Karel. *Srovnávací ústavní právo*. 4. přepr. a dopl. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, 523 s. ISBN 978-80-7357-629-5.

ČERNÁ, Dagmar. *Standard lidských práv v Evropě*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 161 s. ISBN 978-80-87-87146-21-7.

FILIP, Jan; SVATONĚ, Jan; ZIMEK, Josef. *Základy státovědy*. 3. opr. a zkrác. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2002, 264 s. ISBN 80-210-3023-2.

FOREJTOVÁ, Monika. *Judikatura soudů Evropské unie a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 220 s. ISBN 978-80-7380-475-6.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 343 s. ISBN 978-80-7380-023-9.

GERLOCH, Aleš; HŘEBEJK, Jiří; ZOUBEK, Vladimír. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. 4. vyd., Praha: Prospektum, 2002, 564 s. ISBN 80-7175-106-5.

GERLOCH, Aleš; WINTR, Jan (eds). *Lisabonská smlouva a ústavní pořádek v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 378 s. ISBN 978-80-7380-192-2.

HATTENHAUER, Hans. *Evropské dějiny práva*. Praha: C. H. Beck, 1998, 708 s. ISBN 80-7179-056-7.

- HOLZER, Jan; MOLEK, Pavel a kol. *Demokratizace a lidská práva*. 1. vyd. Praha – Brno: Sociologické nakladatelství (Slon) v koedici s Masarykovou univerzitou. 2013, 267 s. ISBN 978-80-7419-159-6.
- KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: ZVON, 1991, 281 s. ISBN 80-7113-003-6.
- KLÍMA, Karel. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 579 s. ISBN 978-80-7380-335-3.
- KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, 812 s. ISBN 978-80-7380-606-4.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 1019 s. ISBN 80-86898-44-X.
- Kolektiv autorů PF UK, *Občanská a lidská práva*. 1.vyd., Praha: ALEKO, 1991, 127 s. ISBN 80-85341-28-X.
- KREJČÍ, Oskar. *Lidská práva*. 1. vyd., Praha: Professional Publishing, 2011, 175 s. ISBN 978-80-7431-056-0.
- KRSKOVÁ, Alexandra. *Dějiny evropského politického a právního myšlení*. 1. vyd., Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 563 s. ISBN 80-86432-24-6.
- KRSKOVÁ, Alexandra. *Stát a právo v evropském myšlení*. 2. vyd., Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 563 s. ISBN 80-86861-15-5.
- LE GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*. 2.vyd., Praha: Vyšehrad, 2005, 702 s. ISBN 80-7021-808-8.
- MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepr. vyd., Praha: Linde Praha, a.s., 2004, 673 s. ISBN 80-7201-433-1.
- MASTNÝ, Václav. *Vybrané problémy mezinárodního práva veřejného II*. Dotisk. 1. vyd., Praha: Policejní akademie České republiky, 2009, 85 s. ISBN 978-80-7251-230-0.
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Občanská a lidská práva*. Praha: Aleko, 1992, 127 s. ISBN 80-85341-28-X.
- PLATÓN, *Ústava*. 2.vyd., Praha: Oikoyomenh, překlad František Novotný, 2001, 137 s. ISBN 80- 86005- 28-3.
- PÍTROVÁ, Lenka; POMAHAČ, Richard. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora, 1. díl*. Praha: Linde Praha a.s., 2000, 359 s. ISBN 80-7201-204-5.
- SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, Evropské informační středisko Univerzity Karlovy, 1997, 364 s. ISBN 80-210-1485-7.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. rozšíř. a aktual. vyd., Praha: Linde Praha, a. s., 2008, 256 s. ISBN 978-80-7201-710-2.

ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopl. vyd., Praha: C. H. Beck, 2010, 184 s. ISBN 978-80-7400-318-9.

TOMÁŠEK, Michal; TÝČ, Vladimír a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vyd., Praha: Nakladatelství Leges, 2017, 496 s. ISBN: 978-80-7502-184-7.

TROJAN, Jakub S. *Idea lidských práv v české duchovní tradici*. Praha: Oikoymenh, 2002, 256 s. ISBN 80-7298-044-0.

WINTR, Jan; ANTOŠ, Marek. *Základní lidská práva a svobody*. 1. vyd., Praha: Univerzita Karlova, právnická fakulta, nakladatelství Eva Rozkotová, 2015, 166 s. ISBN 978-80-87975-36-7.

ZOUBEK, Vladimír; Václav MASTNÝ; Pavel LIŠKA a kol. *Prameny ke studiu ústavního práva, lidských práv a mezinárodního práva. I. část*. 1. vyd., Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010, 259 s. ISBN 978-80-7251-324-6.

- **cizojazyčná**

DONNELLY, Jack. *Universal human rights in theory and practice*. 3. vyd. New York: Cornell University Press, 2013, 336 s. ISBN 978-0-8014-5095-2.

DWORKIN, Ronald. *Justice for Hedgehogs*. Harvard University Press, 2011, 506 s. ISBN 9780674046719.

GLENDON, Mary Ann. *A World Made New: Eleanor Roosevelt and the Universal Declaration of Human Rights*. 1. vyd., New York: Random House Trade Paperbacks, 2002, 368 s. ISBN 978-0375760464.

MORSINK, Johannes. *The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting and Intent*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1999, 378 s. ISBN 0 8122 3474 X.

NOWAK, Manfred. It's Time for a World Court of Human Rights. In: BASSIOUNI, M. Cherif; SCHABAS, William A. (eds.). *New Challenges for the UN Human Rights Machinery*. Cambridge: Intersentia, 2011, 480 s. ISBN 978-17-8068-055-2.

ULFSTEIN, Geir. Do We Need a World Court of Human Rights? In: ENGD AHL, Ola; WRANGE, Pål (eds.). *Law at War: The Law as it Was and the Law as it Should Be*. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2008, 325 s. ISBN 9789004170162.

Časopisy, sborníky

- české

HANUŠ, Jiří. Lidská práva. Nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciacie. In Lidská práva. Nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciacie. Brno: CDK, 2001, s. 5-6, 126-135, 11 s. *Dějiny a kultura č. 1*. ISBN 80-85959-86-0.

MAIER, Hans. Lidská práva – nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciacie. In HANUŠ, Jiří a kol. Lidská práva. Nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciacie. I. vyd., Brno: CDK, 2001, *Dějiny a kultura č. 1*, s. 7-31. ISBN 80-85959-86-0.

MALENOVSKÝ, Jiří. 60 let Evropských společenství: od francouzského „supranacionálního“ smluvního projektu k jeho německému „podústavnímu“ provádění. *Právník*. 2012, roč. 151, č. 3, s. 698-701.

MALENOVSKÝ, Jiří. Ubi ius ibi remedium, Zamyšlení nad dvěma neúspěšnými projekty světového soudu pro lidská práva. *Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva*, Praha: AV ČR, Ústav státu a práva, 2017, roč. 156, č. 1, s. 20-36. ISSN 0231-6625.

- cizojazyčné

BEKKER, Gina. The African Court of Human and Peoples' Rights: Safeguarding the Interests of African States. *Journal of African Law*, 2007, vol. 51, no. 1, s. 152–156.

CAFLISCH, Lucius. The Reform of the European Court of Human Rights: Protocol No. 14 and Beyond. *Human Rights Law Review*. 2006, vol. 6, no. 2, s. 407–412.

FREEMAN, Michael. The Problem of Secularism in Human Rights Theory. *Human Rights Quarterly*. 2004, vol. 26, no. 2, pp. 375-400. ISSN 0275- 0392.

WALTZ, Susan. Universalizing Human Rights: The Role of Small States in the Construction of the Universal Declaration of Human Rights. *Human Rights Quarterly*, 2001, vol. 23, no. 1, s. 50-51, 813–825.

Elektronické

Centrum pro lidská práva a demokratizaci. *Kdo jsme a co děláme*. Dostupné na WWW: <http://www.centrumlidskaprava.cz/o-centru/kdo-jsme-co-delame/kdo-jsme-co-delame>.

Centrum pro lidská práva a demokratizaci. *Stížnost č. 47152/06 Blokhin proti Rusku*. Rozsudek ze dne 23. března 2016. Dostupné na WWW: <http://www.centrumlidskaprava.cz/sites/centrumlidskaprava.cz/files/attachement/bulletin/bulletinkveten2016.pdf>.

Council of Europe. *Členské Státy*. Dostupné na WWW: <https://www.coe.int/cs/web/about-us/our-member-states>.

Council of Europe. *Parlamentní shromáždění*. Dostupné na WWW: <http://www.radaevropy.cz/parlamentni-shromazdeni-rady-evropy.html>.

Council of Europe. *Rada Evropy*. Dostupné na WWW: <http://www.radaevropy.cz/>.

Council of Europe. *The European Social Charter*. Dostupné na WWW: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter>.

Council of Europe. *Výbor ministrů*. Dostupné na WWW: <http://www.radaevropy.cz/vybor-ministru-rady-evropy.html>.

Člověk v tísni Česká republika. *Lidská práva ve světě*. Dostupné na WWW: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/lidska-prava-ve-svete>.

Člověk v tísni Česká republika. *O nás*. Dostupné na WWW: <https://www.clovekvtisni.cz/kdo-jsme/o-nas>.

Česká advokátní komora. *Úmluva o ochraně lidských práv a svobod*. Dostupné na WWW: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=745>.

EUR-Lex. *Friedrich Kremzow proti Rakouské republice*. Rozsudek ze dne 29. května 1997. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A61995CJ0299>.

European Parliament. *European Parliament resolution of 12 December 2018 on the annual report on human rights and democracy in the world 2017 and the European Union's policy on the matter*. Dostupné na WWW: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0515_EN.html.

Euroskop.cz. *Soud pro veřejnou službu*. Dostupné na WWW: <https://www.euroskop.cz/103/sekce/soud-pro-verejnou-sluzbu/>.

Evropský parlament. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 15. března 2018 o situaci v Sýrii*. Dostupné na WWW: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0090_CS.html.

Evropský parlament. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 5. července 2018 o Burundi*. Dostupné na WWW: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0305_CS.html.

Evropský parlament. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 13. září 2018 o Myanmaru, zejména o případu novinářů Wa Lone and Kyaw Soe Oo*. Dostupné na WWW: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0345_CS.html.

Evropský parlament. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 4. října 2018 o situaci v Jemenu*. Dostupné na WWW: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0383_CS.html.

Evropský parlament. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. října 2018 o situaci v Azovském moři*. Dostupné na WWW:

http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0435_CS.html.

Evropský parlament. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. října 2018 o situaci ve Venezuele*. Dostupné na WWW:

http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0436_CS.html.

Evropský parlament. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. října 2018 o zabití novináře Džamála Chášukdžího na konzulátu Saúdské Arábie*.

Dostupné na WWW: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0434_CS.html.

Evropský parlament. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 14. února 2019 o situaci v Čechensku a o případu Ojuba Titijeva*. Dostupné na WWW:

http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0115_CS.html.

Evropský parlament. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 12. března 2019 o stavu politických vztahů mezi EU a Ruskem*. Dostupné na WWW:

http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0157_CS.html.

Evropská rada. Rada Evropské unie. *Úřad evropského veřejného žalobce*.

Dostupné na WWW: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eppo/>.

Evropský soud pro lidská práva. *Otázky a odpovědi*. Dostupné na WWW:

https://www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_CES.pdf.

Evropský soud pro lidská práva. *Kremzow proti Rakousku* č. 12350/86, ze dne 21. 09. 1993. Dostupné na WWW:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22kremzow%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-62386%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22kremzow%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-62386%22]}).

Evropský soud pro lidská práva. *Carson a další proti Spojenému království*.

Rozsudek ze dne 16. 03. 2010. Příručka evropského antidiskriminačního práva, 2010. ISBN 978-92-871-9992-8. Dostupné na WWW:

https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_non_discr_iaw_CES.pdf.

Evropský soud pro lidská práva. *Robineau proti Francii*. Rozhodnutí ze dne 3.09.2013. Bulletin advokacie, 2014, č. 11. ISSN 1805-8280. Dostupné na

WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/z-judikatury-eslp-500/?browser=mobi>.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Dostupné na WWW:

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.

Evropská unie. *Evropský parlament*. Dostupné na WWW:

https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_cs.

Evropská unie. *Jazyky Evropské unie*. Dostupné na WWW:

https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_cs.

Evropská unie. *Soudní dvůr Evropské unie*. Dostupné na WWW: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_cs#%C3%BAkoly-soudn%C3%ADho-dvora-eu.

Fakta a čísla o Evropské unii. Evropský parlament. *Lisabonská smlouva*. Dostupné na WWW: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/5/lisabonska-smlouva>.

FOREJTOVÁ, Monika. *Přistoupit či nepřistoupit k EÚLP – to je oč tu už neběží*. Dostupné na WWW: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/pristoupit-ci-nepristoupit-k-evropske-umluve-o-ochrane-lidskychprav-to-je-oc-tu-uz-nebezi>.

Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora. Dostupné na WWW: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>.

InfoCuria. *Posudek č. 2/2013 Soudního dvora Evropské unie*. Posudek ze dne 18. prosince 2014. Dostupné na WWW: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=160882&doclang=CS>.

InfoCuria. *Posudek Soudního dvora Evropské unie č. 2/94*. Posudek ze dne 28.03. 1996. Dostupné na WWW: https://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-CS-AVIS-C-0002-1994-200407019-05_00.html.

Judikatura. *Colloredo Mannsfeld proti České republice č. 15275/11 a 76058/12*. Dostupné na WWW: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/BD582432599F4A73C12580E600535B3B?openDocument&Highlight=0.

Judikatura. *Gratzinger a Gratzingerová proti České republice, č. 39794/98, rozhodnutí velkého senátu ze dne 10. června 2002, § 24*. Dostupné na WWW: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/0AA2C3D7154955E3C1257BE4002E4295?openDocument&Highlight=0.

Justice.cz. *Podávání kolektivní stížnosti k Evropskému výboru pro sociální práva*. Dostupné na WWW: <https://www.justice.cz/web/msp/podani-kolektivni-stiznosti-k-evsp>.

Justice.cz. *Rozhodnutí ESLP Pentikäinen proti Finsku*. Rozsudek ze dne 20. října 2015 ve věci č. 11882/10. Dostupné na WWW: [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8CAF5496132C89B9C1257FA0004BC6C8/\\$file/Pentikainen%20proti%20Finsku_annotace.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/8CAF5496132C89B9C1257FA0004BC6C8/$file/Pentikainen%20proti%20Finsku_annotace.pdf?open&).

Listina základních práv Evropské unie. *Čl. 52 odst. 3*. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Sdělení Ministerstva zahraničních věcí 14/2000 SB.m.s.* Dostupné na WWW: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/Umluvy/Evropska_socialni_charta.pdf.

Nations Unies. *La Déclaration universelle des droits de l'homme*. Dostupné na WWW: <http://www.un.org/fr/universal-declaration-human-rights/>.

Soudní dvůr Evropské unie. *Soudní dvůr*. Dostupné na WWW: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/cs/#composition.

Soudní dvůr Evropské unie. *Soudní dvůr. Prezentace členů*. Dostupné na WWW: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7026/cs/.

Soudní dvůr Evropské unie. *Tisková zpráva č. 180/14*. Dostupné na WWW: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-12/cp140180cs.pdf>.

Soudní dvůr Evropské unie. *Tribunál*. Dostupné na WWW: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7033/cs/.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. *Čl. 23 odst. 1*. Dostupné na WWW: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/usmrceni-hranice/umluva.pdf>.

United Nations Information Centre Prague. *Charta Spojených národů*. Dostupné na WWW: <https://www.osn.cz/osn/charta-osn/>.

United Nations Information Centre Prague. *Předchozí generální tajemníci OSN*. Dostupné na WWW: <https://www.osn.cz/osn/organizacni-struktura/generalni-tajemnik/predchozi-generalni-tajemnici-osn/>.

United Nations. Human Rights Office of the High Commissioner. *Manfred Nowak – Independent Expert for the United Nations Global Study on Children Deprived of Liberty*. Dostupné na WWW: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/StudyChildrenDeprivedLiberty/Pages/IE.aspx>.

Úřední věstník Evropské unie C 115. *Čl. 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii, o přistoupení Unie k Evropské úmluvě, o ochraně lidských práv a základních svobod*. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ%3AC%3A2016%3A115%3ATOC>.

Úřední věstník Evropské unie C 35, 31.01.2018, s. 77. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2013:035:FULL&from=LV>

Úřední věstník Evropské unie C 242, 10.07.2018, s. 10. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ:C:2018:242:TOC>.

Úřední věstník Evropské unie C 307, 30.08.2018, s. 92. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2018:307:FULL&from=EN>.

Úřední věstník Evropské unie C 331, 18.09.2018, s. 97. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IP0270&from=IT>.

Úřední věstník Evropské unie, 20.09.2018, s. 82. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:337:FULL&from=EN>.

Úřední věstník Evropské unie C 337, 20.9.2018, s. 102. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IP0321&from=FR>.

Úřední věstník Evropské unie C 346, 27.9.2018, s. 86. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:346:FULL&from=EN>.

Úřední věstník Evropské unie C 346, 27.9.2018, s. 90. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:346:FULL&from=EN>.

Úřední věstník Evropské unie C 356, 4.10.2018, s. 104. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:356:FULL&from=EN>.

Úřední věstník Evropské unie C 369, 11.10.2018, s. 76. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:369:FULL&from=FR>.

Úřední věstník Evropské unie C 369, 11.10.2018, s. 91. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ%3AC%3A2018%3A369%3AFULL>.

Úřední věstník Evropské unie C 458, 19.12.2018, s. 52. Dostupné na WWW: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:458:FULL&from=EN>.

Ústava České republiky. Čl. 9 odst. 2.

Dostupné na WWW: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>.

VÁLOVÁ, Irena. *Evropská unie má problém: Část Lisabonské smlouvy nemusí být platná*. Dostupné na WWW: <http://www.ceska-justice.cz/2015/01/evropska-unie-ma-problem-cast-lisabonske-smlouvy-nemusi-byt-platna/>.

VÁLOVÁ, Irena. *Rozhodnutí Soudního dvora EU o Úmluvě je směřováním k eurofederaci*. Dostupné na WWW: <http://www.ceska-justice.cz/2015/01/rozhodnuti-soudniho-dvora-eu-o-umluve-je-smerovanim-k-eurofederaci/>.

Všeobecná deklaráce lidských práv. Dostupné na WWW:

https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf.

Vše o OSN. *Ochrana lidských práv*. Dostupné na WWW:

<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2014/12/vse-o-osn-lidska-prava.pdf>.